

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

Rigorózní práce

Mgr. Zuzana Fajtlová, DiS.

**Vybrané charakteristiky osobnosti pachatele vraždy a způsob
spáchání trestného činu**

**Selected personality characteristics of homicide perpetrator and
the features of their offence**

Praha 2016

Poděkování

Touto prací bych ráda poděkovala všem, kteří se všemi možnými způsoby, ať už přímo, či nepřímo, podíleli na jejím vzniku. Bez jejich kontinuální podpory a neutuchající důvěry by práce vznikala o mnoho obtížněji.

Dále bych chtěla velmi poděkovat PhDr. Karlu Netíkovi, CSc. za laskavé poskytnutí znaleckých posudků, na jejichž základě mohla vzniknout empirická část této práce.

Nemalý dík patří také MUDr. Tomáši Vojáčkovi (Oddělení soudního lékařství, Nemocnice Na Bulovce) a Petru Vítkovi za podnětné konzultace a rady při zpracování.

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29.1.2016

.....
Zuzana Fajtlová

Abstrakt:

Tato rigorózní práce vychází z práce diplomové, která byla obhájena autorkou. Věnuje se forenzně-psychologické problematice, konkrétně zjišťování vztahu mezi osobností pachatele a způsobem spáchání trestného činu vraždy.

V teoretické části je pojednáno o analýze a ohledání místa činu z pohledu kriminalistiky s interpretovatelným přesahem do forenzní psychologie. Dále je věnován prostor typologii organizovaného a dezorganizovaného pachatele, popisu jejich osobnosti a projevům na místě činu, specificky je pak pojednána problematika charakteristik způsobu spáchání trestného činu vraždy ve vztahu k místu činu. Pozornost je věnována také soudně-lékařské problematice, a to zraněním oběti, zásadním z pohledu forenzní psychologie. Následuje rozsáhlejší kapitola věnující se aspektům pachatelovy osobnosti, zejména možné psychopatologii. Závěr teoretické části je věnován motivaci pachatele, jednak obecnému pohledu motivace vražd jako takových, dále pak nejznámějším typologiím pachatelů dle jejich motivace, která se podílela na spáchání činu vraždy.

Empirická část, zaměřená na hledání vztahů mezi osobnostními proměnnými a způsobem spáchání trestného činu vraždy byla založena na analýze výpisů ze spisu a posudků znalce psychologa ve 40 případech vraždy. Výzkumná část je založena na statistické analýze dat vycházející z osobnostních proměnných, které zahrnují vybrané anamnestické údaje pachatele a charakteristiku jeho osobnosti a proměnné operacionalizující způsob spáchání trestného činu. Tímto postupem byly odhaleny některé zajímavé souvislosti, které odkazují zejména k dezorganizovanému pachateli a chování na místě činu.

Klíčová slova:

analýza místa činu, způsob spáchání vraždy, zranění oběti, osobnost pachatele

Abstract:

This doctoral thesis is based on the diploma thesis, that has been successfully accepted as a master thesis. It is focused on the topic from the field of forensic psychology, mainly on the relationship between the personality of criminal offender and its reflection in the commission of crime. The theoretical part deals with the analysis of crime scene and crime scene investigation from the perspective of criminalistics with an overlap to other parts of forensic psychology. It also involves the typology of organized and disorganized offender and description of their personalities and behavior at the crime scene, specifically the issue of the characteristics of the modus operandi of murder in relation to the crime scene is classified. Attention is also paid to the forensic medical issues, injuries of the victim, from the point of view of forensic psychology. Last chapter of the theoretical part is focused on offender's personality, especially potential psychopathology. The final part of the theory is dedicated to the perpetrators' motivation, to the general focus on homicidal motivation on one side, and to the different typologies of murderers' motivation on another side.

The empiric part is focused on searching for the relationships between personality variables of the offender and the way how the violent crime (murder) was committed. The research based on analysis of evidence and psychologists – experts testimony revealed particular connections and the data from the analyzed sample (of 40 crimes) refer in particular to the disorganized offender and behavior at the crime scene.

Keywords:

analysis of the crime scene, modus operandi, murder, victim's injury, offender's personality

Obsah

Seznam použitých zkratk:	9
Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1. Místo činu	12
1.2 Analýza místa činu	15
1.2.1 Organizovaný nesociální pachatel	16
1.2.2 Dezorganizovaný asociální pachatel	19
1.2.3 Typ smíšený	22
1.2.4 Další důležité proměnné ohledání místa činu	22
1.2.5 Negativní okolnosti a inscenace místa činu	24
2. Vybrané aspekty způsobu spáchání trestného činu vraždy	27
2.1 Vraždy podle stupně připravenosti	27
2.2 Způsob přiblížení k oběti a udržení kontroly nad ní	29
2.3 Vraždy podle způsobu utajování	30
3. Analýza zranění oběti	32
3.1 Lékařské posuzování při poškození zdraví	32
3.1.1 Poranění ostrým nástrojem	34
3.1.2 Poranění tupým nástrojem	37
3.1.3 Střelná poranění	38
3.1.4 Časté mechanismy poranění	40
3.1.5 Udušení	41
3.2 Motivace způsobených zranění	44
4. Osobnost pachatele	48
4.1 Osobnost pachatele dle základních charakteristik	48
4.1.1 Pohlaví	48
4.1.2 Věk	49

4.2	Intelekt pachatele	50
4.3	Typologie použité agrese	51
4.3.1	Oportunistické behaviorální téma	53
4.3.2	Kognitivní behaviorální téma	54
4.3.3	Expresivní (impulzivní) behaviorální téma	54
4.4	Psychopatologie pachatelů	55
4.4.1	Toxikomanie	56
4.4.2	Neurotické poruchy	56
4.4.3	Psychotická onemocnění	57
4.4.4	Organické poruchy	58
4.4.5	Sexuální deviace	58
4.4.6	Poruchy osobnosti	63
5.	Motivace násilného trestného činu	72
5.1	Obecné rozlišení motivace homicidií	72
5.2	Motivační modely	74
5.2.1	Madsenův model motivace	74
5.2.2	Motivační kontinuum	76
5.2.3	Typologie motivace pachatelů sériových vražd	77
	EMPIRICKÁ ČÁST	79
6.	Cíle výzkumu	79
7.	Formulace hypotéz	80
7.1	Výzkumné podotázky a jejich operacionalizace	80
7.1.1	Výzkumné podotázky	80
7.2	Operacionalizace proměnných	82
7.2.1	Socio-demografické charakteristiky	85
7.2.2	Osobnostní charakteristiky	85
8.	Metody sběru a analýzy dat	89
9.	Výzkumný soubor	90

9.1 Věkové rozložení	90
9.2 Vzdělání	91
9.3 Zaměstnání	92
9.4 Rodinný stav	93
9.5 Rozložení intelektu	94
10. Výsledky	95
10.1 Výsledky k jednotlivým výzkumným okruhům a podotázkám	95
10.2 Souhrn výsledků k charakteristikám pachatele	106
11. Diskuze	111
11.1 Diskuze k výzkumným zjištěním	111
11.2 Diskuze k výzkumnému postupu	121
12. Závěr	123
13. Seznam použité literatury	124
Přílohy	I

Seznam použitých zkratk:

TČ – trestný čin

MČ – místo činu

PO – porucha osobnosti

OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná

Úvod

*„Quod est inferius est sicut quod est superius,
et quod est superius est sicut quod est inferius,
ad perpetranda miracula rei unius.“*

Násilná trestná činnost a její pachatelé vyvolává od pradávna zájem společnosti - jak laiků, tak i odborníků. Odedávna se lidé ptali, co to bylo za člověka, co spáchal ten který konkrétní zločin, kdo to mohl udělat. Proto se i detektivní žánr v literatuře, inspirovaný trestnými činy, těší po celou dobu takové oblibě. A není tedy náhodou, že tato otázka ležela v hlavě i samotným vědcům různých oborů a snažili se trestné činy, pachatele a jejich oběti různě identifikovat, odhadovat a kategorizovat.

I v dnešní době je forenzní problematika stále populární, důkazem toho mohou být nově vznikající seriály a filmy s tímto námětem, bohužel ve většině případů poněkud „pohádkově“ a simplicistně zpracované, proto má veřejnost leckdy zkreslený dojem o práci vyšetřovatelů a o pachatelích samotných. Nicméně odborníci- kriminologové z řad medicíny, psychologie, antropologie, práva a jiných příbuzných oborů posouvají svými výzkumy a studii forenzní vědy cílevědomě vpřed.

Problematika osobnosti pachatele a její vliv na spáchání násilného trestného činu je leckdy stále opředena ještě některými mýty. Tento vztah bývá někdy simplifikován na schéma „pokud platí A, tak jednoznačně následuje B“. Druhým dechem nutno dodat, že podchytit všechny duševní koreláty podílející se přímo na konkrétním způsobu spáchání konkrétního činu není věc jednoduchá a ani jednoznačná, a proto je zároveň na místě pochopení snah o různá zjednodušení a schematizace.

Problematika vlivu osobnosti pachatele na způsob spáchání trestného činu je již tradičním tématem, kterému byla a je věnována spousta pozornosti. V českých podmínkách je čerpáno zejména ze zahraniční literatury. Bohužel ne všechny zdroje a typologie z ní vycházející pochází z vědeckých studií a nemají tak leckdy validní základ. Samozřejmě, že odborná zahraniční literatura je velmi kvalitní a relevantní, ale nemůže plně nahradit postižení lokálních specifik.

Úkolem této práce, která vychází z práce diplomové, obhájené autorkou, je zaměřit se na domácí podmínky a pracovat s českým vzorkem pachatelů. Těžištěm bude chování pachatele na místě činu, jinými slovy způsob spáchání trestného činu, nakládání s obětí před, během a po spáchání deliktu, zřetel bude také brán na zranění oběti způsobená pachatelem. Tyto proměnné budou spojovány s osobnostními charakteristikami pachatelů trestných činů.

Celá práce a zejména výzkumný vzorek a design empirické části, se bude týkat nejzávažnějších násilných trestných činů, konkrétně tedy vražd, kde je násilí ze strany pachatele směrem k oběti nejprůkaznější.

Oproti původní diplomové je tato rigorózní práce rozšířena v části teoretické o kapitulu nastiňující problematiku motivace pachatele vražd, kapitola pojednávající o analýze zranění oběti je mírně obsahově poupravena. Empirická část je rozšířena o nové hypotézy a specifické výzkumné otázky, a tedy i o výsledky založené na analýze dalších proměnných. Ty zachycují zejména vybrané anamnestické údaje o pachateli (závislostní chování, rodinný stav, zaměstnání a dosažené vzdělání), některé osobnostní proměnné (např. pasivitu) a zaměřují se na jejich souvislost se způsobem spáchání trestného činu. Dále jsou zachyceny další proměnné operacionalizující způsob spáchání činu, např. ne/využití dopravního prostředku a obecný popis místa činu. Pro názornější ilustraci uváděné teorie a výsledků byla práce rozšířena o vybrané kazuistiky.

Nabízí se poznámka, že v případech ublížení na zdraví a zejména těch těžkých, je násilí pachatele vůči napadené oběti také velmi dobře zachytitelné v podobě zranění různých závažností, paradoxně někdy je trestný čin vraždy „méně násilný“ než těžké ublížení na zdraví, pokud posuzujeme provedení a sílu útoku. Pro tento diplomový úkol je však stěžejní vzorek vražedného jednání bez ohledu na počet zranění či brutalitu spáchání, tedy na činy, kde byl prokázán **úmysl** usmrtit druhého člověka.

Na začátku citovaný latinský výrok je jedním z výroků Smaragdové desky, jejíž autorství je připisováno Hermovi, v českém překladu pak zní „*Co jest nahoře, jest jako to, co jest dole, aby dokonány byly divy jediné věci*“, zkrácený výrok je možná známější: „*Jak nahoře, tak dole*“. Tento výrok mluví o tom, že všechno souvisí se vším, vše je proluto vším a jedno obsahuje druhé, stejně jako druhé obsahuje jedno. A obdobně se to má přeneseně i s touto rigorózní prací, konkrétně s jejím členěním a částečným překrýváním obsahu, což ovšem vychází ze vzájemného prolnutí celé problematiky a komplexnosti tématu. Proto se posléze nelze v analýze místa činu „vyhnout“ osobnosti pachatele, jako nemůžeme pojednat o osobnosti pachatele a nezahrnout do celku jeho chování na místě činu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Místo činu

S trochou nadsázky by se dalo říci, že místo činu, v našem případě vraždy, je alfou a omegou celého vyšetřování, protože bývá zdrojem nejdůležitějších informací – pohyboval se na něm sám pachatel, který mohl zanechat ne jeden důkaz, bývá tam nalezeno tělo oběti, které kriminalistika chápe jako rozšíření samotného místa činu. Na základě vyšetřování začínajícího na místě činu by měly být zodpovězeny základní otázky: **co** se stalo, **kdy** se to stalo, **kdo** onen čin spáchal, **na kom** ho spáchal a v neposlední řadě pokud možno zjistit i **proč** ho spáchal. Je proto logické, že místu činu je věnována pozornost nemalá a je podrobováno detailnímu zkoumání z více úhlů pohledu, aby poté vyšetřovatelé byli s to určit, co se vlastně stalo, a místo činu je pak primárním zdrojem informací. Geberth (2006, s. 5) kriticky k počátečnímu stádiu vyšetřování říká: „*Nemůžeš si být jistý vůbec ničím*“. Nejen k této myšlence se vztahuje jeden ze základních vyšetřovacích úkolů na místě činu nebo později s pomocí soudní pitvy, a tím je dosti zásadní určení, zda došlo k úmrtí (v případě těch z nepřírozených příčin, tedy násilných) cizím zaviněním, či zda šlo o sebevraždu nebo o nehodu – tento úkol se může na první pohled zdát jasný a ne tak složitý, jako například najít pachatele činu, ale není někdy jednoduché rozlišit, zda příčina smrti byla úmyslně způsobená či šlo o nehodu nebo sebevraždu. Na toto vyšetřovatelské dilema už vsadil ne jeden pachatel, někdy bohužel úspěšně, jindy byl po čase dopaden, když vraždu zamaskoval a nafingoval jako nehodu či sebevraždu. Nemusíme sahát do daleké české historie, když uvedeme známý případ sériových vrahů Stodolových, kterým se zprvu dařilo vraždy několika seniorů maskovat jako sebevraždy, nešťastné náhody nebo přirozená úmrtí. Naopak některé nehody mohou zpočátku evokovat vraždy, často tomu tak bývá u autoerotických úmrtí, kde sehraává svou roli záměrně navozená asfyxie (dušení), která má aktérům zprostředkovat erotické vzrušení. K této problematice se ještě vrátíme později ve 3. kapitole. Podobně tomu může být i v případech různých bizarních sebevražd či na první pohled „neskutečných“ nehod.

Vraťme se ale ještě k obecnému pojednání o místě činu jako takovém a k jeho významu. Již průkopník kriminalistické vědy Edmond Locard vyslovil na přelomu 19. a 20. století základní pravidlo vědecké kriminalistiky, tzv. *Locardův princip*, který mluví o tom, že „*každý kontakt zanechá stopu*“ (Erzinclioglu, 2008, s. 9). Je proto zřejmé, že místo činu kromě vyšetřovatelů zajímá kriminalistické techniky, kteří se snaží posbírat co nejvíce fyzických, biologických, toxikologických, trasologických či daktyloskopických stop.

Také moderní investigativní přístupy razí teorii, že většina toho, co se nachází na místě činu, by mělo být považováno za potencionální důkaz, a ať už jde o důkaz fyzický či o svědectví, vše musí být uchováno, zapsáno a musí to zároveň přitáhnout pozornost vyšetřovatelů (Geberth, 2006). Ovšem pro potřeby této práce se budeme místu činu věnovat z hlediska relevantnosti pro behaviorální vědy, které také potřebují vědět, na co se konkrétně zaměřovat a jak s danými zjištěnými pracovat v rámci vlastních úkolů ve vztahu k vyšetřování trestného činu.

Proto rovnou zmiňme, že z analýzy místa činu se také vychází při tzv. kriminalistickém profilování¹ pachatele, které nebylo původně jen doménou odborníků na duševní zdraví, ale tito odborníci se profilování a různým typologiím pachatelů v současnosti věnují. Výstižně stěžejnost místa činu pro potřeby profilování shrnul Douglas (1997, s. 28), když napsal: „*Všechno, co vidíme na místě činu, nám něco sděluje o neznámém pachateli*“.

Čeští kriminalisté chápou místo činu jako „*místo, kde byl čin spáchán, ale i okolí, kde se nacházejí stopy pachatele nebo osob na činu zúčastněných*“ (Chmelík a kol., 2010, s. 15). K doplnění k úvodu do této problematiky je dobré uvést, že anglosaská odborná literatura nazývá místo činu jako *scéna deliktu*, která de facto zachycuje průběh celého trestného činu od kontaktáže pachatele oběti až po místo nálezů těla, či místo odložení těla.

Analýza každého tohoto místa má své opodstatnění a svůj význam jak pro samotné vyšetřovatele, tak i z hlediska psychologického. Mezi jednotlivé scény deliktu řadíme tyto:

- **místo prvního kontaktu** – zde si pachatel oběť vyhlédl, či ji poprvé zkontaktoval verbálně, nebo zde mohlo dojít bez oslovení přímo k fyzickému útoku
- **místo útoku** – zde pachatel oběť napadl fyzicky
- **místo činu** – MČ jako takové, zde pachatel strávil nejvíce času a proběhl zde samotný delikt
- **místo odložení/nález těla oběti** – pokud pachatel nenechal oběť na místě činu a přetransportoval ji jinam, mluvíme o místě odložení oběti (Gillernová, Boukalová & kol., 2006).

¹ Termínem **psychologické profilování** se označuje jeden z vyšetřovacích postupů, při němž profilující odborník na základě analýzy shromážděných důkazů usuzuje na základní demografické, sociální a demografické charakteristiky pachatele konkrétního trestného činu. Profilování bývá indikováno jen v některých případech, příkladem mohou být sériové vraždy, znásilnění, úmyslně zakládané požáry, apod. (Gillernová, Boukalová & kol., 2006).

Turvey (2008), který vypracoval manuál k profilování a který vnímá analýzu místa činu jako jeho nedílnou součást, fázíje místo činu na **místo kontaktáže** pachatele s obětí. Způsoby možností kontaktu budou detailněji zmíněny ještě dále. Následuje **primární scéna**, kde pachatel strávil nejvíce času a kde spáchal největší část samotného deliktu. Na primární scéně by se také mělo nacházet nejvíce fyzických důkazů, pokud nějaké pachatel zanechal. Dále může samotný delikt zahrnovat i **sekundární scénu**, kde také došlo k interakci pachatele s obětí, ale ne k většině. Obecně lze říci, že sekundární scéna je spjatá se samotným činem, ale zahrnuje aktivity nevztahující se k primární scéně deliktu. Turvey (tamtéž) dále hovoří ještě o **přechodné scéně**, a tou je myšleno místo mezi primární scénou a odložením těla oběti. Přechodná scéna zahrnuje dopravní prostředky užití k transportu těla nebo místo, kde bylo tělo po nějaký čas uloženo, než se ho pachatel zbavil. Přechodná scéna je druhem sekundární scény. Jako poslední je podle Turveyho **místo odložení těla oběti** (*disposal site*). Tímto je myšleno konkrétní místo, kde bylo nalezeno tělo oběti. Předpokládá se, že pachatel tělo přetransportoval z primární scény, ale obě místa mohou být tatáž. Zda tomu tak bylo, musí vyhodnotit vyšetřovatel², protože již v průběhu prvotního ohledání je třeba zabývat se otázkou, zda je místo nálezu současně i místem činu jako takovým. Jako vodítko k takovému rozlišení pak slouží některé skutečnosti. Na místě nálezu chybí například stopy po zápase, pokud je zde předpoklad, že se oběť aktivně bránila. Dále schází krevní stopy a naopak mohou být přítomny stopy vlečení (Chmelík & kol., 2010). Pro upřesnění a možná i zpřehlednění ještě uveďme, že primární scéna nemusí znamenat první místo v časové posloupnosti toho, jak se čin odehrál, jak může být někdy chybně chápáno. Zpravidla se tedy doporučuje považovat za primární scénu to místo, kde byla nalezena oběť, čili odkud začíná vyšetřování (Geberth, 2006). Kde a jakým způsobem pachatel oběť zanechal, je také zajímavé i z hlediska psychologického. Bohužel v našich českých podmínkách se profilovač/psycholog zpravidla nedostane na místo činu během prvotního ohledání a je tak odkázán pouze na fotodokumentaci a popis z místa činu (Gillernová, Boukalová & kol., 2006).

Jak bylo naznačeno v předchozích odstavcích, většina počínání a chování pachatele na místě činu je hodná zřetele a leckdy psychologicky zajímavá a i interpretovatelná, aneb jak ve své knize mírně s nadhledem uvádějí Evans a French (2009, s. 49): „*Profilování je jen otázkou interpretování*“.

Více o tomto v následující podkapitole.

² Pojem **vyšetřovatel** není termín v souladu se zákonnými úpravami, kde je vyšetřovatel uváděn jako „*policejní komisař*“. Obdobně se to má s termínem **oběť**, která je v kontextu legislativy vedena jako „*poškozený/á*“. Přesto budou pro účely tohoto textu uváděni vyšetřovatel a oběť, tyto výrazy jako by lépe vystihovaly podstatu profesní činnosti u komisaře a psychologickou stránku věci u poškozeného.

1.2 Analýza místa činu

Tato podkapitola si vymezuje za úkol seznámit se s procesem analýzy místa činu podle nejdůležitějších zdrojů a s jeho souvislostmi, např. významnou typologií pachatelů trestných činů, ale místy se bude v něčem lehce obsahově překrývat s kapitolou o osobnosti pachatele, jak bylo naznačeno v úvodu práce.

Kriminalistická teorie v kontextu analýzy místa činu a způsobu provedení mluví o souvislostech mezi určitými charakteristikami osobnosti pachatele a některými okolnostmi jeho trestného činu. Způsob, jakým pachatel delikt spáchal a jakým se projeví stopami na místě činu a na těle oběti, může zrcadlit osobnost pachatele, zejména některé její zvláštnosti či patologie a také aktuální psychický stav v době spáchání činu (Netík & kol., 1997). „*Čím výraznější jsou zvláštnosti osobnosti pachatele, tím pravděpodobnější bude, že se nějakým způsobem otisknou v modu operandi*“ (tamtéž, s. 15). Z toho vyplývá, že snáze se profilovači analyzuje místo činu, kdy je pachatelem jedinec s nějakou psychickou abnormitou, což se může odrazit nejen v samotném způsobu spáchání činu, ale i ve výběru oběti, zacházení s ní v celém průběhu deliktu a po něm, čili i zranění způsobená oběti mohou do určité míry „promlouvat“.

Pro potřeby psychologické analýzy místa činu vznikl pojem *psychologický důkaz* (jinými slovy motivační důkaz), který odkazuje k osobnosti pachatele, zejména k jeho motivaci, na základě jeho chování na místě činu. Po odhalení tohoto psychologického důkazu by měla být zřejmá povaha činu. Turvey (2008) uvádí příklad jednoznačného psychologického důkazu: dospělá ženská oběť sexuální vraždy, které byl posmrtně do vagíny vsunut kuchyňský nůž společně s golfovým míčkem. Takovéto chování může v celém kontextu činu nasvědčovat k sexuálnímu vzteku, žárlivosti nebo potrestání.

Odborná literatura často vychází z výsledků amerického projektu FBI (Criminal Profiling Project) uvádějící dvě základní typologie pachatelů sexuálně motivovaných vražd v kontextu signifikant jejich chování na místě činu a tomu odpovídající charakteristické scény deliktu. Tyto pachatele dichotomizuje na *organizovaného* a *dezorganizovaného* pachatele (Turvey, 2008).

Poprvé se tento termín objevil v původním znění jeho autorů (Hazelwood & Douglas, 1980) jako *organizovaný nesociální* a *dezorganizovaný asociální typ*. Tento dichotomický systém slouží profilovačům k základní klasifikaci podle pachatelovy úrovně sofistikovanosti, plánování a způsobu provedení činu na základě analýzy důkazů na místě činu.

Je vhodné ještě dodat, že žádný typ pachatele většinou nemá všechny uvedené znaky z jedné nebo druhé kategorie, leckdy se v nějaké charakteristice mohou překrývat v tom smyslu, že organizovaný pachatel může vykazovat nějaké chování dezorganizovaného pachatele a naopak, jak tomu v psychologických charakteristikách a osobnostních typologiích bývá, žádný člověk není buď černý, nebo bílý, natož pachatelé v průběhu trestného činu. Přesto i zde platí pravidlo většiny.

Holmes & Holmes (2002) uvádějí, že tato základní typologie je nejvíce užitečná pro profilování trestných činů, kde primární motiv zahrnuje sex. Pachatelé, kteří se dopustili znásilnění, sexuálního útoku, mrzačení, nekrofilie nebo různých druhů fyzického mučení v kontextu sexuálního motivu, jsou vhodní pro tuto dichotomickou kategorizaci.

K obecnému profilování lze ještě doplnit, že se také využívá v případech homicidálních útoků, zhářství bez známé motivace, únosů, vydírání, vyhrožování, atd. (Pinizzotto, 1984). Nyní se ale ještě vraťme zpět k organizovanému/dezorganizovanému pachateli.

Speciální agenti FBI Ressler a Burgess provedli pro potřeby profilování výzkum na vzorku 36 odsouzených sexuálních vrahů (1985), aby zjistili, zda vytvořený klasifikační dichotomický systém je vědecky ověřitelný a testovatelný. Výsledkem této statistické analýzy bylo, že nalezené behaviorální proměnné z místa činu lze využít k profilování neznámého pachatele. A byť se k tomuto rozdělení, podle původní literatury, přistupovalo zejména v případech vražd se sexuálním podtextem, lze některé z těchto charakteristik a analogií vztáhnout a použít i v případech nesexuálních vražd.

1.2.1 Organizovaný nesociální pachatel

V představení typu tohoto pachatele je na začátku vhodné uvést na pravou míru, že organizovaným pachatelem se nerozumí to samé, jako organizovaný zločin; laická veřejnost leckdy vnímá tyto dva termíny jako totožné. Pojem „organizovaný“ pachatel označuje psychickou organizovanost a komponovanost pachatele nejen na místě činu.

Organizovaný nesociální pachatel je „protějškem“ asociálnímu dezorganizovanému pachateli. Jeho organizovaná osobnost se odráží i ve stylu jeho života, v domově, dopravním prostředku a v jeho osobním vystupování. Typ tohoto útočníka můžeme nazývat *análním typem osobnosti*, což znamená, že úzkostně lpí na tom, aby všechno bylo na svém místě. To, že jsou nesociální, je jejich volbou. Většina ostatních lidí pro ně není dostatečně dobrá.

Na rozdíl od asociálních dezorganizovaných pachatelů, kteří jsou samotáři ne z vlastní volby, ale protože na okolí působí „divně“ (Holmes & Holmes, 2002).

Anamnesticky z americké studie (Ressler & Burgess, 1985) vyplývá, že organizovaný pachatel bývá starším sourozencem, často nejstarším a prvorozeným synem v rodině. Profesionální kariéra otce byla v době dětství stabilní, kdežto výchova a disciplína naopak nedůsledná.

Co se osobnosti organizovaného pachatele týče, disponuje průměrnou až nadprůměrnou inteligencí, s výborným školním prospěchem. Preferuje kvalifikované zaměstnání, ovšem jeho pracovní historie může být paradoxně sporadická. Působí maskulinním vzhledem a umí být okouzující. Dalo by se říci, že je sociálně zdatný, nečiní mu obtíže navazovat kamarádské vztahy (ovšem z jeho strany povrchní) a obvykle žije ve společné domácnosti s partnerem, je sexuálně kompetentní a v rodině má vysoký status. Jeho pozitivní sebeobraz hraničící s egománií může vypovídat o poruše osobnosti, konkrétně dissociální, antisociální či narcistické.

Vlastní automobil, který udržuje v dobrém stavu, čili je geograficky i pracovně mobilní. V jeho anamnéze lze nalézt užívání alkoholu či experimentování s drogami, často s marihuanou. Spáchání činu předchází konzumace alkoholu.

Delikt takového pachatele bývá obvykle plánovaný, oběť je pachateli neznámá, ale vybírá si ji podle svých kritérií, ať už jde o věk, účes, životní styl, apod. Často pachatel podniká dlouhé cesty za hledáním oběti, která by odpovídala jeho představám. Pachatel si posléze svou oběť personalizuje. Spouštěčem či urychlovačem může být situační stres jako např. propuštění z práce, či vztahové partnerské problémy.

Konverzaci s obětí udržuje pachatel pod kontrolou, stejně jako své emoce během samotného činu. Preferuje submisivní oběť, kterou i během činu omezuje různými způsoby (pouty, páskem, roubíkem, zakrytím očí, atd.). Usmrcení je dalším „logickým“ krokem po znásilnění a před samotným usmrcením může být pachatel výrazně agresivnější. Vyskytuje se i fyzické mučení oběti a smrt přichází záměrně pomalu, což koresponduje s pachatelovou potřebou udržet si kontrolu nad situací i obětí. Někdy bývá na těle oběti zjištěno, že pachatel ji záměrně opakovaně přidušoval do ztráty vědomí – toto počínání bývá dáváno do souvislosti s jeho potřebou udržení kontroly i nad jejím vědomím. Tyto znaky zacházení s obětí lze nalézt také u jedinců se sexuální parafilii, konkrétně sexuálním sadismem, který se vyznačuje extrémní potřebou udržení kontroly nad obětí a jejím znehybněním (Weiss, 2008).

Vraťme se ale zpět k organizovanému pachateli na místo činu, které vykazuje známky plánování a příprav na samotný útok. Takové místo bývá odloučené a izolované, mimo dosah či dohled možných náhodných svědků.

Místo činu reflektuje celkovou kontrolu nad celým děním a zachycuje metodickou organizovanost celého deliktu, na místě chybí zbraň a obecně dostatek důkazů. Pachatel obět' po smrti transportuje pryč z místa činu a ukrývá ho.

Po spáchání činu se pachatel může cítit klidnější, při samotném činu totiž pocituje vztek či obecně špatnou náladu. (Ressler & Burgess, 1985; Netík & kol., 1997; Holmes & Holmes, 2002).

Někteří autoři uvádí, že trestný čin je pro takové pachatele vlastně hrou a s oblibou se proto vrací na místo činu, aby si připomněli libé pocity, které měli během spáchání činu. Ilustrativně poslouží vysvětlující slova amerického sériového vraha, který komentoval čin jiného pachatele, podezřelého ze sériových vražd mladých žen, jejichž těla nebyla ve většině případů dosud nalezena, takto: „*Nacházíte pouze ta těla, která chtěl /pachatel/, abyste našli.*“ Na otázku, proč pachatel chce, aby některá těla nalezena byla a jiná ne, odpovídá: „*Abyste věděli, že tu stále je.*“ (Holmes & Holmes, 2002, s. 79). Proto také pachatelé sledují v médiích „svůj“ případ a není náhoda, když se u nich po dopadení při domovní prohlídce najdou výstřižky z novin týkající se vyšetřování. Někdy dokonce poskytuje policii tipy k činu a k vyšetřování. Také se vracívá na místo činu (Ressler & Burgess, 1985; Netík, 1997; Holmes & Holmes, 2002).

Příkladem může být rakouský sériový vrah Jack Unterwegger, který byl nejdříve odsouzen na doživotí za vraždu a další trestnou činnost. V roce 1990 byl však z vězení propuštěn. Svou roli v tomto rozhodnutí sehrála i jeho zdánlivě dobrá resocializace, kdy se ve vězení věnoval psaní a jako novinář pokračoval i po propuštění. Následně byla v Rakousku vyšetřována série sexuálně motivovaných vražd mladých žen. Jednou z obětí byla i Češka. Unterwegger se aktivně zapojoval do vyšetřování, dělal rozhovory se zástupci vídeňské policie a poskytoval analýzy případu pro rozhlasové stanice. Po určité době dovedlo pátrání policii právě k jeho osobě, mj. i na základě důkazů z českého případu, a byl posléze odsouzen za 9 vražd. Ve vězení spáchal sebevraždu.

Ke specifickému výběru oběti uvedme ještě jednu zajímavou studii. Výše se uvádí, že některé osobnostní charakteristiky organizovaného pachatele korespondují s vlastnostmi typickými pro poruchy osobnosti, dříve označované jako psychopatie. Odhaduje se, že ve vězeňské populaci se vyskytuje pouze 20% vrahů s poruchou osobnosti³.

³ podle jiných studií je to však podstatně více

S těmito pachateli byl v 80. letech 20. století v USA proveden zajímavý experiment: výzkumníci umístili do Central Parku kamerový systém, kterým snímali běžný provoz. S tímto pořízeným záznamem pak objížděli americké věznice a pouštěli ho pachatelům loupežných přepadení. Tito odsouzení pachatelé pak byli dotazováni, koho ze záznamu by si vybrali jako svou oběť. Všichni vězeňští respondenti se shodli na několika stejných osobách. Analýzou pohybu bylo poté zjištěno, že se uvedení jedinci pohybují jinak, než ostatní (vězni nevytipovaní) lidé na záznamu, plynulost jejich chůze jako by „drhla“. Ze závěru studie vyplývá, že tito pachatelé se chovají jako lovící šelmy, jako káňata kroužící nad polem a pozorující, která myš se pohybuje hůř a neobratně a která mu tak při útoku neunikne (Dutton, 2013). Pro doplnění a upřesnění je dobré ještě uvést, že ne všichni organizovaní pachatelé mají poruchu osobnosti a chovají se jako lovící šelmy, jak napovídá předchozí odstavec. Nicméně tato studie je poměrně objevná a určitě stojí za zamyšlení, minimálně v kontextu výše napsaného o tom, jak si organizovaní pachatelé vybírají své oběti...

Podle zahraniční literatury vykazoval známky organizovanosti například Ted Bundy či John Wayne Gacy

1.2.2 Dezorganizovaný asociální pachatel

Dezorganizovaný asociální typ pachatele je de facto osobnostním protějškem předchozímu pachateli, co do způsobu a okolností spáchání činu, ovšem nelze obecně říci, že by byl tento pachatel úplně přesným opakem, proto zde popíšeme i jej.

Dezorganizovanost prostupuje jak jedincovy denní aktivity, stejně tak obecné okolnosti jeho života, tedy domov a jeho uspořádání, zaměstnání, automobil, ošacení a jeho chování obecně – jinými slovy je tento pachatel dezorganizovaný ve všech sférách: vystupování, stylu života (tzn. v i přístupu k osobní hygieně) a v neposlední řadě v duševních stavech.

Introvertovaná osobnost neatletického typu tohoto dezorganizovaného pachatele bývá nositelkou průměrné až nižší inteligence. Během školní docházky zažíval studijní neúspěchy a vzdělání mu činilo nemalé obtíže, nezřídka býval ze školy vyloučen. Pokud má zaměstnání, bývají to zpravidla dělnické nekvalifikované profese, pracovní anamnéza bývá spíše nekonzistentní a málo stabilní bez jasného směřování a vzestupu.

Dezorganizovaný pachatel bývá svobodný, bez trvalého partnerského vztahu.

Žije sám nebo s někým, kdo zastupuje rodičovskou figuru v jeho životě a zároveň mívá v rodině nízký status. Tento pachatel není ani sexuálně kompetentní, proto nemá ve své anamnéze žádné intimní sblížení s věkově a sexuálně adekvátním protějškem. Ačkoliv může mluvit o své heterosexuality, pravda bývá taková, že tohoto jedince sex nezajímá a nezděkuje k sexu přímo odpor.

Osobnost tohoto pachatele bývá diagnostikována jako hraniční typ emočně-nestabilní poruchy osobnosti, schizoidní nebo schizofrenní. Turvey (2008c) dokonce udává, že tento pachatel může trpět i psychotickým onemocněním.

Dezorganizovaný pachatel pochází z rodiny s nestabilním otcem, ať už profesně či osobně (absentující otec), a zároveň zažil jako dítě tvrdou výchovnou disciplínu, mnoho z těchto pachatelů zažilo dokonce fyzické či emocionální týrání. Jako dítě měl málo skutečných kamarádů a nezúčastňoval se společenských her a aktivit s ostatními dětmi, proto měl tendence vyhledávat samotářské hry a koníčky. Nezděkuje mívá i imaginární tajné kamarády. Zkrátka jako dítě býval samotář a to mu zůstalo až do dospělosti, proto ho lze v jeho osobním životě shledat jako sociálně nezdatného; jak bylo naznačeno výše, žije v sociální izolaci ne z vlastní volby, jako organizovaný pachatel, ale protože bývá sociálně segregován. Na okolí působí „divným“ až podivným dojmem.

Jelikož tento pachatel nerad opouští svůj „životní revír“ a daleko od domova se cítí nekomfortně, v rámci vyšetřování po něm lze pátrat v nedaleké vzdálenosti od místa činu. A protože navíc často ani nevlastní automobil, po okolí se toulá pěšky nebo na jízdním kole.

Mysl tohoto pachatele bývá okupována deziluzemi a zaneprázdněna obsesivními, neustále se opakujícími „*primitivními*“ myšlenkami, proto se v době spáchání činu nachází ve stavu zvýšeného psychického napětí a duševního zmatku. Čin spáchá často impulzivně jako reakci na zátěž a stres, během něj významně pocítuje úzkost. Delikt lze vnímat jako spontánní akt, čili mu nepředchází žádná příprava a plánování. Neznámá oběť pak logicky pochází z jeho geografického okolí – dlouze a složitě si ji nevytipovává a nehledá, nemá „kritérium“ pro vhodnou oběť, vybere si ji náhodně a stejně tak impulzivně, proto mu často nezáleží na věku, ba ani na pohlaví. Zjednodušeně lze o jeho randomizaci říci, že půjde-li namátkově zaklepat na dveře prvního domu, na který narazí, stane se jeho obětí ten, kdo mu ty dveře otevře. Na základě tohoto příkladu platí, že k přiblížení a kontaktáži oběti volí **bleskový útok**. V prvním kontaktu tedy přistupuje k oběti nečekaně, překvapí ji násilím, aby ji ihned přemohl. Během činu s viktimou nekonverzuje, kromě příkazů a výhrůzek. Může mít obtíže s jejím ovládnutím a udržet kontrolu – nevyužívá ani omezujících prostředků.

Nestane se náhodou, když oběť ihned v prvním kontaktu usmrtí, zvláště je-li ozbrojen střelnou zbraní, nevyžívá se totiž ani v prodlužování utrpení a týrání oběti. Typickým bývá pro takového pachatele **overkill**⁴. Pokud jsou ale na oběti nalezeny známky sexuálního sadistického jednání (v oblastech obličeje, prsou, urogenitálu), tak nejčastěji ve formě mrzačení (vykuchání, vampyrismu, amputace,...), ke kterému ovšem došlo až post mortem. Během napadení cílí svůj útok na konkrétní části těla, přičemž vykazuje nesmírnou brutalitu. Útok bývá také zřetelně veden na obličejové partie, a to z důvodu dehumanizace oběti. To, že vyvíjí brutální fyzickou sílu směrem k hlavě a obličeji oběti, může být jednak ze známosti oběti, proto si ji takto depersonalizuje, nebo neznámá oběť pachateli připomíná či reprezentuje konkrétní osobu z jeho života či okolí, která mu způsobila/způsobuje psychologický distres. Někdy bývá obličej oběti zakryt ještě i posmrtně samotným pachatelem.

Na těle oběti bývají také důkazy o sexuálním motivu činu zahrnující například nález ejakulátu v bodné ráně do břišní dutiny, na oblečení oběti se mohou nalézt stopy po močení, defekaci či masturbaci.

V průběhu konání nebývá pod vlivem alkoholu, ale úmysl činu je naopak pod vlivem silné emoce, jak bylo naznačeno výše, proto dezorganizovanost místa činu bývá vyšetřovatelům patrná na první pohled - je odrazem nejen silné emoční pohnutky, ale i celkové dezorganizované osobnosti, čili scéna deliktu působí chaoticky. Zbraň bývá ponechána na místě činu, kde navíc zůstává i větší množství stop a důkazů. Tělo oběti bývá zpravidla nalezeno v poloze, ve které byla oběť zavražděna, pachatel ji tedy už dále nepřemisťuje. Může se ale také stát, že oběť bývá nalezena ve zvláštní a nepřirozené poloze, kdy je zřejmé, že pachatel si oběť specificky aranžoval podle svých představ, nebo také jak chtěl, aby byla posléze nalezena. Na místě nálezu oběti bývá také patrné, že pachatel neprojevil žádnou snahu oběť zakrýt či schovat.

Po činu se nezajímá o průběh vyšetřování a nesleduje sdělovací prostředky. Může ovšem navštívit pohřeb své oběti, stejně tak jako se ještě může vrátit na místo činu, i opakovaně. Výjimkou nejsou ani změny v osobnosti a chování, což může zahrnovat přestěhování či změnu zaměstnání (Ressler & Burgess, 1985; Netík & kol., 1997; Holmes & Holmes, 2002).

• ⁴ Overkill = zranění za hranicí nutného k usmrcení člověka; zahrnuje opakované zraňování ještě i po usmrcení.

1.2.3 Typ smíšený

Tato empirická studie⁵ je od počátku jejího vzniku podrobována kritice, zejména z toho důvodu, že v častých případech nelze pachatele unifikovat výhradně do jedné charakteristiky. Douglas (1997) se svými kolegy proto tuto typologii doplnili o třetí typ pachatele - **typ smíšený**, nacházející na kontinuu mezi dvěma extrémními klasifikacemi organizovaného a dezorganizovaného místa činu, potažmo pachatele.

Výsledky českého výzkumu sexuálních vrahů (n=60), kteří spáchali v letech 1980-1995 na našem území 71 vražd, ukazují téměř výhradně k dezorganizovanému místu činu (Netík, 1997b).

Musil (1982) také uvádí, že osobnostní rysy (intelekt, temperament,...) se mohou projíkat do způsobu provedení i u pachatelů bez výraznějších osobnostních markant. Uvádí například souvislost mezi věkem a způsobem spáchání – u „profesně“ mladších pachatelů bývá zřejmá jejich kriminální nezralost, projevující se například amatérským provedením činu za pomoci nevhodných nástrojů, chybí prvky plánovitosti, atd. V takových případech lze uvažovat o pachateli, který se svou kriminální kariérou teprve začíná, či o pachateli skutečně nezralém, čili mladistvém.

Uzavřeme tuto podkapitulu slovy klasika: „*Jakákoliv zvláštnost, jakýkoliv osobitý rys představují téměř vždy stopu. Čím nevýraznější a obyčejnější je zločin, tím obtížnější je jeho rozřešení*“ (Sir Arthur Conan Doyle, podle Douglas, 1997, s. 34).

1.2.4 Další důležité proměnné ohledání místa činu

Předchozí podkapitoly hovoří o analýze místa činu z pohledu obecnějšího, spíše ve smyslu, jak vypadá místo činu na první pohled, zejména s jeho reflexí do konkrétních typologií. Zda se jeví jako organizované, dezorganizované nebo vykazuje prvky obou kategorií.

Scéna deliktu, jakožto objekt ohledání, se jednak zkoumá a vyhodnocuje na základě nalezených stop, které odráží jednání přítomných osob. Z něj je pak vysuzováno na určité rysy osobnosti těchto jedinců. Hofmanová (2010) k této problematice uvádí možné úskalí, které podle ní spočívá v tom, že posuzování osobnosti pachatele násilné trestné činnosti je velmi složité, protože v rámci jednoho činu mohou v jeden celek splývat projevy struktury osobnosti, aktuální psychický stav pachatele a v neposlední řadě i situační podmínky.

⁵ dělení pachatelů na organizovaný/dezorganizovaný typ

Zároveň dodává: „*Určité vlastnosti osobnosti se na způsobu páčání nemusí projevit. Jedna a tatáž vlastnost se může v různých situacích projevit různými způsoby*“ (tamtéž, s. 33). Přesto na behaviorální analýzu na místě činu nelze zanevřít, i přes složitosti a nejednoznačnosti lze z nálezů vytěžit nedocenitelné informace.

Dalším zdrojem důležitých informací je tělo oběti, čili nález mrtvoly, protože jak bylo uvedeno již v úvodu, kriminalistika pokládá tělo za rozšíření místa činu. Stopy odráží způsob útoku (v některých případech obrany) a mechanismus vzniku zranění. Tělu oběti a vzniklým zraněním se budeme ještě zevrubněji věnovat v samostatné kapitole, protože zranění a mechanismy jejich vzniku jsou pro potřeby této práce stěžejní. Kromě zranění lze posuzovat i polohu těla a určit, jak pachatel s tělem zacházel – zda nechal tělo oběti tam, kde došlo k útoku, či s ním manipuloval, různě ho přenášel či inscenoval – i tyto důkazy mohou posloužit k tvorbě duševního obrazu možného pachatele.

Je-li k dispozici dopravní prostředek, který pachatel využil či využívá, lze z něj také odečíst některé rysy osobnosti pachatele a mimo jiné způsob pohybu v prostoru, jak bylo už uvedeno v charakteristikách O/D pachatelů.

Další velmi důležitou stopou je zbraň. Jednak osvětlí mechanismy vzniku zranění a také napoví něco o pachateli a o samotném průběhu činu. Výběr a obstarání zbraně může posloužit i k pravděpodobnostní evaluaci motivace pachatele.

Prostředky zamezující vzniku stop, nalezené na místě činu, odráží kriminální zkušenosti pachatele a připravenost na čin. To samé platí i o prostředcích získání kontroly nad obětí.

Někdy lze z trestného činu a z důkazů na místě činu určit i pohlaví a věk pachatele. Rysy, uváděné jako příznačné pro ženy pachatelky, mívají menší plánovitost a samotnou přípravu na čin, méně často se také vyskytuje spolupachatelství, bývá nižší agresivita a celkové provedení skutku bývá jednodušší. Co do odhadu věku pachatele bývá signifikantnější skupina mladistvých, která vykazuje takřka nulovou přípravu a následné opatřování alibi, časté spolupachatelství, použité násilí bývá nadbytečné a lze zaznamenat i projevy vandalizmu (Hofmanová, 2010).

V této práci je pohlaví a věku pachatele věnovaná spíše jen okrajová pozornost, protože těžištěm jsou dospělí pachatelé – muži, čemuž odpovídá i výzkumný vzorek v empirické části.

1.2.5 Negativní okolnosti a inscenace místa činu

Kromě zjevných či odvoditelných důkazů a nálezů z místa činu jsou pro vyšetřování a následně i profilování také důležité tzv. **negativní okolnosti (důkazy)**. Ty jsou definovány jako „*takové změny na místě činu, které jsou v logickém rozporu s informacemi o spáchaném trestném činu nebo s informacemi zjištěnými ohledáním; jde o neexistenci změn nebo stop, které by vzhledem k ostatním změnám na místě činu měly existovat, nebo naopak existenci změn a stop, které by na místě činu vzhledem ke způsobu provedení a dalším okolnostem skutku existovat neměly*“ (Chmelík & kol., 2010, s. 28). Tyto okolnosti mohou být zapříčiněny jednak přirozenými změnami (stárnutí materiálu, vypařování tekutin,...), ale podle autora se častěji vyskytují ty, jež vznikly nepřirozeně, zejména uměle vytvořené pachatelem k utajení či zahlazení činu, stop a jiných důkazů.

Anglosaská literatura (Douglas & kol., 1997) nazývá tvorbu negativních důkazů a s tím spojené jednání, jako tzv. **staging**, což je doslovně *uvedení hry* neboli **inscenace**. Označuje pak veškeré aktivity, kterými pachatel záměrně mění a inscenuje místo činu před příchodem policie. Existují k tomu dva důvody: prvním z nich je tedy snaha přesměrovat vyšetřování od nejlogičtějšího podezřelého, druhým pak zájem ochrany oběti či rodiny. Pokud došlo na místě činu k inscenování, není osoba, která je za to zodpovědná, náhodným člověkem, který našel oběť, ale s největší pravděpodobností půjde o někoho, kdo je s obětí nějak spojen.

V případě snahy o ochranu oběti či její rodiny, jde nejčastěji o případy znásilnění a usmrcení oběti nebo u autoerotických nešťastných úmrtí. Zde naopak místo činu inscenují pozůstalí. Je na vyšetřovateli, aby rozlišil, zda je místo činu skutečně dezorganizované nebo zda jej pachatel inscenoval tak, aby působilo nahodile a nedbale. Toto rozlišení pomůže jednak odkrýt skutečnou pravděpodobnou motivaci pachatele, ale napomůže i k určení některých osobnostních charakteristik pachatele. V případě sofistikovaného pachatele se zkušenostmi může být obtížně detekovat inscenaci. Nutno ale dodat, že vyšetřovatelé mohou těžit z neuvědomělých chyb, neboť pachatel místo činu upravuje tak, jak si myslí, že by *mělo vypadat*. Tento akt bývá pro pachatele stresující a náročný, proto nemá čas ani kognitivní rezervy sestavit a zakomponovat všechny detaily tak, aby tvořily logický celek. Proto vyšetřovatelé hledí jednak na tyto jednotlivé detaily, tak i na obraz místa činu jako celku.

V rámci tohoto postupu se během analýzy místa činu přihlíží například k tomu, zda pachatel vzal nějaké nepatřičné předměty - pokud má čin vypadat jako loupežné přepadení a ne jako vražda. Příkladem může být nelogické počínání nájemných pachatelů vraždy, kteří se snažili demontovat složitě konstruovanou stereo soupravu, přičemž volně přístupné šperky a hotovost nechali bez povšimnutí. Takové počínání nepřehlednutelně signalizuje nelogické chování během loupežného vloupání, které mělo zakrýt plánovanou vraždu, a přitahuje pozornost detektivů.

Dalším z detekčních znaků inscenování bývá **nesmyslné místo vniknutí** na místo činu, kdy pachatel zanechává „stopy“ značící vloupání přes okno v horním poschodí pomocí žebříku navzdory snazší a méně nápadné cesty vniknutí, nebo obecně nechává velmi nápadné znaky vniknutí a vloupání.

Třetím hlediskem pro odhalení inscenování bývá **posuzování pachatelova rizika** (tzv. *risk assessment*), které podstoupil tím, jak, kdy a kde čin spáchal. Pokud se čin odehrál v domě v přítomnosti zbylých obyvatel, ve dne, v zalidněné oblasti, může to napovídat o určité inkonzistenci celého činu a navozovat myšlenky na to, že „tady něco nesedí“.

Pokud bychom ještě pokračovali v poukazování na inkonzistence a nelogické chování pachatele, tak za zmínku stojí i případy „domácích“ vražd, kdy údajný pachatel napadne muže a ženu v jejich teritoriu (dům, vůz,...), a přitom dojde jen k lehkému zranění muže, ale k vraždě ženy. Co je zde nelogické? Že osoba, která pro pachatele představuje největší riziko, utrpí pouze lehká zranění a není zneškodněna v první linii. Ale proti výrazně slabší, někdy dokonce spící oběti, bývá vynaloženo extrémní násilí. Druhá osoba („přeživší“) je navíc ponechána jako svědek celého činu.

K detekci inscenování mohou přispět i soudně-lékařské důkazy, čili způsobená zranění. V těchto případech se nabízí otázka, zda se povaha zranění „hodí“ k typu útoku (např. sexuální/domácí vražda předstíraná jako loupežná vražda).

Takovými vodítky, poukazujícími na vraždu z osobních pohnutek, pak mohou být příležitostně zbraně, škrcení rukama nebo vhodnými věcmi nalezenými poblíž (provaz, opasek, kabel, tkanička,...), útoky vedené do tváře oběti, útoky z bezprostřední blízkosti a mnohočetná poranění vykazující obrovskou vynaloženou sílu překračující sílu potřebnou k usmrcení (overkill). Samozřejmě, že podobný útok se může vyskytnout také u majetkového činu (pokud je motivací pouze materiální prospěch, ne motivační přeskok, kdy pachatel oběť také okrade), ale takový pachatel se spíše snaží rychle a „čistě“ zneškodnit oběť a redukovat čas strávený s obětí a na místě činu.

Důkazy od soudních lékařů mohou také objasnit a vysvětlit nejasnosti kolem skutečného způsobu provedení či mechanismu vzniku zranění, které mohou někdy rozporovat s výpovědí pachatele. Jako příklad může posloužit případ vraždy z České republiky.

Na základě výpovědi obviněného mělo dojít k slovní rozepři mezi ním a poškozeným (tchán). Dále měl poškozený se slovy, že ho zabije, vytáhnout na obviněného podomácku upravený samopal z 2. světové války. V té chvíli se měli začít oba prát a o samopal se přetahovat, přičemž zbraň během této potyčky jednou vystřelila a zasáhla poškozeného střelou do hlavy, jenž na místě zemřel. Obviněný poté jeho tělo zabalil do dek, přivázal k železné traverze a hodil do jímky v bývalých kasárnách. Oběť pak před rodinou prohlásil za pohřešovanou s tím, že tchán zřejmě někam odjel. Použitý samopal poté odvezl a hodil do řeky. Asi po 2 měsících se sám přišel přiznat na PČR. Tento trestný čin byl klasifikován jako ublížení na zdraví s následkem smrti, protože obviněný konstantně vypovídal o zabítí v sebeobraně, během konfliktu. Později byl ale tento skutek překlasifikován na trestný čin vraždy, a to z důvodu skutečností zjištěných soudním lékařem během pitvy. Ten totiž zjistil, že zástřel hlavy má vstřel v levé spánkové krajině a zástřel projektilu v čelní krajině vpravo, což neodpovídalo mechanismu zranění tak, jak jej uváděl sám obviněný. Soudní lékař vyloučil, že střelné zranění takového charakteru mohlo vzniknout během potyčky a přetahování o střelnou zbraň. Střelný kanál napovídal tomu, že zbraň v době výstřelu držel v ruce pouze pachatel a mířil jí na hlavu poškozeného ze strany.

Pachatelé „domácích“ vražd také někdy inscenují sexuální útok na oběť, kterou polohují tak, aby čin odkazoval k cizímu pachateli v souvislosti se znásilněním. Co je zajímavé na svlékání oběti v těchto případech, že pachatelé, mající k oběti blízky vztah, svléknou tělo jen částečně; pouze vzácně nechávají oběť úplně nahou (Douglas & kol., 1997).

V dalších krocích nenajde ani soudní pitva přítomnost po žádných sexuálních aktivitách či zranění sexuální etiologie, navíc v těle ani na oběti či jejích šatech se nenajdou stopy po ejakulátu.

Konečně poslední vějičkou na vyšetřovatele v případě domácích vražd, bývá snaha pachatele, aby bylo mrtvé tělo nalezeno jako by náhodně třetí osobou (tamtéž, 1997).

2. Vybrané aspekty způsobu spáchání trestného činu vraždy

Jak už zřejmě vyplynulo z předchozích kapitol, nejen místo činu, ale i způsob provedení trestného činu, může odrážet některé osobnostní charakteristiky pachatele. Pojdme ale ještě dát prostor některým ze způsobů, které tady ještě nezazněly. Tato kapitola bude kratší svým rozsahem, neboť obsahuje jen vybrané charakteristiky způsobu spáchání trestného činu vraždy, které se jeví jako zásadní z hlediska zaměření rigorózní práce.

Klasifikace vražd, z nichž některé vycházejí z kriminalistiky, mají pro psychology cenná vodítka, protože často lze odvodit určité psychické koreláty právě ze způsobu provedení vraždy tak, jak jí popisuje kriminalistika. A také jak trefně uvádí ve své studii Salfati a Canter (1999) – ve snaze porozumět vraždě bychom měli primárně vzít v úvahu právě *interpersonální položky*, protože vražda vychází z interakce mezi dvěma individualitami. Zároveň se také ukazuje, řečeno takto v obecné rovině, že většina vražd bývá spáchána pachateli, kteří svou oběť znají nebo k ní mají přímo nějaký vztah (Wolfgang, podle Salfati & Canter 1999, s. 392). A k doplnění úvodu do této kapitoly stojí ještě za zmínku, že mnoho výzkumů zaměřených na násilné chování říká, že vraždy jsou častěji spáchány následkem emoční reakce na stresovou situaci (Salfati & Canter, 1999).

2.1 Vraždy podle stupně připravenosti

Vraždu lze lapidárně klasifikovat podle **stupně připravenosti**, kdy vražda **připravovaná** vykazuje konkrétní charakteristiky a její vyšetřování bývá mnohem složitější. Když na připravovanou vraždu pohlédneme od začátku, vidíme „delší“ časový úsek mezi rozhodnutím vraždu spáchat a samotným činem. Během této doby pachatel promýšlí své jednání, vyhledává vhodnou oběť (pokud nejde o člověka, kterého zná a proti kterému čin plánuje), vytipovává nejvhodnější místo činu a denní dobu v rámci minimalizace rizika dopadení, také si může obstarávat nepravdivé alibi a provádí úkony ztěžující jeho identifikaci. Obecné podmínky pro spáchání se jeví jako příznivé, příkladem uveďme odlehlá místa beze svědků, noční hodinu, ... Pachatel si obstará zbraň, kterou nenechává na místě činu a zase si ji odnáší. Ještě po spáchání vraždy provádí úkony k utajení skutku či ztížení identifikace. V případě, že by byl dopaden, má promyšlenou budoucí obhajobu (Straus, 2006). Z těchto charakteristik lze odvodit do určité míry psychicky komponovaného pachatele, jednajícího racionálně na určitém kontinuu přípravy.

Takové vraždy nejsou páčány ve zlostném afektu, byť spouštěčem celého nápadu a plánování může být pro pachatele emočně vypjatá situace či dlouhodobé spory a frustrace.

Oproti tomu vražda **nepřipravovaná** následuje krátce či bezprostředně po rozhodnutí usmrtit. Do této kategorie řadíme také útoky, kdy pachatel dojde k rozhodnutí dlouho před činem, ale neprovádí žádné úkony v rámci přípravy na čin, který posléze realizuje jako reakci na bezprostřední situaci. Proto se uvádí, že i nepřipravovaná vražda mívá určitou předeheru, která tedy nespočívá v úvahách o vraždě, nebo přípravě na ni, ale v jednání, kdy se konflikt postupně prohlubují, a právě tyto činy bývají spáchány v afektu a pachatel tak neúměrně reaguje na vzniklou situaci, kterou není s to regulovat. Tyto vraždy obecně vykazují spíše nepříznivé podmínky pro spáchání (denní doba, svědci, místo činu). Útok je veden buďto fyzickou konfrontací beze zbraně (rdoušení, kopání, tlučení,...), či pomocí ad hoc zbraně, kterou měl pachatel zrovna po ruce na místě činu, kde pak tuto zbraň ponechá. Zranění obětí takových vražd pak bývají mnohočetná, protože pachatel jednal pod vlivem aktuálních silných emocí, leckdy je proto taková vražda ventilováním pachatelova napětí a frustrace.

Z logiky věci také vyplývá, že pachatel si předem nepřipravuje alibi, stejně tak způsob své obhajoby. Ovšem taková vražda nevyklučuje možnost výskytu různých pokusů o utajování. Utajování pak může mít podobu přemístění těla z místa činu, jeho ukrytí, či rozčlenění (v tomto případě *tzv. defenzivní rozčlenění*). Pachatel se také může pokusit o ztížení identifikace těla. V rámci utajování se také snaží zničit veškeré stopy, které by ho s činem nějak spojovaly. A jak už bylo uvedeno výše, také inscenování patří mezi mechanismy utajování, kdy pachatel inscenuje nehodu, sebevraždu či zakrývá skutečný motiv inscenováním motivu nepravého, který by ho vyloučil z okruhu podezřelých (Hofmanová, 2010). Uvádí se ale, že pachatel nepřipravované vraždy zůstává na místě činu, nebo odchází nedaleko, v některých případech trestnou činnost také oznamuje.

Statistiky uvádějí, že nepřipravovaných vražd je více než polovina a bývají nejčastěji páčány mezi manželi, rodiči a dětmi či mezi dalšími blízkými lidmi a příbuznými. Z hlediska místa je tato vražda spáchána nejčastěji v restauraci a pod vlivem alkoholu. Pachatelem nepřipravovaných vražd se stávají spíše jedinci, kteří se v minulosti dopustili méně závažných deliktů, pokud vůbec nějakých (Stach, 2006).

2.2 Způsob přiblížení k oběti a udržení kontroly nad ní

Tento proces reflektuje pachatelovu strategii přiblížení k oběti. Existují tři základní typy přiblížení: **překvapení**, **lest** a **náhlý útok** (Burgess & Hazelwood, podle Turvey, 2008, s. 207).

Momentu **překvapení** využívá pachatel tak, že se přiblíží k oběti a zaútočí na ni, když to oběť nečeká a ve chvíli, kdy je nejzranitelnější. Tento útok může spočívat v tom, že pachatel na konkrétní oběť čeká na nějakém vytipovaném místě na základě monitoringu pohybu oběti, což nasvědčuje tomu, že oběť byla pachatelem vytipována. Tento způsob přiblížení může také zahrnovat snahu pachatele oběť před útokem rozptýlit a využít momentu nesoustředěnosti.

Lest jako metoda přiblížení zahrnuje využití lži či falešné záminky k získání dočasné důvěry, kdy se například pachatel vydává za policistu a jakmile si získá důvěru oběti, zaútočí.

Bleskový útok se vyznačuje okamžitým fyzickým útokem na oběť, bez předchozích „varování“. Pachatele de facto také využije momentu překvapení, ale překvapí samotným útokem, kdy oběť fyzicky přemůže a zneškodní tzv. na první dobrou, např. sražením k zemi.

Poté, co pachatel na oběť zaútočí, musí využít nějaký způsob, jak oběť dále přemoci, získat nad ní kontrolu a tu kontrolu si udržet. Mohlo by se zdát, že jakmile pachatel oběť fyzicky napadne a přemůže ji, nemusí vynakládat další úsilí, ale není tomu tak vždy, oběť se jednak může aktivně fyzicky bránit, či pachatel může mít na oběť požadavky a potřebuje, aby mu vyhověla.

Anglosaskou literaturou je mezi takové prostředky kontroly řazen jednak **verbální útok** zahrnující hrozby („Udělej, co říkám, nebo tě zabiju!“), nebo **využití výhružky posílené přítomností zbraně**, kterou oběť vidí, či kterou může **přímo** na oběť **útočit**. Dalším způsobem je přímý ohrožující **fyzický kontakt**, kdy oběť může mít kolem krku omotané škrtidlo, které pachatel svírá, zatímco oběti vyhrožuje či ji klade požadavky (Turvey, 2008). A dalším nezanedbatelným mezníkem v interakci pachatele a oběti je pak právě udržení kontroly nad obětí také po útoku.

Ke kontrole využitá síla zahrnuje bití, škrcení, kousání, svázání nebo spoutání bránící se a bojující oběti, nebo zacpání úst roubíkem oběti, která se brání pachateli verbálně. Výjimkou není ani sexuální násilí. Pachatel také může přistoupit k přímo nevyjádřené hrozbě tím, že nechá oběť, aby viděla, že je ozbrojený, má k dispozici pouta nebo eventuálně ubližuje někomu jinému.

2.3 Vraždy podle způsobu utajování

Z hlediska klasifikace utajování vraždy se v první řadě nabízí otázka, zda pachatel projevil snahu o utajení, či ne. Obě možnosti mají svou výpovědní hodnotu. Ukazuje se, že k utajování dochází častěji u připravovaných vražd (Stach, 2006). V hodnocení utajování se nepřihlíží pouze k pachatelově snaze čín zakrýt, ale k zacházení s tělem obecně, podle čehož jde pak usuzovat na typ pachatele, kriminální situaci nebo na aktuální psychický stav v době spáchání činu. Pachatel může tělo ukrýt, ponechat ho ležet na místě, snažit se ho zlikvidovat nebo ho vystavit na odiv. (Hofmanová, 2010). Specifické vystavení těla a jeho polohování s exponovaným genitálem bývá typické spíše pro vraždy mající sexuální motiv či podtext (Douglas & kol., 1997). Za předpokladu, že se pachatel tělo pokoušel skrýt nebo zničit, se uvažuje, jakým způsobem a co k tomu použil. Tyto informace se mohou stát indiciemi pro vyšetřování, neboť dávají odhad, jak dlouho se pachatel mohl na místě zdržovat, jaký měl k oběti vztah či zda oběť vůbec znal, jestli byla vražda připravovaná a kým pachatel mohl být, tzn. jaké charakteristiky vykazuje pachatelova osobnost - odhad intelektu, temperamentu, motivace, atd. (Záhorská, 2007).

Kriminalisté řadí mezi symptomy utajování vraždy tyto indikátory:

- přemístění těla z místa činu (místo nálezu těla není shodné s místem činu) na skryté či méně frekventované místo, které nebude spojováno s osobou pachatele, na rozdíl od původního místa činu;
- ukrytí mrtvoly ve snaze získat časový náskok ke tvorbě alibi, ničení stop, odcestování, atd.;
- defenzivní rozčlenění se snahou minimalizace rizika objevení těla či ztížení identifikace oběti, nebo pro snazší transport těla; za zajímavost stojí zmínit zkušenost, která praví, že pachatel se údajně většinou všech částí těla zbavuje přibližně shodným způsobem a v nevelkém prostorovém okruhu (Cílek, 2015)
- snaha o zničení stop;
- ztěžování zjištění identity mrtvoly například odebráním osobních dokladů, zničení oblečení a podobných materiálních signifikant, znetvoření, apod.;
- inscenace falešného motivu jako nehoda, sebeobrana, sebevražda (Hofmanová, 2010; Porada, 2001).

Nedílnou a velmi důležitou součástí analýzy způsobu spáchání trestného činu vraždy jsou zranění způsobená pachatelem oběti. Protože tato otázka je pro tuto práci důležitá, bude tato kapitola zpracována samostatně dále, byť v logické souslednosti by měla mít místo ještě před touto podkapitolou jednájící o způsobech utajování.

3. Analýza zranění oběti

Posuzování zranění oběti lze obecně zařadit do problematiky uvažování o způsobu spáchání trestného činu. Jde o nedílnou součást samotného vyšetřování a nabízí vodítka i pro potřeby psychologického šetření a profilování. Způsobená zranění zachycují přímý kontakt pachatele s jeho obětí a stávají se tak fyzickým důkazem o spáchaném trestném činu. Některá zranění jsou způsobena jen proto, aby fyzicky ublížila a zranila, jiná proto, aby usmrtila, proto jsou fyzickou manifestací pachatelova jednání a motivace, a tak i užitečným behaviorálním důkazem.

Jelikož popis zranění a mechanismus jejich vzniku přísluší soudnímu lékaři, který vypracovává detailní pitevní protokol a na jeho podkladě znalecký posudek. Vyšetřovatelé a potažmo psychologové mají tak v ruce důkaz založený na závěrech exaktní vědy – medicíny, konkrétně soudního lékařství, které je však založeno i na osobní zkušenosti soudního lékaře ve smyslu nespočtu viděných konkrétních případů.

Anglosaská literatura nazývá tento postup přímo jako *wound pattern analysis*, což zahrnuje posuzování, dokumentaci, vyhodnocení a rekonstrukci povahy, původu a záměru způsobených zranění. Výsledky takové analýzy mohou sehrát zásadní roli v rekonstrukci a vyšetřování (Turvey, 2008). K doplnění snad ještě informaci, že soudní lékař posuzuje a stanovuje **příčinu smrti**, ale samotným vyšetřováním se pak dospěje ke **způsobu smrti** (*manner of death*), který je vlastně popisem okolností té příčiny. Mezi základní způsoby úmrtí se řadí *přirozená smrt, vražda, sebevražda, náhoda, smrt z iatrogenních příčin a smrt nijak nezařaditelná* (Fish & kol., 2014).

Pro potřeby této práce se budeme věnovat vražedným zraněním, event. okrajově sebevraždám v rámci diferenciací etiologie zranění.

3.1 Lékařské posuzování při poškození zdraví

K uvedení do soudně-lékařské problematiky posuzování zranění oběti uvedme pouze některá fakta využitelná pro potřeby této práce.

Vražda se obecně řadí mezi násilnou smrt, která je definována jako: „Smrt, která nastala působením násilí na organismus a ke které může dojít ihned nebo krátce po předcházejícím násilí anebo až za delší dobu v důsledku komplikací“ (Štefan & Mach, 2005, s. 34).

Zároveň pokud se prokáže příčinná souvislost mezi násilím a smrtí, hodnotí se, zda šlo o zranění smrtící samo o sobě, nebo zda ke smrti došlo v důsledku komplikací.

Ze soudně-lékařského hlediska není násilná smrt jen smrt způsobená druhou osobou ve smyslu vraždy, jak se často chybně uvádí (tamtéž, 2005).

Usmrcení druhou osobou může být buď úmyslné, nebo neúmyslné. K pohnutkám pachatele, které k usmrcení vedly (úmysl/nedbalost), se soudní lékař nevyjadřuje. Lékař hodnotí pouze známky, které jsou pro toto usmrcení příznačné a které se nevyskytují u sebevraždy nebo u nehody (Kvapilová & Dogoši, 2007). K tomuto posouzení jsou kromě nálezu zranění na těle oběti velmi důležité také viktimologické aspekty a okolnosti ze života oběti. Protože jinak „*může vražda být opomenuta, sebevražda zaměněna za nehodu a nehoda posuzována jako trestný čin, proto kontext je vším*“ (Fish & kol., 2014, s. 319). Ale jak bylo uvedeno výše – zda šlo o nehodu, sebevraždu či vraždu nerozhoduje přímo soudní lékař, ale orgány činné v trestním řízení.

V případě vraždy se pak uvažuje o **lokalizaci, intenzitě a způsobu násilí**, proto se v rámci behaviorální analýzy posuzuje celkový rozsah zranění (zda si zranění vyžádalo lékařské ošetření a zda by bylo způsobitelné způsobit smrt či jaké smrt způsobilo), umístění zranění na těle, rozsah zranění a přítomnost (nebo způsob) fyzického mučení.

Co je psychologicky také důležité, rozlišovat zranění oběti vzniklá před smrtí, během umírání a po smrti oběti (Hofmanová, 2010). Dobu vzniku zranění pomůže určit detekce ne/přítomnosti *vitálních reakcí*⁶ na zraněných orgánech a tkáních.

Zranění typická pro vraždu bývají soustředěna hlavně na životně důležité oblasti těla, jako je hlava, krk a hrudník. Použité násilí dosahuje rozsáhlé intenzity, neboť pachatel volí takové způsoby poškození těla oběti, které jsou svým rozsahem a lokalizací schopné vést k okamžité smrti (Kvapilová & Dogoši, 2007).

Podle Štefana a Macha (2005) lze obecně rozdělit druh násilí do tří skupin:

- **Mechanické násilí** zahrnuje poranění nejrůznějšími nástroji a také různé druhy dušení.
- **Fyzikální násilí** se týká poškození vlivem vysoké nebo nízké teploty, elektrickým proudem, bleskem a zářením.
- **Násilí chemickými způsoby** znamená akutní nebo chronickou otravu jedy a toxickými látkami.

⁶ Vitální reakce znamená odezvu některých systémů živého organismu (krevní oběh, dýchání, CNS) na působení zevního prostředí, zejména na účinek násilí (Kvapilová & Dogoši, 2007).

- **Usmrcení biologickými způsoby** spočívá v nedostatku vody a potravy (vyhladovění), nebo záměrné nepodání vitálně indikovaných léků (např. inzulin).

Nejčastější zranění, se kterými se u obětí násilných trestných činů lze setkat, mají etiologii v mechanickém násilí, jde tedy o rány (Turvey, 2008). Rány potom dělíme podle nástrojů, které je způsobily – *ostré* nebo *tupé*.

3.1.1 Poranění ostrým nástrojem

ŘEZNÉ RÁNY

Řezné rány vznikají tahem a tlakem ostrého předmětu po povrchu těla. Jsou delší, než je šířka rány, jejich okraje jsou obvykle hladké a úhly ostré. Předměty, které způsobují takové rány, jsou nejčastěji nůž či dýka, ale může se jednat i o úlomek skla či o řezný nástroj s nepravidelným břitem, jako je motorová nebo kotoučová pila.

Tyto rány bývají nejčastěji následkem úrazu nebo **sebevraždného** jednání. Pokud jde o **sebevraždu**, pak tyto rány bývají umístěny na vnitřní ploše zápěstí, předloktí, loketních jamkách a po stranách krku. Na jejich začátku nalézáme drobný nářez v kůži, protože jedinec, který si chce ublížit, nejdříve zkouší, zda to bude bolet nebo hledá nejvhodnější místo k zasazení nástroje (tzv. *zkusmé rány*) a až poté vede nástroj větší silou. Tyto rány pak bývají mnohočetné, a co je důležité, navzájem rovnoběžné. U praváků jsou umístěny na levé končetině a opačně.

Pokud jde o **vražedné** řezné rány, ty pak bývají umístěny nejčastěji na krku a v oblasti šíje, ale k tomu mohou být i na jiných částech těla. Někdy se vražedné řezné rány kombinují s ranami bodnými. Bývají vedeny přes oděv, mají různou lokalizaci, nejčastěji tedy na krku, a jejich hloubka je od jejich začátku velká. Různě rozmístěných řezných ran na těle oběti může být i větší množství, což se děje v případech, kdy se oběť zmítala či bránila. A pokud se oběť aktivně útočnickovi bránila, lze nalézt řezné rány na dlaních, prstech a předloktích (tzv. *obranná zranění*). Hloubka rány závisí na intenzitě, s jakou byla řezná zbraň vedena. Obvykle nepřerušují kosti, může být jen naříznut periost (okostice). Ovšem v případě použití pily rány pronikají do hloubky a mohou přeříznout kost, jako například u **čtvrcení těla**, které také řadíme mezi řezné rány. Rozkouskování pak může být buď defenzivní ve snaze snadného odstranění těla oběti, nebo ofenzivní, kdy jde o jakési pokračování předchozího útoku, kdy je pachatel motivován záští, nenávisťí či žárlivostí.

Sexuální vraždy mohou také vykazovat řezné rány v oblastech prsou a genitálu, či mohou být tyto orgány uříznuty, zvláště v případě sadismu. Defenzivní oddělování částí těla lze od toho ofenzivního rozlišit umístěním řezných ran – v prvním případě bývají umístěny na krku a v oblasti velkých kloubů.

Schopnost jednání může být ještě nějakou dobu zachována i po smrtících ranách a oběť se může ještě pohybovat, a to i po hlubokých řezných ranách krku a zranění krkavic, v tomto případě však již jen v řádech sekund. Tento fakt je důležitý i pro úvahu, zda oběť před smrtí trpěla a cítila bolest (Štefan & Mach, 2005; Kvapilová & Dogoši, 2007).

SEČNÉ RÁNY

Sečné rány vznikají dopadem ostrého nástroje na povrch těla. Tímto nástrojem může být sekyra, sekáček, rýč, motyka, mačeta, kosa, ostré části nástrojů, apod. Okraje ran bývají zpravidla hladké a hloubka ran je výrazně hlubší, než tomu je u ran řezných. V určitém úhlu, pokud sečný nástroj dopadne na tělo, může dojít k lalokovitému odseknutí tkáně.

Tyto rány značně zejí, ale oproti řezným ranám méně krvácí, protože dochází ke zhmoždění tkání a cév. Sečné nástroje nechávají otisk v kosti, která pod místem dopadu může být i rozdrčena.

Sebevražedné sečné rány jsou ojedinělé a přicházejí v úvahu u duševně nemocných jedinců, kteří míří na čelo, přední část temene a do spánků. Bývá jich mnoho, od desítek až ke stům, vedeny rovnoběžně, mnohé z nich jsou ale povrchové. Většinou se jimi jedinec sám neusmrtí přímo, ale je ohrožen komplikacemi s tímto zraněním spojenými, jako je infekce omozečnic a mozku.

Vraždy sečnými nástroji bývají spojeny s masivními údery do hlavy, zejména do záhlaví, a jsou provázeny rozsáhlými frakturami lebečních kostí a otevřeným poraněním mozku. Zpravidla jde o jednu nebo několik málo hlubokých sečných ran. Pokud se oběť brání, zanechává po sobě sečná zbraň rány na rukách menšího rozsahu. Při použití sekery, což bývá v případě vražd nejčastější sečnou zbraní, bývají údery vedeny spíše její tupou částí (Štefan & Mach, 2005).

BODNÉ RÁNY

Bodná rána vzniká průnikem podlouhlého, hrotnatého a ostrého nástroje do těla.

Příčinou smrti u bodných poranění bývá masivní zakrvácení tělních dutin (břišní, hrudní a osrdečníku) nebo vnější vykrvácení. Pokud je oběť pobodána do krku a vnitřní strany stehen, hrozí vzduchová embolie⁷.

Po pobodání může být schopnost jednat ještě dlouho zachována. Po bodné ráně do pravého srdce bývá schopnost jednání menší než po bodné ráně do levé komory.

Dlouhá doba jednání může být po bodnutí do dutiny břišní nebo při ranách do plic, pokud tedy nevznikne záhy hemotorax či pneumotorax⁸. V případě vzduchové embolie nastává smrt okamžitě.

V **sebevražedném** pokusu jsou rány umístěny na dostupných částech těla, jako je oblast hrudníku (zejména v okolí srdce), břicha či krku. Většinou jsou na obnažených částech těla a stejně jako u nářezů se i v tomto případě mohou objevovat drobné vbodky zasahující jen do podkoží. Mezi bodná poranění se sebevražedným úmyslem spadá i střelná rána jatečním přístrojem (nesprávně pistolí), umístěná na čele a v krajině spánkové.

Využití bodných ran při **vražedném úmyslu** bývá velmi časté. Jsou pak umístěny na různých částech těla a také tam, kam by si zraněný nedosáhl – zadní část trupu, apod. Pachatel svou oběť bodá přes oblečení a přes spodní prádlo. Nejčastějším vražedným bodným nástrojem bývá nůž. Bodných ran bývá větší množství, nemají stejnou hloubku, bodné kanály mají různý průběh a rány nebývají lokalizovány do jedné oblasti. Pokud se oběť pachatelovu útoku brání, jsou pak zasaženy i horní končetiny a rány vykazují bodnořezný charakter a jsou způsobeny pohybem napadeného.

Určení síly, s jakou nástroj působil, bývá obtížné. Zpravidla se pak síla hodnotí jako malá, střední či velká (Štefan & Mach, 2005). Tato informace se pak dostane ve formě výpisu ze spisu i soudnímu znalci z oboru psychologie, tudíž může znalec tuto informaci zakomponovat do posouzení celého činu z hlediska psychologického, a lépe tak odhadnout například motivaci pachatele a jeho emoce v průběhu činu.

Velmi zajímavou informací pro posouzení věrohodnosti výpovědi obviněného je, že pachatelé bodných ran často uvádějí, že jim oběť sama naběhla či spadla na nůž a zranila se tak de facto sama.

⁷ vzduchová embolie = nasátí vzduchu do pravé srdeční komory způsobující náhlou smrt

⁸ hemotorax, pneumotorax – přítomnost krve nebo vzduchu v pohrudniční dutině, kde je za fyziologických okolností pouze podtlak; následkem obojího se plíce smrskne, následně kolabuje a zraněný je bezprostředně ohrožen na životě

Ovšem toto by bylo možné jen v případě, že by byl nůž velmi pevně držen ve fixované ruce, aby mohl takto protnout kůži, která klade značný odpor a k jejímu protěti bývá potřeba větší síly než k následnému zranění vnitřních orgánů. Volně držená a nefixovaná ruka s nožem by byla tělem oběti odtlačena, a pokud by vzniklo zranění, bylo by jen povrchové (tamtéž, 2005).

Výzkum Grumlíka a Uhlíře (1995, podle Záhorská, s. 65) ukazuje preferenci vražedných nástrojů, která se mění v závislosti na sociálně-kulturních podmínkách, a v těch našich stále převládá použití bodného nástroje a v 74,5% z celkového počtu vražd byl použit nůž jako vražedná zbraň.

Není výjimečné, že se pachatel při útoku nožem také sám zraní – tělo, zejména jeho některé části (hrudník, hlava,...), vytváří určitý odpor, nůž se může zastavit také o kost a ruka pak v setrvačnosti sjede pachateli po ostří nože a pořeže se.

3.1.2 Poranění tupým nástrojem

Tato zranění vznikají po účinku různých předmětů s tupou hranou nebo násilím působícím o velké ploše. Jejich působením vznikají pohmožděniny, kožní oděrky, podkožní krevní výrony (tzv. *hematomy*), trzně-zhmožděné rány, poranění vnitřních orgánů a cév, zlomeniny, rozdrcení a oddělení částí těla (Štefan & Mach, 2005).

Mezi následky vzniklé tupým nástrojem patří tedy celá řada více či méně závažných poranění, ale z pohledu této práce zmiňme více jen ty, které způsobují pachatelé svým obětem ve snaze usmrtit je. Je zřejmé, že oběť není posmrtně prohlédnuta jen na přítomnost fatálních zranění a soudní lékař zaznamenává do pitevního protokolu všechna nalezená tělesná poškození, kožní oděrky a podkožní krevní výrony nevyjímaje, protože i ty během napadení často vznikají. Je samozřejmě také důležité, pokud se na těle oběti najde větší množství hematomů či exkoriací⁹, uvažovat o tom, co předcházelo smrtelnému útoku, zda byla například oběť opakovaně bita či vláčena. Ale z hlediska významnosti zvoleného způsobu usmrcení se věnujme více následujícím typům zranění.

TRZNĚ ZHMOŽDĚNÉ RÁNY

Tyto rány vznikají překonáním elasticity kůže tlakem a tahem tupého nástroje po povrchu těla. Působil-li tupý nástroj v místě, kde se pod kůži nachází kost (např. kosti lebky), okraje rány mohou být hladké a připomínat ránu řeznou.

⁹ exkoriace = kožní oděrka, ke které dochází tlakem nebo tahem proti kůži; mohou být povrchové a hluboké.

Pokud je úder veden šikmo na tělo, mohou napnutím a posunutím kůže vzniknout tržně zhmožděné rány i na vzdálenějším místě od místa, kde působilo tupé násilí. Při takovém šikmém úderu se také může kůže odtrhnout od spodiny a vytvořit kožní lalok. Tržně zhmožděné rány málo krvácí a mohou následně nekrotizovat (odumírat).

Pro potřeby vyšetřování je také důležité, že se v ráně mohou najít fragmenty předmětu, kterým byla rána způsobena, čímž se mohou vyloučit některé vyšetřovací verze a tyto nálezy mohou přispět k objasnění úrazového děje a k identifikaci nástroje.

Sebevražedné jednání bývá tímto způsobem ojedinělé, co se tupého menšího nástroje týče, ovšem nejčastěji dochází ke skoku z výšky či pod vlak.

Naopak spáchání **vraždy** tupým nástrojem (kámen, kladivo, cihla, tyč, hranol dřeva, atd...) bývá časté, zejména pak opakované údery do různých částí těla, nejčastěji však do hlavy. Na těle oběti jsou pak patrné pohmožděniny a hematomy na horních končetinách, protože si napadený obvykle kryje hlavu rukama. Příčinou smrti pak bývá poranění mozku a intrakraniální krvácení, či zranění orgánů v hrudní, břišní či pánevní dutině (Štefan & Mach, 2005).

TUPÁ PORANĚNÍ VNITŘNÍCH ORGÁNŮ

Tato zranění vznikající tupým násilím o velké intenzitě a mohou vzniknout přímým nebo nepřímým mechanismem, aniž by došlo k zevnímu zranění. Tupým úderem lze docílit poranění mozku (komoce, kontuze, krvácení), srdce a plic, bránice, jater, sleziny, ledvin, žaludku, střev a orgánů urogenitálního traktu.

ZLOMENINY

Zlomeniny jsou častým následkem tupého násilí a lze je způsobit jak přímým, tak i nepřímým působením tupé síly. Zlomeniny mohou postihnout de facto každou kost skeletu, nejčastěji to pak bývají zlomeniny končetin, žeber, páteře, pánve, lebky a kostí a kůstek obličejového skeletu.

3.1.3 Střelná poranění

Střelné poranění nezpůsobuje jen poškození tkání projektilem, ale nepřímým působením hydrodynamického tlaku a vzniku tlakové vlny v těle, zejména pokud dojde k výstřelu z bezprostřední blízkosti.

Projektily také mají silný trhavý účinek, který se projevuje nejvíce v oblasti obličeje a lebky, obzvlášť pokud je opět vystřeleno z blízkosti nebo byla použita zbraň se silnější náloží (puška, brokovnice,...).

Při soudně-lékařském posouzení je velmi důležité zaměřit se na místo a úhel vstřelu, průběh střelného kanálu a místo výstřelu, aby bylo možno detekovat okolnosti vzniku střelného poranění – odkud bylo na oběť mířeno, z jaké vzdálenosti, event. o předběžný odhad střelné zbraně (Štefan & Mach, 2005).

Při odhadu vzdálenosti se pak usuzuje na výstřel z bezprostřední blízkosti, relativní blízkosti a z větší vzdálenosti. Stanovení tohoto odhadu vzdálenosti pak může prozradit ledacos o průběhu činu, například zda mohlo dojít k výstřelu během přetahování o zbraň.

Výstřel z bezprostřední (*absolutní*) blízkosti, kdy je hlaveň zbraně přiložená k tělu, hovoří typicky pro **sebevražedné jednání**.

Naopak výstřel z relativní blízkosti může nasvědčovat **vraždě**, pokud se vyloučí nešťastná náhoda. To samé i v případě střelby ze vzdálenosti, která může nasvědčovat vražednému úmyslu (Šafr & Hejna, 2010).

Novější a technicky vylepšené mechanické střelné zbraně (luk, kuše) jsou velmi účinné a mohou způsobit velmi vážná zranění a jsou schopná usmrtit.

Schopnost jednání po zasažení projektilem ze střelné zbraně se různí, ale i v tomto případě může být zachována delší dobu. Při příčném průstřelu čelními laloky bývá schopnost jednat zachována, při sagitálním (zepředu dozadu) směru průstřelu dochází ke ztrátě schopnosti jednat bezprostředně po výstřelu. Při zasažení srdce může ještě chvíli raněný nepozbýt vědomí, to samé u zásahu do dutiny břišní, kde tedy ztráta vědomí může nastat paradoxně dříve než u poranění srdce, a to z důvodu peritoneálního šoku (Štefan & Mach, 2005).

Pokud u předchozích zranění bylo důležité rozlišovat mezi vražednou a sebevražednou etiologií mechanismu vzniku, tak u střelných poranění to platí dvojnásob, protože není výjimkou, když pachatel inscenuje na místě činu sebevraždu. U **sebevražedného** jednání bývá typické jak přiložení zbraně k tělu či výstřel z bezprostřední blízkosti na obnažené tělo (není podmínkou), tak i místo zásahu. Nejčastěji je to spánková nebo čelní oblast, nebo krajina srdeční. Důkazem o sebevraždě jak pak přítomnost povýstřelových zplodin na ruce, prachové tetování, krevních stříkanců či poškozené tkáně na hřbetu ruky, která držela zbraň. Také se ukazuje, že nález zbraně v ruce zastřeleného nemusí znamenat dodatečné vložení zbraně do ruky, a tím pokus o zakrytí vraždy, ovšem při tomto nálezu je třeba pečlivě tuto možnost zvážit.

Vraždy zastřelením jsou v našich podmínkách v posledních letech častější, neboť přibýlo majitelů střelných zbraní. Uvádí se, že vražda se nemusí od sebevraždy příliš lišit, ale pokud je vstřel na místě, které je pro člověka těžko přístupné, nebo je střelných ran více, či jsou vystřeleny z větší vzdálenosti přes oděv, lze s velmi vysokou pravděpodobností sebevraždu vyloučit (Šafr & Hejna, 2005).

3.1.4 Časté mechanismy poranění

PORANĚNÍ RUKAMA

Při smáčknutí jakékoliv části těla prsty vznikají typické podkožní krevní výrony obkreslující tvar prstů a na těchto místech mohou být patrné i obloukovité kožní oděrky od nehtů.

Pokud pachatel zavádí prsty do tělních otvorů oběti, mohou tak vzniknout drobné tržně zhmožděné rány. Prsty mohou také způsobit roztržení očních bulbů.

Údery otevřenou dlaní (tzv. *facka*) způsobují nezávažná poranění, jako je otok se zarudnutím a maximálně drobné podkožní krevní výrony, ovšem úder na ucho může způsobit perforaci bubínku vlivem zvýšení tlaku vzduchu v zevním zvukovodu. Naopak silný úder hranou dlaně může zlomit i krční obratle a následně tak poškodit míchu.

Při úderech uzavřenou dlaní (tzv. *pěstí*) do obličejové části hlavy vznikají hematomy a tržně zhmožděné rány v místech kostních výstupků (čelisti, brada, lícní kost, dolní okraj očnice). Pokud jsou údery pěstí silnější či je jich více, může dojít k frakturám kostí obličejového skeletu, nejčastěji pak dolní čelisti, lícní kosti, zubů a kůstek nosních. Pokud je úder pěstí veden na krk, může dojít ke zlomeninám chrupavek hrtanu.

Údery pěstí do hlavy velmi vzácně způsobují otřes či drobná krvácení do mozku. Rány mířené na hrudník mohou lázat žebra, někdy i hrudní kost. Údery pěstí do oblasti dutiny břišní mohou vést výjimečně k trhlinám břišních orgánů. Po úderu pěstí může dojít také k okamžité smrti následkem podráždění reflexogenních oblastí, a to v oblasti karotického sinu na krku (Kvapilová & Dogoši, 2007).

PORANĚNÍ NOHAMA

Poranění nohama ve smyslu kopnutí jsou nejčastěji vedena do oblasti nohou, pohlavních orgánů a spodní části břicha a způsobují výraznější hematomy. Těžká poranění nohama vznikají člověku, který leží, a bývá tak kopnut či podupán.

Při takovém útoku vznikají sériové zlomeniny žeber s následnými komplikacemi (pneumotorax), zlomeniny hrudní kosti, trhliny na orgánech a kranio-cerebrální poranění.

UTLUČENÍ

Utlučení bývá nejčastěji způsobeno nástroji a zbraněmi o malé kontaktní ploše, jakými jsou například kladivo, kámen, krumpáč, tyč, páka, apod. Takové zbraně způsobují nejčastěji poranění hlavy s tržně zhmožděnými ranami a přímými zlomeninami kostí lebečních. Pokud se napadený brání, nachází se pak zlomeniny záprstních kůstek a článků prstů. Utlučení bývá často kombinováno se rdoušením. Utlučení se vyskytuje výhradně u vražd (Kvapilová & Dogoši, 2007).

3.1.5 Udušení

Udušení může nastat ze dvou příčin: vnitřní a zevní. Pro potřeby této práce se budeme věnovat příčinám zevním, což jsou okolnosti, za kterých je ztížen nebo znemožněn přívod kyslíku do plic. Způsobují ho tyto mechanismy:

- tlak škrtidla nebo ruky na krk – vznik **strangulační asfyxie**, kterou dále dělíme na: **oběšení**, **uškrcení** a **zardoušení**
- znemožnění dýchacích pohybů při stlačení hrudníku a břicha
- uzavření dýchacích otvorů a cest – zakrytím úst a nosu, aspirací (vdechnutím) cizích těles a utopením (Kvapilová & Dogoši, 2007).

UDUŠENÍ OBĚŠENÍM

U oběšení je škrtidlo na krku zataženo hmotností nebo částí hmotnosti vlastního těla za působení gravitace. Ke smrti strangulací stačí k zatažení škrtidla i hmotnost vlastní hlavy (3,5 – 5 kg). Oběšený se může i dotýkat nohama podložky, nemusí tedy viset, k oběšení může dojít i vleže, vsedě nebo vkleče. Bezvědomí nastává prakticky ihned a ke smrti dojde následně cca za 5-12 minut. Škrtidlem může být provaz, drát, pásek, lano, tkanička, elektrická šňůra,...

Nejčastěji se jedná o **sebevraždu**, někdy ale bývá fňgována, aby zamaskovala vraždu. Vražda může být spáchána spíše na bezbranném člověku, jako je starý člověk či dítě, nebo jedinec se zdravotní indispozicí či poruchou vědomí, např. vlivem intoxikace.

Popřípadě může oběšení maskovat jiný předchozí typ usmrcení, nejčastěji pak zardoušení nebo uškrcení. Z těchto důvodů se oběšení primárně nevyšetřuje jako sebevražda, ale jako vražda a až po vyloučení skutečností svědčících pro vraždu bývá na oběšení pohlíženo buďto jako na sebevraždu či nehodu (Kvapilová & Dogoši, 2007). Také u sebevražedného jednání může mít oběšený svázané ruce a nohy. Někdy mohou být nalezeny i řezné rány svědčící pro předcházející sebevražedný pokus. Pro posouzení tohoto úmrtí je velmi důležitý způsob provedení uzlu, který bývá charakteristický pro některá zaměstnání, proto se uzel nerozvazuje ani při pitvě. Také se přihlíží k délce škrtidla a zda mohl oběšený strčit sám hlavu do smyčky.

Též je nutné brát v potaz nahodilá oběšení, u dětí v případě her, u dospělých pak bizarní sexuální praktiky, tzv. *autoerotická asfyxie* (Štefan & Mach, 2005).

V dubnu roku 2010 byli pohřešováni dva mladí muži. Posléze byli nalezeni společně oběšeni na půdě místního zpuštělého domu. Viseli společně na autolaně, každý na jednom konci, přičemž lano bylo přehozeno přes trám krovu. Po předběžném ohledání těl přímo na místě konstatoval soudní znalec jako příčinu smrti udušení z oběšení, zároveň na tělech obou oběšených nezjistil žádné známky nasvědčující násilí či účasti jiné osoby na jejich smrti.

Soudní pitva později prokázala u obou mladíků jako příčinu smrti udušení z oběšení, zároveň u jednoho více než 3 promile alkoholu, u druhého necelé 1 promile. Výsledky svědků nepotvrdily podezření ani na sebevraždu, ani na cizí zavinění třetí osobou.

Během vyšetřovacích pokusů přicházely v úvahu čtyři varianty pohybového řešení. Jako nejpravděpodobnější se jevila situace, kdy jeden zkolaboval, svěsil se svou hmotností do smyčky a došlo tak k udušení oběšením druhého.

Vyšetřování zahrnovalo také zjišťování důvodu škrcení. Jako velmi podstatné se ukázalo svědectví sestry jednoho z mrtvých, která ve výpovědi uvedla, že její bratr se svým kamarádem hrávali hru zvanou „škrcené oko“, která spočívala v tom, že se oba uchopili vzájemně pod krkem a škrtili se tak dlouho, dokud to jeden z nich nevydržel a vzdal se.

Také jeden ze známých obou oběšených uvedl, že když měli tito mladíci upito, drželi se zezadu pod krkem v tzv. kravatě a soutěžili, kdo vydrží déle, skoro až do ztráty vědomí.

Vyšetřováním se podařilo objasnit dvojnásobnou smrt za nejasných okolností a vyloučit jak společnou sebevraždu, tak i cizí zavinění. Za tímto úmrtím stála s největší pravděpodobností nehoda, kdy si oba aktéři chtěli zahrát svou oblíbenou hru a vylepšili si v podnapilosti její podmínky tak, že vzali autolano z vozu zaparkovaného před domem, přehodili ho přes trám, shodně se uvázali na obou koncích do smyček a poklesnutím v kolenou se začali věšet.

Následně jeden ztratil vlivem alkoholu a nedostatku vzduchu vědomí, svěsil se do smyčky a druhý se již nedokázal z lana vyprostit, o čemž svědčila jeho ruka zakleslá pod smyčkou (Matoušek & Straus, 2014).

UDUŠENÍ UŠKRCENÍM

Udušení uškrcením vzniká tehdy, je-li kolem krku zataženo škrtidlo jinou silou, než hmotností vlastního těla. Jedná se zpravidla o sílu ruky druhé osoby nebo škrtidla obtaženého kolem krku a fixovaného nějakým předmětem. Mechanismus smrti je pak stejný jako u oběšení, jen poloha strangulační rýhy je rozdílná. Smrt nastává po delší době než u oběšení, proto bývá patrné výrazné prokrvácení měkkých tkání. Uškrcení bývá nejčastější v případě vraždy, jen výjimečně sebevraždy. Vražda uškrcením se často kombinuje se sexuálním násilím, případně se rdoušením (Kvapilová & Dogoši, 2007).

UDUŠENÍ ZARDOUŠENÍM

Zardoušení nastává, když je krk oběti stisknut rukou či rukama pachatele, tlakem předloktí, pěstí nebo šlápnutím na krk. Nejobvyklejší způsob je rdoušení rukama. Na krku oběti jsou pak patrné hematomy od stisku, či poloměsíčitě oděrky od nehtů. Použil-li ale pachatel rukavice či oběť rdousil přes měkkou tkaninu (límeč oblečení), nemusí být stopy po rdoušení vůbec patrné a odhalí je až soudní pitva. Kolem nosu a úst oběti se u více než poloviny zardoušených obětí nacházejí na kůži oděrky. Je to z toho důvodu, že pachatel obvykle nevydrží stejnoměrné smáčknutí krku a oběť se také brání a hýbe, pachatel proto mačká krk opakovaně, což umožní oběti nadechnutí, čímž se také prodlužuje doba, než ztratí vědomí. Proto musí pachatel někdy současně tlačit rukou na nos a ústa, aby omezil křik oběti.

Ke smrti může i v tomto případě dojít okamžitě, a to v případech, kdy pachatel svým silným stiskem krku podráždí vagový (bloudivý) nerv v oblasti karotického sinu a může takto dojít k okamžité reflektorické zástavě srdeční činnosti. Takové případy potom postrádají známky dušení a zevní známky násilí.

Při rdoušení jde výlučně o vraždu, obětí bývají téměř výhradně ženy. Někdy pachatel rdoušení kombinuje se škrcením, což bývá u sexuálně motivovaných vražd (Kvapilová & Dogoši, 2007).

Ukazuje se, že pokud chybí důkazy, které by ozřejmily způsob úmrtí, například v případech, kdy je tělo oběti nalezeno až po delší době a měkké tkáně podléhají nebo už podlehly rozkladu, lze přesto najít fyzický důkaz rdoušení, a tím je zlomená jazylka. Žádný jiný násilný mechanismus nedokáže zlomit jazylku, kromě rdoušení (Bass & Jefferson, 2009).

UDUŠENÍ UCPÁNÍM NOSU A ÚST

K takovému udušení dochází ucpáním nosu a úst rukou, nějakým předmětem či roubíkem vtlačení do úst. Kolem úst jsou pak patrné oděrky, pokud působila větší síla, mohou být ulámané zuby či potrhaná ústní sliznice a rty.

Vraždy se týkají především malých dětí a novorozenců (Kvapilová & Dogoši, 2009). Pokud jde o vraždu dospělé osoby tímto způsobem, pachatel ji nejprve uvede do stavu bezbrannosti, např. spoutáním. Často pak pachatel kombinuje rdoušení se zakrytím nosu a úst, či ucpáním úst roubíkem (Štefan & Mach, 2005).

3.2 Motivace způsobených zranění

U některých zranění, zejména u těch signifikantnějších, lze podle jejich původu usuzovat s určitou pravděpodobností na motivaci pachatele. Zranění, podobně jako ostatní způsoby spáchání činu, jsou výsledkem chování zahrnujícího využití síly, proto také můžeme zranění zařadit mezi behaviorální důkazy. Samozřejmě je nutné mít na zřeteli, že některé rány mohly být způsobeny nezáměrně a být tak výsledkem nezáměrného násilí či okolnostních vlivů, aniž by šlo o nějaké funkční (modus operandi) nebo psychologické (signatura) pachatelovy potřeby (Turvey, 2008).

Turvey (tamtéž) mluví o „*smrtné síle*“ (death force) jakožto o fyzicky agresivním chování schopném usmrtit člověka a rozlišuje ji následujícím způsobem:

- **Cílená síla (Administrative Force)** bývá využita k dosažení určitého cíle a pachatel během útoku nejedná pod vlivem silných emocí a vášní. Útočí v krátkém intervalu, volí jeden způsob zranění oběti a zabíjí útokem zaměřeným na vitální oblasti a orgány (srdce, hlava, hrudník, krk,...). Na místě činu může prohledat cennosti oběti, hledat osobní věci, jíst a pít nebo uklízet či inscenovat místo činu. Tento způsob útoku bývá charakteristický pro vrahy-ostřelovače zabíjející svou oběť jednou střelnou ranou, nebo pro pachatele, kteří svou oběť otráví dávkou jedu.
- **Brutální síla (Brutal Force)** – tu používá pachatel, který chce oběti způsobit rozsáhlá zranění, co do rozsahu nebo závažnosti, zpravidla dokud zranění nemá smrtelné následky, ovšem ne vždy je brutální síla použita s cílem zabít.

Často ji způsobuje vztek a projevuje se opakovanými tupými údery do obličeje, zbraněmi jakým je třeba kladivo či rukojeť pistole, nebo nástražná výbušná zařízení, která po explozi utrhnou končetiny.

- **Overkill** se ani v našich podmínkách a literatuře doslovně nepřekládá a používá se tento termín i v českém jazyce. Značí zranění za hranicí nutného k usmrcení člověka. Zahrnuje opakované zraňování ještě i po usmrcení. Útoku předchází kumulovaná zuřivost vycházející z dlouhodobé frustrace a vzteku, bývá spojován s emocemi a nejistotou pachatele. Overkill v důsledku nejistoty pachatele se může objevit také u málo kriminálně zkušeného jedince, který nemá zkušenost s tím, jak velké množství použitelného násilí stačí k usmrcení oběti. *Bylo tomu tak např. v případě osmnáctiletého muže, který napadl svou tetu v jejím bytě, nejdříve údery rukama, dále oběť škrtil provazem a nakonec její tělo odtáhl do koupelny, kde jej položil tak, aby hlava oběti spočívala ve vaně, do níž napustil vodu. Sám ve výpovědi uvedl, že měl obavy z toho, že by se tetě mohlo vrátit vědomí a mohla by proti němu posléze svědčit. Šlo o prvopachatele bez předchozího záznamu v rejstříku trestů, motivace činu byla finanční.*

Zranění svědčící pro overkill zahrnují mnohonásobná střelná poranění s opakovaným nabitím zbraně, mnohočetné bodné rány zasazené do jedné oblasti, četné útoky na hlavu a krk oběti se střídáním různých zbraní, či kombinaci různých vražedných mechanismů (topení, škrcení, bití, apod.)

- **Defenzivní síla (Defensive Force)** bývá uplatňována během obranného jednání a jde o fyzické agresivní jednání v rámci sebeobrany. Neznamena to ovšem, že toto jednání je zákonně či morálně ospravedlnitelné, spíše má popisovat záměr, s jakým vzniklo. Typickým příkladem je oběť, která opakovaně kope útočníka do slabin, místo snahy utéct do bezpečí, nebo oběť, která útočníka zastřelí, či sexuálně napadená žena, která pokouše pachatele do penisu. Častějším projevem defenzivní síly bývá zranění agresora od bránící se oběti ve formě škrábanců či lehkých pohmožděnin.
- **Na kontrolu zaměřená síla (Control-Oriented Force)** se projevuje ve snaze pachatele zabránit pohybu nebo útěku oběti, což zahrnuje držení oběti rukama nebo využití pout či provazů a různých šňůr ke svázání a spoutání.

- **Preventivní síla (*Precautionary Force*)** bývá použita programově ke způsobení takových zranění, která ztíží či znemožní identifikaci oběti nebo tak zničí důkazy o trestném činu. Příkladem je defenzivní čtvrcení těla oběti.
- **Experimentální síla (*Experimental Force*)** se projevuje jako násilné chování ne jako samo o sobě, ale spíše jako prostředek plnicí neagresivní, často psychologické a fantazijní potřeby. Oběť nemusí být ani při vědomí nebo dokonce živá. Příkladem posmrtného experimentování je vykuchání vnitřností, ukousání či odnesení poprsí. Během umírání může pachatel oběti zasazovat symetrické bodné rány různé hloubky, vkládat oběti velké cizí předměty do úst a před smrtí ještě praktikovat násilné sexuální aktivity s obětí v bezvědomí, kterou předtím z tohoto důvodu léky uspal.

Na přelomu mezi Silvestrem a Novým rokem 1991 došlo ve Frýdku-Místku k vraždě mladé ženy, jejíž tělo bylo nalezeno nahé v areálu školy. Na základě řezných ran v oblasti obličeje a krku bylo na první pohled patrné, že jde o úmrtí s cizím zaviněním. Soudní pitva stanovila jako příčinu smrti zadušení na podkladě masivního krvácení z řezných ran do dýchacích cest. Řezná zranění nebyla ale jedinou příčinou smrti, druhým fatálním zraněním bylo barotrauma v oblasti malé pánve. Na základě expertizy provedené pyrotechnikem bylo zjištěno, že oběti byla vsunuta do pochvy zapálená petarda, která následně explodovala, konkrétně došlo k uvolnění půl litru plynu během 4 milisekund za vývinu teploty cca 3000 °C směrem do malé pánve a dutiny břišní. Na podkladě zjištěné vitální reakce na následky barotraumatu bylo patrné, že petarda byla vložena do pochvy ještě v době, kdy oběť žila, konkrétně těsně před smrtí. Po dopadení pachatele bylo zjištěno, že pachatel šel doprovodit oběť domů, se kterou se seznámil v ten samý večer. Během cesty ji začal podle svých slov bezdůvodně fackovat, vulgárně ji nadával a přinutil vysvléct. Poté ji pomohl vstát a za chvíli se situace opakovala, s tím rozdílem, že ji několikrát uhodil do obličeje a krku prázdnou lahví od vína. Když upadla na zem, všiml si, že na zemi leží petardy, které mu vypadaly z kapes. „Jednu jsem zapálil a vložil do jejího přirození. Když vybuchla, až mě to zaskočilo, jak to bylo blízko. Zvedl jsem ji a hodil její tělo dolů přes zábradlí.“ Znalecké zkoumání odkrylo nejen psychopaticky strukturovanou osobnost, ale hlavně přítomnost sexuální parafílie sadismu (Šulc, 2015).

- **Fyzické mučení** (*Physical Torture*) je záměrné a opakované neusmrcující zraňování oběti. K uspokojení pachatele je nutné, aby oběť alespoň zpočátku byla živá a při vědomí a cítila tak způsobovanou bolest. Cílem takového pachatele může být snaha získat od oběti určité informace či přiznání, snaha o pomstu nebo sexuální uspokojení.

V závěru této kapitoly si ještě připomeňme, že během analýzy zranění způsobených pachatelem oběti je velmi důležité interpretovat rány, stejně jako jiné projevy chování, v celém kontextu trestného činu, nikoliv odděleně, a zvážit, zda ke zranění došlo záměrně, či šlo o náhodu. Dále je velmi důležité z hlediska dynamiky činu určit, zda zranění vznikla ante, peri nebo postmortem – i tato informace má velmi důležitou výpovědní hodnotu pro potřeby profilování. Také je velmi důležité odhadnout původ zranění a jakým chováním bylo způsobeno a co za tímto chováním bylo jako motiv.

Samozřejmě základy pro tuto analýzu pokládá vždy lékař, ale pro potřeby vyšetřování je důležité propojit ji i s psychologickým pozadím.

4. Osobnost pachatele

Touto kapitolou se dostáváme k důležitému elementu na spojnici pachatel a způsob spáchání činu. Pojednáním o osobnosti pachatele není primárně myšlena osobnost, tak jak ji koncepčně známe a vnímáme, ale spíše jako osobnost pachatele ve smyslu entity a v interakci oběť – pachatel v kontextu spáchání trestného činu. Samozřejmě, že kvalitě a struktuře osobnosti těch, co páchají trestnou činnost, zde bude také vyhrazeno místo, protože posouzení osobnosti pachatele je dominantou forezních psychologů – soudních znalců. Některé charakteristiky osobnosti se pak navíc týkají i procesu profilování.

Kriminální chování je výsledkem vzájemné souhry činitelů – osobností pachatele a vnější situací jako takovou. Některé trestné činy jsou pak spíše situačními, kdy je pachatel vyprovokován okolním děním. Pak jsou ale delikty, za kterými lze hledat spíše svobodnou vůli pachatele, a v těchto případech převládá jako určující faktor jeho osobnost. Navíc pojem osobnosti pachatele vychází z předpokladu, že existuje určitá konstelace vlastností a rysů osobnosti typická pro delikventy, a tím pádem odpovědná za jejich kriminální chování (Netík, 1997a). Existuje nespočet teorií o vzniku delikventní osobnosti, ale tato práce si neklade za cíl ozřejmit vznik takové osobnosti, ale dát do souvislosti některé její projevy s trestným činem.

4.1 Osobnost pachatele dle základních charakteristik

4.1.1 Pohlaví

První důležitou charakteristikou pachatele je pohlaví, ačkoliv ve spáchání vražd stále převládají muži. Odhad procent žen pachatelek vraždy se liší, ale zpravidla se odhaduje 10-15% podílu žen na spáchaných vraždách. Také se uvádí, že procento žen-vražedkyň je vyšší v zemích, kde je patrná vyšší rovnoprávnost žen, na rozdíl od zemí, kde jsou jejich práva potlačena (Záhorská, 2007).

Pokud bychom chtěli vyčíst něco z českých policejních statistik o podílu žen na trestných činech, tak se dozvíme, že kriminalita žen od roku 1990 permanentně stoupá, ovšem majetková trestná činnost od roku 2001 klesá, hospodářská kriminalita má naopak vzestupnou tendenci, ale násilná trestná činnost, konkrétně i počet vražd spáchaných ženami, zůstává stále v přibližně stejné úrovni. U ženských pachatelek vražd také nebývá úplnou výjimkou zvlášť surový nebo trýznivý způsob provedení (Marešová & kol., 2009).

Problematika násilné trestné činnosti páchané ženami je specifická a bylo by třeba se jí věnovat zvlášť, což zde není i z důvodu výzkumného vzorku.

4.1.2 Věk

Věk jako důležitý faktor v dynamice a způsobu spáchání trestného činu byl už nastíněn v kapitole o místě činu, kde byly uvedeny některé signifikanty typické pro mladistvé pachatele.

V úvahách o věku pachatele se psychologická a kriminologická odborná obec zamýšlí nad věkem započetí kriminální kariéry pachatele a jak se v průběhu jeho života mění či nemění jeho trestná činnost. Tyto údaje jsou pak jedním informačním zdrojem pro znalce při posouzení prognózy resocializace a predikce vývoje pachatele. Většina vědeckých studií doložila vyšší míru recidivy u pachatelů, kteří měli záznam kriminálního jednání v období adolescence, a dále se ukázalo, že jedinci, kteří zahájí své kriminální chování v raném věku, opouští delikventní dráhu později (Farrington, 1992).

Věk sehrává roli nejen ve způsobu spáchání a provedení trestného činu, ale některá životní období mohou být také rizikovější z hlediska kriminálního chování. Kupříkladu v období dospívání mezi 10. -14. rokem se mohou objevovat první problémy se zákonem ve formě majetkových deliktů, často pak krádeží či loupeží, nejčastěji ve spolupachatelství nebo v partách. Výjimkou nejsou ale ani sexuálně motivované trestné činy (Heretik, 2004).

Zahraniční studie také ukazují, že počátek rozvinuté kriminální kariéry se objevuje nejčastěji ve věku 15 – 17 let. Obecně také platí, že průběh kriminality v rané fázi ovlivňuje povahu fáze rozvinuté, jinými slovy, čím dříve jedinec začíná s trestnou činností, tím pravděpodobněji bude jeho kriminální kariéra stabilní. Proto je věk započetí kriminální dráhy významným prediktorem pozdější kariéry. Jen není úplně jasné, zda časné zahájení kriminálního způsobu života predikuje vyšší frekvenci trestných činů, nebo vyšší míru závažnosti trestných činů, nebo delší kriminální kariéru (Blatníková & Netík, 2008).

Z hlediska závažných násilných trestných činů byl zjištěn fakt, že u pachatelů s raným počátkem kriminální kariéry byla větší pravděpodobnost násilného kriminálního jednání, než u pachatelů s pozdním začátkem kriminální kariéry (Piquero & kol., 2007).

Záhorská (2007) uvádí průměrný věk pachatelů vražd, který se podle různých studií pohybuje v rozmezí 20 – 35 let. Existují i případy, kdy vrahem je mladistvý pachatel, ale tato věková kategorie pachatelů není v ČR pravidlem.

K věku pachatele ještě doplňuje, že pokud je prvopachatelem vraždy jedinec staršího věku, „*téměř pravidelně u něj bývá přítomná výraznější psychopatologie*“ (tamtéž, 2007, s. 49), což je diskutabilní výrok hodný polemiky.

Obdobně jako o ženských pachatelech je kriminalita dětí a mladistvých samostatnou rozsáhlou kapitolou, které zde nebude věnován prostor.

4.2 Intelekt pachatele

O intelektu se hovořilo v souvislosti s organizovaným a dezorganizovaným pachatelem, proto se tím nabízí vcelku logická otázka hledání souvislosti mezi způsobem spáchání činu a intelektem pachatele.

Výsledky některých starších studií uvádí, že 2/3 násilnické kriminální populace se nachází v oblasti intelektové subnormy a tito pachatelé jsou vysoce nebezpeční, a to proto, že jejich trestná činnost je primitivní, ale často také velmi brutální. Také jejich sexuální delikty vykazují prvky jednoduchého experimentování s věkově nevhodnými objekty (Dobrotka, podle Netík, 1997, s. 76).

V jiném výzkumu se vzorkem 100 vrahů mělo 30% z nich mentální defekt (Breier & kol., podle Netík, 1997, s. 67). Hanuš (podle Netík, s. 67) ve skupině recidivistů (n=300) zjistil lehkou mentální retardaci (IQ 50-69) u 11% z nich a Dufek (podle Netík, s. 67) mezi 769 recidivisty diagnostikoval „debilitu“ v 8% případů a v 36% pak IQ se skórem nižším než 89. U jiného vzorku odsouzených pachatelů (n= 579) byla zjištěna oligofrenie dokonce v 44% (Útrata, podle Netík, 1997, s. 67). Z těchto výsledků vyplývá, že poruchy intelektu ve smyslu hraničně defektní a defektní inteligence patří mezi nejčtenější psychické poruchy u kriminální populace.

Netík (1997) ještě uvádí, že vztah mezi kriminalitou a intelektem existuje, ale nikoliv ve smyslu, že slabomyslnost je příčina zločinnosti, ale v jiné kauzální souvislosti: jelikož způsob provedení trestného činu odráží kvality osobnosti pachatele, pak činy mentálně subnormních jsou z tohoto hlediska primitivnější, a proto snáze odhalitelné. Tento předpoklad by vysvětloval vyšší procento mentálně abnormních jedinců ve vězeňské populaci.

Proti této úvaze hovoří Záhorská (2007), která uvádí předpoklad, že intelektově subnormní pachatelé nejsou s to adaptovat se na nové podmínky a řešit nezvyklé situace, proto se snadněji uchylují v náročnějších situacích k násilnému řešení. Také argumentuje, že u osob v pásmu defektu sehrávají svou roli snížené ovládací schopnosti.

Toto tvrzení doložme o forenzně psychiatrické vyjádření, kdy v případě mentálních retardací bývají rozpoznávací a zejména ovládací schopnosti hodnoceny jako podstatně snížené až vymizelé, ovšem diagnostikovaná lehká mentální retardace ještě neznamená automatické přiznání snížené či vymizelé trestní odpovědnost (Pavlovský & kol., 2012).

V rámci zachování rovnováhy ještě uveďme, že podle některých autorů se v delikventní populaci vyskytují spíše jedinci s IQ v rozmezí 80 – 90, což tedy není významná subnorma, a stejné hodnoty IQ nalezneme i u nedelikventů, kteří pochází ze srovnatelného sociálního a ekonomického prostředí, což tedy podporuje zjištění, že nižší intelekt u pachatelů trestných činů je spíše doprovodným symptomem, než jejím kauzálním faktorem (Koudelková, 1995). Ale v konkrétních případech může převládat některý z výše uvedených vlivů – někdy jde o sníženou sebekontrolu, jindy sugestibilitu s vlivem spolupachatele, někdy horší socioekonomická situace, která také vzniká se spolupodílem nižších intelektových schopností.

4.3 Typologie použité agrese

Začlenění agrese do spáchaného činu, její regulace, inhibice a obsah jsou velmi důležitou komponentou pro posuzování pachatelovy osobnosti a průběh jeho činu.

Kriminální agrese je definována jako „*užití takové fyzické síly, její hrozby či jiného verbálního útoku (pomluvy, urážky) s cílem poškodit objekt činnosti či zabránit jeho útočnému chování, ohrožující nebo porušující zájmy chráněné trestním zákonem*“ (Netík, 1997, s. 57).

Z tohoto vyplývá, že agrese nemusí být vždy jen *útočná (ofenzivní)*, ale i *obránná (defenzivní)*. Důležitým aspektem k jejímu rozlišení je pak motivace, čili doprovázející afekt. Ofenzivní agrese bývá potom sycena zlobným afektem, defenzivní spíše strachem.

Z pohledu regulace chování se hovoří o **reaktivně-hostilní** a **programové** agresi.

Reaktivně-hostilní bývá okamžitou reakcí na podnět ve smyslu vyprovokování a také bývá dezorganizovaná. Oproti tomu agrese **programová** je regulovaná ve smyslu přípravy, účelného chování a organizovanosti.

Další možnou klasifikací agrese je pak pohled z hlediska cíle chování, tedy čeho chce pachatel použitím agrese dosáhnout. Mluvíme jednak o agresi **instrumentální**, která slouží jako nástroj, prostředek k dosažení cíle. Příkladem může být „odstranění“ obyvatele domu při loupežném přepadení, tedy pokud pachatel s takovým svědkem počítá a plánuje ho zneškodnit.

Naopak **expresivní** agrese je přímým prostředkem k poškození či zneškodnění člověka jako takového a bývá doprovázena zlobným afektem (Hofmanová, 2010).

Netík (1997) hovoří o kriminální agresi ve dvou základních formách, které de facto zastřešují předchozí subkategorie. První z nich nazývá „**chladnou**“ **agresi**. Ta vykazuje prvky vědomě řízeného, plánovitého nebo i spontánního chování bez výraznějšího emočního doprovodu. Pachatel nebývá obětí frustrován, agrese je podmíněna převážně osobnostně. Agrese je ofenzivní a instrumentální, čímž slouží jako nástroj k co možná nejrychlejšímu a neúčinnějšímu dosažení cíle a uspokojení vlastních potřeb, agrese tedy není cílem sama o sobě. Důležitým je také nízký situační potenciál trestného činu, což znamená, že neprobíhá během „nevhodné“ situace s „nevhodnou“ obětí – pachatel si musí vhodnou situaci a podmínky vytvořit a delikt připravuje. V anamnéze chladně-agresivních pachatelů se může objevovat sociální patologie v rodině, zvláště pak selhávající otec (Netík, 1997). Osobnost tohoto agresora vykazuje rysy bezohlednosti, egocentričnosti, nezdrženlivosti, slabé schopnosti empatie a soucitu. Mívá také sklon k porušování pravidel a norem. Vztahy s okolím se vyznačují slabými afektivními vazbami z jeho strany.

Opakem chladné agrese je agrese „**afektivní**“. Ta se vyznačuje neřízeným a neplánovitým chováním reaktivní povahy. Vzniká během konfliktní interakce s obětí, na kterou bývá pachatel specificky navázán a kdy pachatel pociťuje velmi silnou frustraci, proto bývá doprovázena silným emocionálním vzrušením. Nutno ještě podotknout, že spouštěčem agresivní reakce může být i neagresivní podnět v chování budoucí oběti, ale agresor toto vyhodnotí jako útočné či nepřátelské jednání vůči své osobě. Cílem pachatelova chování je pak samotná agrese a nabývá vysokého situačního potenciálu, čili je především situací podmíněna. Zátěží ale nemusí být jen krátkodobá a jednorázová situace, ale může jít i o dlouhodobý a chronický konflikt. Někteří autoři spojují toto chování s nedůslednou výchovou v dětství (Netík, 1997).

Tento typ agresora mívá anomálně strukturovanou osobnost, která vykazuje jednak afektivní labilitu, explozivitu, poruchy regulace chování, ale také narůstající neurotizaci osobnosti a masivní vnitřní napětí. Deliktu s takovouto agresi často předcházejí drobná selhání. Zajímavé je, že ani u jedné skupiny pachatelů zpravidla nenalzáme agresivitu jako samostatný rys jejich osobnosti – ani v osobnostních testech, ani v anamnéze. Naopak odsouzení pachatelé majetkových trestných činů se někdy mohou v osobnostních dotaznících jevit dokonce jako agresivnější než násilní pachatelé.

To může být dáno tím, že psychologické vyšetření probíhá s nezanedbatelným časovým posunem a za naprosto odlišných podmínek, než za jakých dochází k agresivnímu jednání (Netík, 1997). Tuto psychodiagnostickou zajímavost lze ještě doplnit o jeden z výsledků studie zaměřené na pachatele vloupání, u kterých právě také, oproti nevěžeňské populaci, nebyl zaznamenán významný příklon k hostilným a agresivním tendencím (Polišenská & kol., 2010).

Santtila (2003) a Salfati (1999) se svými kolegy vypracovali na základě studie vražd ve Finsku (n= 502) a ve Velké Británii (n=82) koncept hledající souvislost mezi místem činu a využitím instrumentální či expresivní agrese. Výsledky jsou velmi zajímavé, vyznívají logicky a mají univerzálnější přesah. Tito autoři detekovali a pojmenovali na základě výsledků statistické analýzy **3 behaviorální témata** objevující se na místě činu. A co je také důležité, podle využitého behaviorálního tématu lze vystopovat některé prvky z pachatelovy kriminální kariéry a minulosti.

4.3.1 Oportunistické behaviorální téma

Pachatel jednající podle tohoto behaviorálního schématu využívá instrumentální agrese k dosažení svých cílů (potřeb), které bývají v tomto případě dvojího druhu: sexuální a/nebo majetkové. Svě oběti napadá v bezpečí jejich domovů a stávají se jimi pro pachatele dostupné objekty – ženy či senioři. Okrádá je o cennosti a útok může mít zároveň i sexuální podtext - motiv. Zranění způsobuje manuálně bez použití zbraně, protože „si vystačí“ se zneškodněním oběti a jeho útok nepotřebuje vést v takové síle, jakou by umožnila zbraň. Zranění bývají nejčastěji situována do oblasti krku, a to z toho důvodu, že „oportunističtí“ své oběti škrtí a rdousí. Pokud tedy oběť usmrtí, bývá pak její smrt pouze „vedlejším produktem“ celého činu. Oběti zakrývá obličej. Zpravidla žije v blízkosti místa činu a není úplnou výjimkou, když oběť zná, ale nebývá s ní ve vztahu, není pro něj důležitá, na rozdíl od potřeby, kterou u své oběti hledá a saturuje: sexuální uspokojení nebo majetkový prospěch. Tento pachatel má ve své kriminální kariéře majetkové trestné činy (krádeže, vloupání) a bývá nezaměstnaný.

V jednom ze vzorků (n=82) bylo zastoupení těmito pachateli 20% (n=16).

4.3.2 Kognitivní behaviorální téma

Jak už název napovídá, tento pachatel svůj čin kognitivně zpracovává, což se může projevit ve snaze zakrýt a zamaskovat trestný čin, kupříkladu tím, že přemístí tělo oběti tak, aby nešlo zpětně vypátrat původní místo činu. Tento typ pachatele využívá taktéž instrumentální agrese. Agrese a násilí jsou jeho životním stylem a lidi (nebo obecně vztahy) pro něj příliš neznamenaají a bývají spíše překážkou na jeho životní cestě. Pokud svou oběť okrade, tak pouze o cennosti, u kterých nelze zjistit jejich ztrátu, nebo o takové, podle kterých nejde zpětně vystopovat jejich majitele, čili oběť. Na místě činu se zdržuje, aby uklidil tělesné tekutiny, otisky prstů a odnáší použitou zbraň. Anamnesticky už může být po výkonu trestu, nebo má za sebou kariéru v armádě.

Zastoupení v britském vzorku bylo stejné jako u předchozího typu 20% (n=16).

4.3.3 Expresivní (impulzivní) behaviorální téma

Tento pachatel inklinuje k expresivní agresi, tedy k útokům pod vlivem silných emocí. Svým obětem způsobuje mnohočetná zranění distribuovaná po celém těle. Ani rány nemívají jednotný původ – bývají řezné, bodné i tupé. Útok bývá veden proti obličeji, což potvrzuje teorii, že útok má silný emoční náboj. Z toho vyplývá, že pachatel je s obětí v nějakém vztahu a v pachatelově životě sehrává důležitou roli. Smrt pak není vedlejším produktem, ale přímou odpovědí na urážku, fyzický útok nebo sexuální žárlivost. Zbraň si buďto donese svou nebo použije tu, kterou nalezne na místě činu. Expresivní pachatel také může sáhnout po střelné zbraní. Pokud zakrývá důkazy, tak proto, aby se od nich separoval. Již v pachatelově minulosti lze vystopovat útoky impulzivního charakteru (obecně násilné, sexuální, proti veřejnému pořádku) reflektující jeho postoj k mezilidským vztahům.

V zastoupeném výzkumném vzorku (n=82) bylo 21 impulzivně-agresivních pachatelů (26%), což dokladuje dřívější zjištění, že kategorie vražd, za kterými bývá vyústění interpersonálního konfliktu a které se stávají pod vlivem silných emocí, bývá oproti ostatním více zastoupena.

Obě studie měly stejný výzkumný design a pracovaly na stejném konceptu. Rozdílem oproti britskému vzorku je ten, že finská studie se snaží tyto tři skupiny ještě dále zpracovat do pěti „*psychologických témat*“, která se mají objevovat v této hlavní trojici, a dále ji členit. Ovšem výsledky finské studie neukazují na statistickou významnost těchto dílčích psychologických podtémat, proto nejsou v této práci rozpracována.

K pojednání o násilném chování ještě dlužno dodat, že neexistuje jasný a ostře vymezený předěl mezi expresivní a instrumentální agresí v tom smyslu, že by pachatel „využíval“ jen jeden druh agrese. I v tomto případě funguje určitá spojnice agresivních stylů pachatele začleněná do jeho životního vzorce. Meloy (podle Salfati & Canter, 1999, s. 393) uvádí oba agresivní styly chování na psychopatickém kontinuu, kde *expresivně-násilné* chování preferují ti jedinci, kteří sami sebe vnímají jako oprávněné zabíjet druhé. Tito násilníci používají pouze sílu, nátlak a násilí v zacházení s druhými. Druhý konec tohoto kontinua, kde se nachází *instrumentální* násilníci, přistupují k vyjednávání s druhými za pomoci manipulace.

Dalším bodem k polemice o konzistenci násilného činu z pohledu dichotomizace agrese je ten fakt, že mnoho násilníků mívá ve své kriminální kariéře oba způsoby násilného chování, jak expresivní, tak instrumentální. A nejen ve své historii, ale i během jednoho deliktu. Pachatel, který se aktuálně během činu chová chladně, čili instrumentálně, může během svého jednání pocítit na svou oběť vztek a přejít k afektivnímu (expresivnímu) násilí (Cornell & kol., 1996).

Vraťme se ale ještě k jednomu důležitému hledisku během posuzování agrese - je také dobré přihlídnout k míře projevené brutality, protože agrese, ač to může znít v tomto kontextu zvláště, může být **přiměřená**, kdy napadení nenese známky týrání oběti a trvá pouze dobu nutnou k dosažení cíle.

Agrese samozřejmě může být i **neadekvátní**, vykazující vysokou míru brutality spojenou s týráním oběti, trvá nepřiměřeně dlouho a pokračuje i potom, kdy objekt už neklade pachateli odpor (Netík, 1991).

V rámci empirické části této práce bude projevená agrese pachatelů ve vzorku hodnocena buďto jako instrumentální, expresivní nebo reaktivně-hostilní.

4.4 Psychopatologie pachatelů

Studie mapující míru postižení psychopatologickými fenomény u české kriminální populace chybějí, k dispozici jsou jen studie vztahující se k dílčím problémům.

Netík (1997, s. 67) souhrnně uvádí výsledky některých studií, kdy u vězeňské populace byly v různých procentech zjištěny např. neurotické rysy, návykové chování, organické postižení CNS, neurózy, v menším měřítku pak sexuální parafilie a psychózy.

4.4.1 Toxikomanie

Mezi pachateli vražd se vyskytují různé druhy závislostí, v našich podmínkách stále více převažuje závislost na alkoholu. Alkohol je také obecně uznáván jako kriminogenní faktor jak u mravnostních, tak i násilných trestných činů. Uvádí se, že počet pachatelů s abúzem alkoholu se odhaduje na 40 - 60% (Záhorská, 2007). Navíc konkrétně podíl na vraždách byl zjištěn až u 70 % a na celkové násilné činnosti v polovině případů (Pavlovský, 2012). Také páchaní zločinů bývá součástí obecnějších asociálních tendencí, mezi něž patří právě nadměrná konzumace alkoholu (Tomášek, 2010).

Alkoholismus, podobně jako nealkoholová toxikomanie, nepředstavuje ani tak samotnou chorobu, jako spíše jeden z behaviorálních příznaků poruch osobnosti, neboť drogy jsou preferovány osobnostně nezralými jedinci vykazujícími podobné charakteristiky osobnosti, jaké lze nalézt u antisociální poruchy osobnosti. A co se týče vztahu toxikomanie a kriminality, nelze vyvodit jednoznačný závěr o možných příčinných vztazích mezi oběma jevy (Netík, 1997).

V problematice vražd se z návykových látek vyskytují zejména psychostimulancia, mající budivý efekt. Také závislí na heroinu mohou být kriminálně aktivní, často kvůli snaze získat jakýmkoliv způsobem drogu. Ale obecně se uvádí, že abuzéři drog páchají spíše majetkovou trestnou činností (Záhorská, 2007).

4.4.2 Neurotické poruchy

Neurotické poruchy se vyskytují u kriminální populace často, ale nemají takřka forenzní význam – nebývají příčinou snížení rozpoznávacích ani ovládacích schopností.

V minulosti se mělo za to, zejména mezi psychoanalytiky, že intrapsychické konflikty jsou jednou z hlavních příčin trestné činnosti. V současné době se ukazuje, že neurotická symptomatika bývá spíše průkazná u vrahů/vražedkyň svých partnerů, jakožto následek dlouhodobé manželské krize či konfliktů (Netík, 1997). Úzkostné poruchy se u pachatelů objevují více až v průběhu trestního řízení jako reakce na zátěž (Pavlovský, 2012).

4.4.3 Psychotická onemocnění

Psychotická onemocnění u pachatelů vražd nebývají častá, což je v rozporu s laickým předpokladem. Premorbidita psychotiků v kriminální populaci nepřesahuje 5%. Psychóza bývá diagnostikována spíše u žen – vražedkyň (Záhorská, 2007).

Pokud jde o forenzní význam, tak jako významné se jeví psychózy schizofrenního typu a afektivní poruchy. Většina pachatelů – psychotiků útočí na lidi ze svého nejbližšího sociálního okolí, cizí oběť bývá výjimkou. Ve více než polovině případů šlo o členy rodiny. Pro psychotické pachatele je typická bizarní motivace a způsob provedení, který může být velmi brutální (Netík, 1997).

Závažné násilné trestné činnosti se mohou dopouštět afektivní psychotici v depresivní fázi, stejně tak i v manické, nejčastěji pak také proti osobám z nejbližšího okolí. K trestné činnosti dochází pak ve spojení s alkoholem (tamtéž, 1997).

V dynamice těchto onemocnění je z hlediska násilného chování důležitý ten fakt, že paranoidně schizofrenní jedinec má intrapsychické halucinace, podrážděnou náladu, která pak může být právě i hostilní a zaměřená proti předpokládaným pronásledovatelům. Tímto chorobným přesvědčením může být motivován i násilný trestný čin (Pavlovský, 2012).

Nejčastěji použitou zbraní pak bývá nůž nebo jiné ostré nástroje (Steury & Choinsky, 1995). Jiná analyzující studie poukázala, že psychotici, signifikantně častěji než pachatelé z kontrolních skupin, útočí zraňující silou na obličejové partie. Vysvětlením může být strach z různých výrazů obličeje, například u schizofreniků byla zjištěna vysoká senzitivita na faciální projevy negativních emocí (Häkkänen – Nyholm & Nyholm, 2012).

Také německo-holandská studie přišla se zajímavými výsledky týkající se psychotických vrahů. Jedním z nich je zjištění, že psychotik-prvopachatel páchá rovnou na poprvé velmi závažný fyzicky násilný čin a spíše útočí na své nejbližší. Sexuálně motivované činy bývají výjimečné. Pachatelé se závažnými psychotickými onemocněními, kteří spáchali násilný delikt mající fatální následky, mají výrazně méně záznamů v trestním rejstříku, kriminální kariéru započali později a bývají také méně často závislí na psychoaktivních látkách, než pachatelé, kteří svým násilným útokem nezpůsobili smrtelná zranění. A ačkoliv psychotičtí pachatelé páchají závažnou násilnou trestnou činnost, pravděpodobnost sexuálního útoku je nízká. Také je vysoce nepravděpodobné, že by psychotik zavraždil někoho úplně neznámého (Nijman & Cima & Mercklebach, 2003).

4.4.4 Organické poruchy

Organické psychické poruchy vznikají na bázi degenerativních změn, kraniotraumat, infekcí CNS (např. meningitis) a ne/zhoubných novotvarů. Drobné organické postižení CNS lze nalézt také u některé z poruch osobnosti, obvykle u asociální, někdy histrionské, jakožto následek lehké mozkové dysfunkce či jiných etiologií, již výše zmíněných. Často se organické poruchy vyskytují následkem chronické intoxikace alkoholem a drogami, někdy pak sekundárně ve smyslu hepatopatie (Netík, 1997).

Pro forenzní posuzování je důležité rozlišení spojení různých deliktů a organických postižení, v případech demence se jedinci dopouští spíše jen jednoduchých přestupků ve formě malých krádeží v obchodě. Naopak ve stavu změny osobnosti ve smyslu deprivace se mohou vytrácet vyšší city a následkem toho pak mohou být závažnější trestné činy, zejména z oblasti parafilního chování. Může také docházet k trestným činům ublížení na zdraví, na nichž se podílejí silné a nezvládnuté afekty (Pavlovský, 2012).

4.4.5 Sexuální deviace

Téma sexuálních deviací (nově parafilí) je téma rozsáhlé jak ve smyslu jeho šířky, tak hloubky, vydalo by na nespočet samostatných témat, ale pro úplnost tématu je třeba ho alespoň otevřít a nastínit.

Hned v úvodu je nutné říci, že sexuální delikvence a sexuální parafilie se vždy nepřekrývají, protože ne každý parafilik se chová delikventně a ne všechny sexuální delikty páchají parafilici. Nejčastější sexuálně motivovaný delikt (znásilnění) páchají většinou muži bez přítomnosti sexuální deviace. Z forenzního hlediska je nutno rozlišit sexuální delikventy na ty, kteří trpí deviací v pravém slova smyslu, a na ty, kteří se sexuálních deliktů dopouštějí v rámci jiné patologie, nejčastěji pak osobnostní či sociální. O zastoupení deviantů mezi pachateli sexuálních deliktů nejsou k dispozici žádné objektivní údaje (Weiss, 2008).

Pro stanovení deliktu jako sexuálního je nutná sexuální motivace trestného činu, kdy jeho páčáním dochází k ukájení sexuálního pudu (Netík, 1997).

V rámci udržení konceptu této práce se podíváme na sexuální deviace, které stojí za spácháním nejtěžších zločinů – vražd, nyní konkrétně těch se sexuální motivací. Sexuální vražda má tři základní podoby. V prvním případě je oběť povalena prudkým útokem, eventuálně usmrcena, potom je s ní sexuálně manipulováno.

V druhém případě je oběť napadena, týrána, sexuálně zneužita a až potom je usmrcena. Ve třetím případě je oběť usmrcena po znásilnění jako svědek deliktu. Pachatelé sexuálních vražd jsou nejčastěji muži do třiceti let. Pokud je u nich diagnostikována parafílie, tak pak **sadismus** nebo **patologická sexuální agresivita**¹⁰. K problematice sexuálních vražd se také uvádí, že sexuální vražda nebývá jejich prvním násilným trestným činem, zpravidla jí předchází méně závažné činy jako je například výtržnictví, expozice genitálu či znásilnění. V polovině případů na sebe sexuální vrah upozornil již v minulosti spácháním méně závažné sexuálně motivované trestné činnosti (Pavlovský, 2012).

Anglosaská literatura charakterizuje sexuálního vraha jako pachatele, u něhož sehrávají velmi důležitou roli sexuální fantazie, často spojené s mučením, svazováním, poškozováním, které se pak snaží realizovat při vražedném jednání. Mnoho z těchto pachatelů pochází z rodiny, kde docházelo k jejich zneužívání či týrání. Tito pachatelé mohou mít v anamnéze také týrání zvířat. Osobnostně pak bývají založením spíše introverti a nemívají přátele, a to buď z důvodu, že jsou pro své okolí „divní“, nebo proto, že nikdo pro ně není dost dobrý. Tito pachatelé si z místa činu odnášejí trofeje a suvenýry, které jsou symbolem jejich činu a mohou se k němu pak opakovaně vracet ve svých masturbačních fantasiích – tím se dostáváme k další charakteristice – **symbolismu**, který bývá popisován dvojí: fetišistický a parciální. Sexuální vrazi bývají fixováni jednak na oděvní součástky svých obětí, nebo na části těla. Pro vrahy z vlnosti může být typická také kompulzivita, která se projevuje vnitřním psychickým a fyzickým nutkáním, mající za následek potřebu realizace sadistických fantasií (Holmes & Holmes, 2009).

SEXUÁLNÍ SADISMUS

Sexuální sadismus je velmi nebezpečná deviace stojící za některými sexuálními vraždami. Vzrušení je u sadisty dosahováno dominancí a totální kontrolou nad objektem, sadista je vzrušován fyzickým a duševním utrpením oběti a také pocitem, že je oběť v jeho moci. Sadistovi obecně nejde v první řadě o agresivitu jako takovou, ale o totální ovládnutí druhého člověka tak, aby jím mohl plně disponovat (Weiss, 2008). Ovšem Pavlovský (2012) ještě upřesňuje a rozděluje sadismus na dva druhy: první z nich, **fetišistický sadismus**, je méně nebezpečný a sexuální fantazie tohoto jedince obsahují prvky či pomůcky, které nějak souvisí s násilím, například biče, pouta, roubíky, špendlíky, apod.

¹⁰ Patologická sexuální agresivita není oficiální diagnóza podle MKN 10, jde o neformální diagnózu používanou českými sexuology.

Tito jedinci zpravidla nepáchají sexuálně motivovanou trestnou činnost. Druhým typem sadismu je sadismus **agresivní**, který je nebezpečný, protože pachatel oběť brutálně napadá, a sexuálně žádoucí pro něj jsou negativní reakce oběti, jakými je strach, hrůza, odpor či utrpení. Tento sadista oběť znehybňuje, svazuje ji, rdousí, bije, škrtí, řeže nožem či píchá nůžkami, tlačí oběť na rozpálené předměty, apod. Sadista dává svým chováním oběti najevo, že cílem útoku není vynucení pohlavního styku. K usmrcení oběti může pak dojít před koitem, během nebo i po něm, může nastat i neúmyslně.

Při vlastní vraždě z vilnosti je pak usmrcení oběti vrcholem totálního ovládnutí a sadistickým vyvrcholením sexuálního aktu. V extrémních případech je oběť zohavena. Často jsou terčem zranění primární a sekundární sexuální znaky. Sadistická vražda není zakrývacím manévrem, ale je hnána ukojením sexuálního puzení. Leckdy při ní ani nedojde ke koitu, protože samotné usmrcení je náhražkou za sexuální styk nebo pachatel není styku schopen kvůli impotenci. Nejčastějším způsobem usmrcení je zardoušení, méně často pak ubití pěstmi či nějakou zbraní nebo předmětem.

K usmrcení před koitem dochází tehdy, pokud je to pro pachatele jediná možnost, jak se přiblížit a udržet kontrolu nad bránící se obětí. Usmrcení během koitu nastává, když pachatel oběť rdousí a škrtí, aby podpořil svůj sexuální chtíč. Často pachatel prožije orgasmus až při usmrcení oběti (Gödtel, 1994).

Ještě doplníme, že pravý sadista tedy spáchá sexuální vraždu tak, že oběť napadne, zavraždí, týrá, sexuálně zneužije a poté usmrtí. Nejčastější obětí jsou ženy, ale jsou případy, kdy se obětí vraždy stalo dítě (pedofilní sadismus), dospívající nebo muž (Zvěřina, 1995).

Tyto vraždy bývají pečlivě plánované, pachatel si vytipovává a vybírá vhodnou neznámou ženu, kterou pak na odlehlém místě přepadne. Sexuální sadisté jsou trpěliví, chladnokrevní a ve svých plánech velmi vynalézaví, nic neponechají náhodě a jejich dopadení bývá složité. Často pak vraždí v návaznosti na situaci, kterou pachatel vnímá jako útok na sebe či své sebepojetí. Fyzické násilí je vedeno na prsa, genitálie a konečník, po smrti tělo aranžuje do různých poloh. Před smrtí nutí oběť častěji k análnímu styku, který preferuje před vaginálním, jindy jí vkládá do tělních otvorů různé předměty. Leckdy je ale usmrcení náhražkou za sexuální kontakt. Při vraždě mívá erekci, někdy ejakulaci, často pak po činu masturbuje s představou způsobeného utrpení. Z místa činu si odnáší trofej (spodní prádlo, kabelka, atd.), kterou pak používá jako fetiš.

Někdy si vraždu nahrává či detailně popisuje do deníku. Tito sexuální vrazi často trpí i jinou parafilii, než jen sadismem – v jejich anamnéze lze někdy nalézt i období převlékání do ženských šatů, slidičství nebo obscénní telefonáty.

V dětství rádi mučili a zabíjeli zvířata a zakládali ohně. Projevují zájem o zbraně, nacismus nebo černou magii, vychováni byli hyperprotektivní matkou nebo byli naopak v dětství zanedbáváni (Dietz & kol., 1990).

PATOLOGICKÁ SEXUÁLNÍ AGRESIVITA

Tato deviace patří k nejnebezpečnějším deviacím vůbec, byť tito pachatelé oběť netrýzní a neprodlužují její utrpení. Nejnebezpečnější forma této deviace je právě agresivní sadismus popsáný v předchozí podkapitole.

Patologický sexuální agresor dosahuje sexuálního vzrušení tím, že překonává odpor napadené **anonymní** ženy a minimalizuje její kooperaci. Chování tohoto sexuálního agresora má rysy predátorského chování – svou oběť po vyhlédnutí vskrytu pronásleduje, přepadá ji ze zálohy na odlehlém místě nebo tam, odkud žena nemůže utéct (výtah), povalí ji na zem a vyhrožuje poraněním nebo zabitím za ne/přítomnosti zbraně (Weiss, 2008).

„Stopoval jsem ji celou cestu a moje pocity byly podobné těm, jaké má lovec, když jde za kořistí. Vzrušující byla i celková atmosféra toho nočního pronásledování. Tichá chůze liduprázdnými ulicemi, ukrytí v průjezdech a dveřích domů, aby si mě nevšimla, klapot jejích podpatků, který se rozléhal po dlažbě a byl slyšet snad kilometr daleko. Po půlhodině zastavila u svého baráku. Zatímco hledala klíče, povedlo se mi k ní potichu a nenápadně přiblížit. Cestou jsem našel vyhozenou nohu od židle a tou jí zezadu prudce udeřil do hlavy. Spadla bezvládně na zem. Bouchnul bych jí ale čímkoliv, i kdyby nebyla ta noha po ruce. Neměl jsem ponětí, jestli žije, nebo ne, a taky mi to bylo srdečně jedno. Zajímala mě jediná věc - že leží bezmocně na zemi. Zatáhl jsem ji do takového malého křovíčka. Serval jsem z ní spodní prádlo – ovšem některé části za pomoci kapesního nožičku, který nosím u sebe. Pak už došlo k prvnímu styku, po chvíli k dalšímu a pak ještě jednomu. Za deset minut bylo po všem“ (Janula, 2000, s. 77).

Tento typ sexuálního agresora je charakteristický také tím, že reaguje vyšším vzrušením i na nesexuální násilí, ale v tom smyslu, že také reaguje na fyzické atributy žen jako jiní muži, ale na rozdíl od nich jej vzrušuje nesouhlas na straně oběti, výraz strachu a utrpení (Barbaree, podle Weiss, 2008, s. 48).

Patologický sexuální agresor často spadá do věkové hranice pod 30 let, u 70% z nich je nacházen abúzus alkoholu. Jejich oběťmi jsou pak vždycky pro ně neznámé ženské objekty.

Někteří patologičtí sexuální agresori vykazují znaky tzv. **znehybňovače**, který musí svou oběť před stykem omráčit nebo jinak znehybnit. Důležité pro ně je, aby mohli se svými oběťmi volně manipulovat. Příkladem takového pachatele byl Ladislav Hojer a spartakiádní vrah Jiří Straka (Janula, 2000).

V případě sexuální vraždy oběť prudce skolí, nebo rovnou usmrtí a pak s ní teprve sexuálně manipuluje (Zvěřina, 1995).

AGRESIVNÍ SADISMUS

Tento deviant byl krátce popsán výše ve skupině sadistů, ale pro jeho nebezpečnost a doplnění se k němu ještě vraťme. Agresivní sadista patří mezi nejnebezpečnější sexuální agresory a do této kategorie patří většina sexuálních vrahů. Tento pachatel v sobě kloubí jak znaky sexuální agresivity (predátorské chování a rychlé znehybnění ženy), tak znaky sexuálního sadismu (potřeba učinit z oběti nehybný objekt). V době činu cítí averzi k projevům svobodné vůle a života oběti, proto směřuje k rychlému znehybnění – jako predátor, nikoliv k prodlužování utrpení jako pravý sadista (Weiss, 2008).

Odborníci z FBI zjistili, že téměř všichni sadističtí sérioví vrazi bývají běloši (Dietz & kol., 1990).

Zvláštní skupinu tvoří nekrofilní sadisté, kteří svým mrtvým obětem poškozují genitálie a poprsí, uřezávají jim části těla (také často genitál a prsa), které si odnáší a později s nimi masturbují či je pojídají (Weiss, 2008). Tohoto chování se dopustil také Ladislav Hojer, který své oběti sexuální vraždy odřízl poprsí a genitál. Poprsí si doma uvařil, krájel na prkýnku a zkoušel jíst s hořčicí, ale podle jeho slov to chutnalo mdle, proto zbytek vyhodil. S uříznutým genitálem se později doma pokoušel masturbovat.

V českých podmínkách se problematikou sexuálních vražd zabýval K. Netík, který na vzorku 60 pachatelů (s celkem 72 oběťmi) zjistil, že většina z nich měla jen základní či nižší vzdělání, vykonávali nekvalifikované profese, měli spíše nižší IQ, $\frac{3}{4}$ z nich bylo svobodných a takřka polovina byla v minulosti trestána, ale pouze 17% za sexuálně agresivní delikty. Porucha osobnosti byla diagnostikována u $\frac{2}{3}$ pachatelů. Většina z nich svou oběť neznala a 37% ji přepadlo bez předchozího verbálního kontaktu. Následně 14% pachatelů manipulovalo s botami oběti, 37% s jejím oděvem. Pod vlivem alkoholu tempore criminis bylo 59% pachatelů. U 19% z nich byla zjištěna patologická sexuální agresivita, u 42% sexuální sadismus a 27% netrpělo žádnou sexuální deviací (Netík, 1997b).

4.4.6 Poruchy osobnosti

Poruchy osobnosti (dále jen PO) jsou samy o sobě také rozsáhlým tématem, stejně jako sexuální deviace, v této práci se je ale také pokusme usadit do kontextu forezního, tedy PO u pachatelů násilné trestné činnosti.

Pro úvod se podívejme na základní statistiky, kdy například Netík (1997a) souhrnně uvádí výsledky různých studií, kde ve vzorku 100 vrahů byla PO diagnostikována u 67 % pachatelů, v jiném čítajícím 579 pachatelů pak v 77 % případech, přičemž výsledky i dalších studií, tamtéž uvedených, mluví o podobných procentech výskytu ve vězeňské populaci odsouzených vrahů, z čehož se dá tedy usuzovat na významnou prevalenci v násilné kriminální populaci. Nabízí se jedno z možných vysvětlení, proč tomu tak může být:

„Člověk s poruchou osobnosti to má tak, že obtížně přijímá pravidla, která sám nevytváří“ (Kantová & Renovica, 2013, s. 223).

Oproti tomu Dutton (2013) uvádí, že psychopatičtí vrazi tvoří pouze 20 % vězeňské populace (ovšem s 80 % efektivitou), a dodává podobnou poučku zaznívající v kontextu sexuálních deviací – že ne všichni psychopati jsou vrahy a už vůbec ne všichni vrazi jsou psychopaty, s čímž se dá určitě souhlasit.

Ať je číslo výskytu pachatelů s PO víceméně jakékoliv, nelze popřít určitou souvislost mezi těmito dvěma jevy: *„Vzít v úvahu vztah mezi násilím a psychopatií byl jedním z nejdůležitějších psychologických konstruktů v trestním právním systému“* (Bartol & Bartol, 2014, s. 222).

Psychopatem se dříve označoval jedinec mající některou z poruch osobnosti či širší pojem zahrnující několik poruch osobnosti rozeznávaných v MKN 10, či jejich rysů. V některých anglosaských zdrojích se tohoto termínu stále užívá, proto v některých případech bude označující termín *psychopat* použit i zde, v závislosti na citování použitého literárního zdroje.

Hned záhy zde zazní termín *psychopat*, který používá i jeden z největších odborníků na psychopatii, P. Hare. Ten psychopaty rozděluje na primární, sekundární a dissociální.

Přičemž **primární (klasický) psychopat** je psychopatem v pravém slova smyslu, kterého lze výstižně charakterizovat jako chladného, nelítostného a sebestředného sociálního predátora s nedostatkem empatie a schopnosti vytvářet vřelé mezilidské vztahy, jenž ale umí druhé fascinovat, okouzlit a manipulovat jimi, ale který má zároveň určité psychologické, emocionální, kognitivní a biologické rozdílné kvality, které ho odlišují od obecné kriminální populace.

Zbylé dvě kategorie tvoří celkem heterogenní skupinu antisociálních jedinců, která tvoří velkou část kriminální populace. Ovšem označení těchto dvou skupin jako psychopatických, je mírně zavádějící, neboť s primárními psychopaty mají málo společného. Jediné, čím jsou si všechny tři skupiny podobné, je vysoká míra recidivy kriminálního chování.

Sekundární (neurotičtí) psychopati páchají antisociální a násilné činy důsledkem emocionálních problémů a vnitřních konfliktů. Někdy se tato skupina jedinců nazývá jako *jednající neurotici*, *neurotičtí delikventi*, *symptomatictí psychopati* nebo jednoduše jako *emocionálně narušení pachatelé* (Hare, podle Bartol & Bartol, 2014, s. 223). Ukazuje se, že tito jedinci byli rodiči v dětství zneužíváni či odmítnuti. Poslední studie také uvádějí, že trestné činy sekundárních psychopatů vykazují více rysů emoční nestability a impulzivity, než je tomu u psychopatie primární, a zároveň také bývají tito pachatelé ve svých činech agresivnější a násilnější (Bartol & Bartol, 2014). Rozlišovacím znakem klasického a neurotického psychopata je ne/přítomnost úzkosti, deprese a pocitů viny, spojujícím znakem impulzivita a nedostatečná socializace (Netík, 1997).

A konečně třetí skupina, **disociální psychopati**, vykazují agresivní a antisociální chování, které mají často převzaté z rodiny a svého sociálního okolí.

ANTISOCIÁLNÍ PORUCHA OSOBNOSTI

Jinými slovy **disociální porucha osobnosti** (dle klasifikací MKN 10 a DSM IV), je pouze jednou z celé řady PO, ale z forezního hlediska však nejvýznamnější. Tvoří analogii Haremu konceptu **primární psychopatie**. Je typická především svým chováním bývajícím v rozporu se společenskými normami, které neakceptuje. Jedinci s touto PO nemají zájem o city druhých, kteří jsou jim lhostejní, a to i v případě jejich nejbližších. Mohou být ve svých projevech až nelítostní. Jsou bezohlední vůči společenským normám, pravidlům a závazkům, nemají ani schopnost udržet trvale svazky partnerské a přátelské, byť je bez větších obtíží dokážou vytvářet. Obecně také mají nízký práh frustrační tolerance, taktéž nízký práh pro uvolnění agrese. Pocity viny nemívají, často postrádají i vyšší city, pokud se dopustí protiprávního jednání, své chování pak racionalizují, omlouvají a vinu svalují na druhé, nejčastěji pak na systém a společnost jako takovou (Raboch & kol., 2012). Ne vždycky se ale tito jedinci dostávají na okraj společnosti a mimo zákon. Protože často disponují dobrou inteligencí, grandiózním pocitem hrdosti na sebe sama, přesvědčivostí, povrchním šarmem, bezohledností, manipulací a absencí pocitů viny, inklinují také k politice, vymáhání práva či různým výdělečným aktivitám, ve kterých jsou pak s to dosáhnout úspěchů.

Uvádí se také, že lidé s psychopaticky strukturovanou osobností se nachází mezi špičkovými chirurgy a neurochirurgy: „*S těmi, které operuji, soucit nemám. Je to luxus, který si zkrátka nemohu dovolit. Na operačním sále se cítím přímo znovuzrozený: jako ledový stroj bez srdce, zcela spojený se skalpelem, vrtačkou, pilkou. Když se rozparádíte a při riskantní operaci mozku podvádíte smrt, pocity vám nejsou k ničemu. Emoce, to je entropie, neuspořádanost, pro byznys mizerná věc. Ty své jsem za ta léta už přinutil vyhynout*“ (Dutton, 2013, s. 30).

Jak vyplývá z předchozího, jelikož se část psychopatů vyznačuje neochvějnou koncentrací a ledovým klidem, byli pro tyto výzkumné potřeby na Harvardu testováni také jedni z nejlepších pyrotechniků. Během experimentálního úkolu vyžadujícího značnou koncentraci, kdy byla monitorována jejich tepová frekvence, byli tito pyrotechnici rozděleni do dvou skupin, přičemž jedna skupina byla za jejich předchozí práci v minulosti vyznamenána, čili v porovnání s druhou skupinou pyrotechniků měla lepší pracovní výsledky. A ukázalo se, že druhá skupina (nevyznamenaná) měla stabilní tepovou frekvenci během náročného úkolu, na rozdíl od té první (vyznamenané), které ještě frekvence srdce během soustředění **klesala**. Nabízí se proto otázka, proč jsou někteří psychopati experty ve svém oboru a jiní se svými delikty dostávají mimo zákon. Jedním z možných vysvětlení je pak ne/přítomnost dalších osobnostních charakteristik, které mohou z psychopata udělat pachatele, a těmi vlastnostmi jsou impulzivita a nezodpovědnost (Dutton, 2013).

Jiná studie hovoří u psychopatů o tzv. **erozi empatie**, která se projevuje například tím, že psychopati mají horší schopnost pojmenovat emoční projevy strachu a také nerozlišují mezi neutrálními slovy a slovy popisujícími emoce (**sémantická afázie**). V dětství bývají nápadní významnými poruchami chování a k matce je pojí nejistá vazba. V dospělosti pro tyto PO bývá typická předpojatost přisuzující hostilitu, kdy běžné či neurčité chování interpretují jako hostilní a zaměřené vůči jejich osobě a reagují potom impulzivně a útočně a někdy pak končí jejich vztahovačnost smrtícím útokem. Důvodem je špatné fungování kognitivní složky jejich empatie. Také mají obtíže s domýšlením důsledků svého chování, což vzniklo evolučně na neurobiologickém podkladě, kdy se u nich nevytvořila podmíněná reakce na ohrožení, což se mimo jiné projevuje mnohem menší úlekovou reakcí na nečekaný hlasitý zvuk či na nečekaně se blížící objekt. Výsledkem toho je, že jejich schopnost naučit se strachu z trestu je velmi malá, tudíž ani nejsou s to se z trestu poučit. Pokud bychom přešli z oblasti trestné činnosti do oblasti gamblingu, ukazuje se, že psychopati pokračují v hazardní hře i tehdy, když přestanou vyhrávat stejně tak, jako když přestanou být ve hře odměňováni (Baron-Cohen, 2014).

K uvedení na pravou míru ještě přidejme jednu zajímavou noticku, kdy zaměřené výzkumy ukázaly, že psychopat je schopen učit se ze zkušenosti, zejména v sociálním učení využívajícím odměny místo trestů, dokonce lépe než nepsychopat, ale psychopati selhávají v instrumentálním učení užívajícím averzivních podnětů z důvodu nízké korové aktivity, proto mu činí obtížné poučit se z trestu (Doren, podle Netík, 1997, s. 70).

Z pohledu násilného chování využívají psychopati nepřiměřenou instrumentální agresi k dosažení aktuálního cíle. Z hlediska dlouhodobých cílů nebývají úspěšní v jejich dosahování (Bartol & Bartol, 2014).

Existují i rané příznaky vývoje této PO, kdy se objevují problémy ve *školním vývoji* (kázeňské problémy, nedokončená ZŠ při dobré inteligenci), *ve výchově* (útěky z domova), *v sexuální životě* (více než 5 sexuálních partnerek do 20 let věku) a celkově v *sociálním vývoji* v podobě drobných přestupků a kriminality předcházející recidivě o vysoké intenzitě, abúzu návykových látek, kouření, atd. (Němec, 1985).

Pro ilustraci uveďme kazuistiku:

Pachatel J.T. (30 let) napadl opakovanými úderý rýčem do hlavy a horní poloviny těla svou matku D.Š. (49 let), která v důsledku způsobených zranění na místě podlehla. Tělo následně pachatel zabalil do ložního prádla, uložil do skříně v ložnici a pokusil se o likvidaci krevních stop na místě činu.

Úderý rýčem do hlavy oběti způsobil pachatel otevřené devastující poranění v oblasti čelní a spánkové krajiny s masivním rozmožděním měkkých tkání, tříštivými frakturami lební klenby a baze s výhřezem rozmožděné a prokrvácené mozkové tkáně. Dále pak sečnou, široce zející, ránu na levém rameni, sečné poranění vedoucí od levého ústního koutku směrem k levé očníci s tříštivou zlomeninou nosních kostí, rozmožděním očního bulbu a dvě sečné rány v oblasti levého ušního boltce. Z pitevního protokolu vyplývá, že proti oblasti hlavy působilo opakované tupé a ostré násilí střední až velké intenzity – tři úderý ostrou hranou kovové části rýče a přilehlé dřevěné násady. První dva útoky byly vedeny proti střední etáži obličeje. Třetí úder způsobil nejzávažnější a smrtelné otevřené a devastující poranění lebky. V průběhu prvních dvou úderů došlo ke vzniku obranných poranění v oblasti pravé ruky, kde vznikla další sečná poranění na předloktí a dlani. Po třetím úderu nastala okamžitá smrt.

Oběť byla napadena ležící, ve spánku, kdy pachatel nad ní stál a útok vedl aktivně a obloukem rýčem držným v obou rukou.

Po dvou dnech od vraždy bylo nahlášeno známým oběti její pohřšování, protože nebyla krmít zvířata.

Když policie přijela k jejímu bytu, slyšela za dveřmi podivné zvuky a kvůli podezření, že jde o pohřešovanou, vyrazili dveře. Po otevření dveří se v místnosti nacházel nepořádek, většina věcí byla zakrvácená, včetně zahradnického rýče, který byl opřen o nohu stolu. Uprostřed místnosti seděla na židli zády ke vchodu osoba, na výzvu, aby se otočila, nereagovala. Místo toho se neznámá osoba zvedla, udělala úkrok stranou, zvedla ze země nezjištěný předmět a opět si sedla záda ke dveřím na židli. Protože nereagovala ani poté na výzvy policie, byla povalena na zem a spoutána – poté se ukázalo, že jde o syna pohřešované – oběti.

Při prohlídce zadrženého bylo zjištěno, že vzhledem k období (polovina května) byl neadekvátně oblečen, např.: 2 čepice, vložka do kabátu, zimní prošívaná bunda, zimní polstrovaný kabát, silonový dámský prošívaný kabát, kabát z beráncí kožešiny s kapucí, plátěná bunda, atd. Ukázalo se, že pachatel před zadržením požil nějaká farmaka a zapil je tekutinou na chlazení koňského spermatu.

Z výslechu svědků vyplývá, že pachatel se den po činu zdržoval v místní restauraci, kde jen seděl, nemluvil a dle svědků byl „nějak mimo, jako by pod vlivem drog“. Nechtěl opustit po zavírací době restauraci, musel být vyhozen. Ještě předtím fyzicky napadl servírku. Dále se ukázalo, že den před osudným dnem vykazoval na noční směně ve svém zaměstnání (u výrobní linky na klimatizace) podivné chování. Mistr směny mu vyházel výrobky s tím, že jsou nekvalitní, což se ještě jednou během téže noci opakovalo. Po tomto incidentu J.T. vyskočil na výrobní linku, házel výrobky dolů, kde je následně rozšlapal. Poté se sebral a šel domů.

Den po spáchání vraždy míjel cestou z restaurace plastové kontejnery. Když je míjel, tak dle jeho slov slyšel opět hlasy, které mu radily, aby se vrátil, a když byl u kontejnerů, radily mu, aby je zapálil, a tak to udělal. Když odcházel, hořely tři kontejnery, u kterých ještě ale chvíli stál a vdechoval kouř ze zapáleného plastu, který mu údajně dělal dobře.

K činu vypovídá, že po příchodu domů šel do svého pokoje, kde si sedl na postel a zapnul si rádio. Nějaký čas tam seděl a poslouchal. Pak se zvedl a šel zabít matku, protože předtím, při poslechu rádia, jako by na něj mluvily nějaké hlasy, které mu radily, aby šel a udělal to. Šel do předsíně, kde byl opřený rýč. Ten vzal, šel do obývacího pokoje, kde na gauči spala jeho matka. Chvíli ji mezi dveřmi pozoroval, pak se rozešel k hlavě matky, uchopil rýč oběma rukama na konci násady, zvedl jej až ke stropu a sekl matku do střed jejího obličeje. Poté odložil rýč zpět do předsíně a šel si sednout opět do svého pokoje, kde na něj opět mluvily ty samé hlasy, které mu napovídaly, že to bylo málo a má jít udělat víc. Proto se vrátil pro rýč a šel ke své matce. Domníval se, že matka ještě žije, byť měla „takovou díru v hlavě“. Postavil se na stejné místo a matku stejným způsobem ještě dvakrát uhodil rýčem do oblasti hlavy. Po prvním úderu dle jeho slov matka ještě chrčela, potom už ne.

Opět odnesl rýč a zakryl okna v místnostech dekami a prostěradly. Pak z matky stáhl deku, pod kterou měla být poškozená údajně nahá, což rozporují svědci z kruhu rodinného, kteří během vyšetřování uvádějí, že poškozená nikdy nespala nahá. Nicméně poté ji pachatel uchoopil za obě ruce, stáhl ji z postele a za ruce ji táhl po koberci do vedlejší místnosti, kde ji uložil do předem vyklizené skříně a přikryl ji její dekou.

Pachatel jako motiv uvádí, že mu jednak napovídaly hlasy a že ho matka celý jeho život fyzicky trestala, ponižovala ho a využívala k práci na statku, za kterou byl posléze kritizován. Dle ostatních měla oběť problémy s alkoholem a byla nesnášenlivá a v ebrietě agresivní na své okolí. Svého otce nikdy nepoznal, v jeho 15 letech matka poznala otčima.

Z pachatelovy anamnézy ještě víme, že byl týden hospitalizován v PL Horní Beřkovice, odkud utekl. Hospitalizace byla nařízena kvůli drogové závislosti a majetkové trestné činnosti. V 9. třídě s kamarádem vyráběl výbušniny a dělobuchy, které vyhazoval z okna třídy. Jedním dělobuchem zasáhl ředitele školy, čehož následkem byl vyloučen ze školy. V tom samém období začal experimentovat s tvrdým alkoholem, drogami (pervitin, THC a extáze) a gamblingem, jejichž abúzus mu vydržel do současné doby.

Poslední čtyři roky nenavázal partnerský vztah, nikdy se do nikoho nezamiloval.

Ze znaleckého zkoumání vyplývá, že intelektové schopnosti pachatele se nacházejí v pásmu průměru, realitní kontrola je seznána spolehlivou, schopnost sociálního kontaktu poruchovou ve složce motivační, volní složka osobnosti poruchová s nízkými ambicemi a sklonem k impulzivním reakcím. Podle osobnostních dotazníků se pachatel prezentuje jako nejistý jedinec s pocity méněcennosti a nízkou sebeúctou, se sklonem vyhýbat se emocionálním vazbám. Je ostýchavý, přecitlivělý, podezřavý až paranoidní, náladový, dráždivý, negativistický, ztrácí kontrolu nad svým jednáním a potlačuje agresivní pohnutky. Prezentuje perzekuční myšlenky. Dále je patrný silný sklon k návykovému chování, včetně alkoholismu. Je přítomen zvýšený skór na škále psychoticismu, z klinických škál jsou nad normu zvýšené stupnice paranoie, schizofrenie a psychopatické odchylky. Má sklon k agravaci a simulaci obtíží. Jeho chování vykazuje antisociální prvky. Dále znalec shrnuje, že osobnost posuzovaného je nezralá, psychopaticky nevyrovnaná, emocionálně chladná, s rysy paranoie, expozitivity, nejistoty, nízké sebeúcty, uzavřenosti a vzdornosti.

Posouzení motivace znalcem je klíčové. Pachatel sám sděluje, že motivem jeho činu byla dlouhodobá rodinná situace, kdy byl odmalička svou matkou využíván na práci, přičemž matka pila, nadávala mu a nikdy ho nepochválila. Své prožívání před činem popisuje jako nával vzteku nad svým zpackaným životem, za který může matka. Zmínku o „hlasech“ zmiňuje až při rekonstrukci činu, tedy o týden později.

Zároveň také povaha zranění oběti a mechanismus jejich vzniku vylučují, že by útoku předcházela bezprostřední konflikt pachatele s obětí. Také zranění a jejich intenzita úderů naznačují silný zlobný afekt na straně pachatele.

*Znalec považuje za velmi pravděpodobné, že v průběhu několika dnů před incidentem se v pachateli hromadila frustrace a pocity ukřivdění, které postupně přerostlo mez snesitelnosti. Kombinací stimulujícího a dezinhibujícího vlivu alkoholu a silného zlobného afektu došlo ke zničujícímu agresivnímu výbuchu zaměřeného proti „příčině všech potíží“ – matce. V motivační struktuře pachatele pravděpodobně dominovala potřeba vybití nahromaděné napětí a potřeba msty za utrpěná příkoří. Zároveň homicidální jednání pachatele bylo usnadněno **specifickou poruchovou strukturou osobnosti (psychopatickou)**, zejména rysy emocionální chladnosti a explozivity. V následných výpovědích udávané sluchové halucinace (navádějící hlasy) byly znalcem shledány jako následné a účelové konstrukce, kterými se pachatel snažil zmírnit míru odpovědnosti za vlastní vražedné chování.*

Nakonec znalec shrnuje, že byla zjištěna zřetelná poruchovost osobnosti doprovázená rysy emocionální chladnosti, dráždivosti, explozivity a paranoidity s tím, že u takové osobnosti je pravděpodobnost agresivního jednání v situaci dlouhodobých a neřešených konfliktů s osobou blízkou velmi vysoká, povaha činu odpovídá osobnosti posuzovaného.

(archiv PhDr. Karla Netíka, CSc.)

PSYCHOPATIE U ŽEN

O výskytu psychopatie u žen neexistuje příliš hodnověrných informací, stejně jako odborných publikací. V jedné studii se navíc ukázalo, že celosvětově využívaná a respektovaná diagnostická metoda, PCL-R (Hare), která dokáže spolehlivě detekovat psychopatickou strukturu osobnosti, nebyla navržena pro ženy (Häkkanen-Nyholm & Nyholm, 2012). Nicméně prevalence psychopatie v mužské populaci se pohybuje okolo 1 %, přičemž u žen ještě méně, odhad činí 0,6 %. V severoamerické studii 103 vězeňkyň bylo pomocí nástroje PCL-R diagnostikováno 16 % ze vzorku, v jiné studii bylo mezi 269 ženami zjištěno 18,2 % psychopatie mezi vězeňkyněmi (tamtéž, 2012). Jiné zdroje odhadují přítomnost psychopatie u žen-pachatelek v rozmezí 10-20% (Grann & kol., podle Nyholm & Nyholm, 2012, s. 143).

V projevech psychopatie se ženy také liší. Společensko-kulturní ideály projevené maskulinity a feminity mohou na ženy s psychopatií vytvářet tlak v tom směru, že u ní dochází k vnitřnímu konfliktu vyvěrající z potřeb a pocitů jejích nejbližších kolidující s jejími vlastními potřebami, které se od těch druhých mohou podstatně lišit – obecně v naší kultuře není feminita spojena s dominancí, asertivitou, soutěživostí a nezávislostí, ale naopak s citlivostí, opečováváním druhých, s porozuměním jejich emocím a také jejich zvládním.

U psychopatické ženy, která se díky této poruše může svým chováním jevit spíše jako maskulinní, než feminní, mohou nastávat pocity bezmoci a sebeobviňování vznikající právě z přesvědčení, že na prvním místě by měly být zájmy druhých, ne ty její. Proto pak projevy této poruchy směřuje proti sobě a internalizuje je, nejčastěji pak jako úzkost či depresi.

Pokud žena zaměří svou agresi přímo proti druhému, obětí se obecně stává někdo, koho má v tzv. *domestikované kontrolované sféře*, ať už jde o partnera, člena rodiny, dítě, kolegu nebo kamaráda, tedy jedince, se kterým je úzce spjata. Pravděpodobněji ale tyto ženy útočí nepřímou a spíše verbálně, kdy šikovně manipulují, pomlouvají, lžou, šikanují či někoho ostrakizují a záměrně tak svou oběť vyloučí ze vztažného sociálního uskupení. Toto jednání je vyloženě doménou žen. Taktéž častěji přistupují k manipulaci formou sexuálního svádění (Häkkanen-Nyholm & Nyholm, 2012). Naopak pro psychopatické ženy – pachatelky nebývají typické vraždy jejich dětí (tamtéž, 2012).

PSYCHOPATI MIMO ZÁKON

Připomeňme si ještě jednou, že každý psychopat se nestane delikventem a už vůbec ne všichni delikventi jsou psychopaty. I v tomto případě je dobré mít na paměti, že psychopatie se nachází na určitém kontinuu. Důvodem, proč je v rámci trestního řízení (krom jiných hledisek) důležitá diagnostika psychopatie, je to, že ne/přítomnost některé z PO, zejména pak disociální, hraje roli v odhadu prognózy resocializace pachatele. Přítomnost disociální poruchy osobnosti je riziková kvůli některým svým charakteristikám, zejména pak impulzivita a impulzivní jednání (Blatníková & Netík, 2008). Zahraniční studie hovoří o vysoké míře recidivy u kriminálních psychopatů (Bartol & Bartol, 2014).

Odhad psychopatie v populaci je okolo 1 %, ve vězeňské populaci 15-20 % (Hare, podle Bartol & Bartol, 2014, s. 230). Jiná studie ale mluví o 11 % (Simourd & Hoge, podle tamtéž, s. 230).

Všichni tito psychopatičtí pachatelé (n=321) byli odsouzeni za násilné delikty, více než polovina už za sebou měla nějaký trestný čin násilné povahy a kriminální kariéra většiny z nich měla rozšiřující se charakter.

Psychopatičtí delikventi bývají považováni za vytrvalé a velmi násilné pachatele, což má svůj původ v jejich chladnokrevnosti, nedostatku morálního citění a nedodržování norem a pravidel. Pomocí instrumentální agrese si berou to, co chtějí, ať už jde o majetek nebo sexuální uspokojení. Uvádí se, že psychopatický sexuální agresor je více motivovaný vyhledáváním vzrušení než samotným sexuálním puzením. Jiné výzkumy sexuálních agresorů potvrzují, že motivací jejich činů bývá spíše vztek, msta nebo sadismus (Hart & Dempster, podle Bartol & Bartol, 2014, s. 231).

Zároveň se předpokládá větší výskyt pachatelů s psychopatickou strukturou osobnosti mezi sexuálními vrahy; v jedné studii analyzující více než 300 vražd, z nichž 77 mělo sexuální motivaci, byla u 97 % pachatelů diagnostikována psychopatie (Stone, podle Häkkanen-Nyholm & Nyholm, 2012, s. 144). Zároveň 82 % pachatelů projevovalo určitý stupeň sadistického chování během spáchání vraždy (Porter & kol., podle tamtéž, 2012, s. 147). Psychopati bývají obecně sadističtější než nepsychopatičtí sexuální násilníci a páchají více diverzifikované a také bolestivé sexuální vraždy (Porter & kol., podle tamtéž, 2014, s. 231). Sérioví vrazi, kteří vykazují známky antisociální PO, bývají obzvlášť brutální a sadističtí ve způsobu spáchání (Hare, podle Bartol & Bartol, 2014, s. 231).

„Domácí“ vraždy spáchané v silném zlobném afektu, se u psychopatů vyskytují vzácně, zřídka útočí na člena rodiny. Mnoho útoků je vedeno jako msta či odplata za domnělou újmu, nejčastěji proti dosud neznámé oběti.

Také pachatelé s osobnostní psychopatií útočí více na jim neznámé muže, kdežto nepsychopatičtí násilníci na jim známé či blízké ženy. Útoky bývají bezcitné, chladnokrevné a bez emočního doprovodu (tamtéž, 2014). Alkohol nebývá přímým spouštěčem jejich útoku, na rozdíl od nepsychopatických útočníků (Hare, podle Häkkanen-Nyholm & Nyholm, 2012, s. 146).

Jak se ukázalo, osobnostní poruchy, tedy konkrétně antisociální (disociální) porucha osobnosti je proměnná určitým způsobem zasahující do způsobu spáchání trestného činu. Nejde zřejmě přímo o vztah kauzální, ale prvky korelace patrné jsou.

5. Motivace násilného trestného činu

Znát ten který motiv vraždy je jako odpovědět si na otázku, proč lidé vraždí, což lze formou metafory, s mírnou nadsázkou, přirovnat nalezení Svatého grálu. Objasnění motivu trestného činu je také jedním z nosných pilířů vyšetřování, neboť do určité míry vyjadřuje vztah pachatele ke spáchanému deliktu. Svůj nezastupitelný význam má nejen pro psychologické posouzení, ale taktéž v rámci procesních úkonů a soudního projednávání ve smyslu právní kvalifikace trestného činu. Zmapování motivační dynamiky činu může být klíčové jednak pro porozumění osobnosti pachatele, ale také pro odhad jeho budoucího chování, včetně jeho nebezpečnosti. Nutno ještě dodat, že objasnění motivace může dopomoci k dopadení pachatele na základě zúžení okruhu možných podezřelých v rámci profilování.

Motivace, spolu s osobnostními charakteristikami pachatele, se může specifickým způsobem projevit také v modu operandi. Neexistují totiž nemotivované delikty, jsou pouze činy s nejasnou či neznámou motivací.

Posouzení motivační struktury deliktu přísluší psychologické analýze soudního znalce, který vychází z výpovědí posuzovaného a svědků (jsou-li), z popisu místa činu a z informací z vyšetřovacího spisu. Dále pak z psychologického vyšetření osobnosti, jejich sociálních vazeb, vztahů a jejího vývoje (Netík & kol., 1997a).

5.1 Obecné rozlišení motivace homicidií

Motivaci, ostatně jako jiné proměnné, nemůžeme oddělit z celého činu vraždy, neboť jak bylo již zmíněno, jde o dynamický celek, který nelze rozčlenit a vnímat jen jako samostatné entity. Při úvaze o motivační dynamice takto závažného činu musíme brát na zřetel mj. pachatelův primární úmysl, kontext činu, prostředky a vztah k oběti. Z australské studie zahrnující 288 vražd na 305 obětech spáchaných v období 1989 - 2004 totiž vyplývá, že častějšími oběťmi domácích hádek (např. na podkladě žárlivosti či ukončení vztahu) bývají ženy, kdežto muži bývají častěji zavražděni ze msty a v činech, kde určitým způsobem figurují peníze či drogy. Pokud se stávají obětí během hádky, bývá tento čin spáchán pod vlivem alkoholu, na rozdíl od ženských obětí (Mouzos, 2005). Výsledky této studie mohou poskytnout určitý rámec v úvahách o možné motivaci vražd.

Podle *Mezinárodní klasifikace trestných činů pro statistické účely* lze vraždy spáchané úmyslně rozdělit do tří zastřešujících kategorií:

- vraždy spáchané v rámci jiné kriminální aktivity
- interpersonální homicidia
- sociálně- politické vraždy (UNODC, 2014)

VRAŽDY SPÁCHANÉ V RÁMCI PÁCHÁNÍ JINÉ TRESTNÉ ČINNOSTI

Tato první kategorie zahrnuje vraždy, které byly spáchány v rámci jiného činu směřující přímo či nepřímo k nelegálním ziskům. Dochází k nim ve dvou konkrétních případech: v rámci organizovaného zločinu a během loupežných přepadení. Pokud za vraždou stojí organizovaný zločin, motivací mohou být různé důvody, nejčastěji pak eliminace konkurence, prezentace síly či teritoriální kontrola. Vražda se tak stává dílčím nástrojem k dosažení dlouhodobějších cílů nelegálního charakteru. Důležitou charakteristikou takto spáchaných vražd je fakt, že konkrétní oběti nebývají zpravidla primárním cílem.

INTERPERSONÁLNÍ VRAŽDY

Stěžejní charakteristikou této kategorie vražd je, že nebývají páchany za účelem jiného cíle. Za těmito činy pak stojí vyústění nějaké konfliktu a/nebo snaha oběť potrestat.

Interpersonální vraždy dělíme na dvě subkategorie: vraždy spáchané partnerem, příbuzným či spolubydlícím a vraždy spáchané pachateli, kteří se s obětí mohli, či nemuseli navzájem znát. Tyto činy mohou být buď plánované, či být výsledkem náhodného násilí, nicméně povaha interpersonálního vztahu a emoční vazby těchto vražd je určující.

SOCIÁLNĚ – POLITICKÉ VRAŽDY

Do této poslední kategorie spadají vraždy, které byly spáchány na veřejném prostranství a jejich cílem bývá prosazení určitého sociálního či politického programu. Oběť bývá zavražděna na podkladě toho, co reprezentuje, stejně tak posloužit jako zpráva veřejnosti či určitému sektoru. Oproti předchozí kategorii bývá oběť pro pachatele anonymní, nebo vztah mezi pachatelem a obětí není určující a nestává se důvodem vraždy.

Tyto činy vykazují organizovanost a plánovitost a lze je zařadit mezi činy z nenávisti (tzv. *hatecrimes*), teroristické útoky, apod. Vraždy spáchané ve válečném konfliktu částečně splňují tato kritéria, nicméně je do této kategorie nezařazujeme (tamtéž, 2014).

5.2 Motivační modely

5.2.1 Madsenův model motivace

Forezní praxe se může odrážet od různých motivačních modelů, jedním z nich je *Madsenův model*. Ten zpracovává motivaci na základě těchto charakteristik: **vnější a vnitřní motivační determinanty** a jejich **vzájemná interakce**, přičemž mezi vnější determinanty můžeme zařadit všechny relevantní okolnosti předcházející inkriminovanému jednání; jak bezprostředně, tak i z dlouhodobého hlediska. Konkrétně jimi mohou být styl výchovy a rodinná atmosféra, vztahy s vrstevníky či na pracovišti, partnerské problémy, apod. Tyto mohou tvořit „živnou půdu“ pro delikt, přidá-li se některá osobnostní proměnná či jiný spouštěč.

Vnitřní motivační determinanty pak zahrnují osobnostní strukturu pachatele, jeho vzorce chování, hodnotovou orientaci, odolnost vůči zátěži, atd. Nemalou roli sehrávají také kognitivní a emocionální procesy. Nelze opomenout ještě stimulaci z vnitřního prostředí, ať už jde o napětí, zvýšenou aktivaci (vlivem intoxikace či afektu) nebo frustraci primárních potřeb, atd.

Interakcí vnitřních a vnějších determinant se rozumí jejich vzájemné ovlivnění a modifikace, přičemž většinu rysů osobnosti nelze považovat za motiv, byť některé rysy mají motivační význam. Žádný rys sám o sobě, stejně jako všechny rysy dohromady, nedeterminují chování přímo, sehrávají svou roli pouze ve spojení se situačními faktory (Netík & kol, 1997a; Gillernová & Boukalová & kol., 2006).

Pro úplnost ještě doplníme fenomén, o kterém se zmiňuje Heretik (1999), a tím je tzv. *motivační přeskok*. Principem je změna původního dominantního motivu pod vlivem neuspokojených potřeb a náhlých změn. Ve vraždu se pak může změnit záměr, který vražedný úmysl postrádal. Příkladem může být loupežný motiv, kdy pachatel chce ženu „pouze“ oloupit, ta se oproti pachatelovu očekávání více brání či pachateli vyhrožuje udáním, a „vyprovokuje“ tak pachatelovu agresi k závažnému fyzickému napadení, byť původně neměl v úmyslu oběti fyzicky ublížit.

Pro názornost uveďme následující kazuistiku:

Devětatřicetiletý T.O. měl navštívit poškozeného v jeho bydlišti, kde jej krátce na to fyzicky napadl a opakovaně tloukl pěstí do obličejové části hlavy a nezjištěným předmětem do vlasové části hlavy, čímž mu způsobil rozsáhlá poranění, následkem kterých došlo k masivnímu krvácení. Dále mu kolem krku s úmyslem jej usmrtit silně utáhl vazací plastový pásek. Poté ho naložil do zavazadlového prostoru vozidla, které patřilo poškozenému, kde po zvlášť surovém a trýznivém jednání podezřelého po cca 10 minutách zemřel v důsledku masivní krevní ztráty.

Poté se zmocnil vozidla, které patřilo oběti, v jehož zavazadlovém prostoru tělo poškozeného převezl do určené ulice v Praze, kde vůz zaparkoval na parkovišti před domem a nechal i s tělem další 4 dny, až do jeho ohledání policií. Mezitím srozuměn s tím, že poškozený již nežije, z mobilního telefonu oběti zaslal jeho manželce výhružnou sms, ve které jí sdělil, že má jejího muže, který je zraněný, ale žije. Za jeho vydání požadoval 10 milionů. Vyhržoval dále, že pokud bude žena kontaktovat policii, zabije jejího muže a následně i syna. O dva dny později požadoval opět 10 mil. Kč s tím, že manželce poškozeného sdělí, kde se její muž s autem nachází, dále vyhrožoval, že pokud onu částku nedostane, ublíží jejímu muži i synovi. Žena jednala dle jeho instrukcí a třikrát umístila igelitovou tašku na daná místa, ale pachatel si je nevyzvedl, až napočtvrté, kde byl následně zadržen policií.

Znalecké zkoumání pachatelovy motivace vycházelo ze spisového materiálu a psychologického vyšetření. Pachatel v průběhu přípravného řízení konstantně vypovídal, že k oběti šel, aby od něj získal práci, přičemž během rozhovoru došlo mezi nimi ke konfliktu a pachatel udeřil poškozeného kladivem do hlavy, zavázal mu krk elektrikářskou svorkou, uložil do kufru auta a odvezl z místa bydliště.

*Na základě posudku ze soudního lékařství bylo patrné, že oběť utrhla více než dvacet ran do oblasti hlavy a obličeje, což naznačuje, že útok byl doprovázen silným zlobným afektem, čili v konfliktu. Jednání pachatele po činu jevílo ale známky racionality a promyšlenosti, proto znalec považoval za velmi pravděpodobné, že jednání pachatele bylo dílem podmíněno situačně (smrtící útok tupým předmětem) a z části předem připravované a programované (únos a vymáhání výkupného), přičemž naplánování mohlo mít povahu pouze záměru, nikoliv detailního plánu. Znalec považoval za velmi pravděpodobné, že v průběhu činu došlo k **motivačnímu přeskočení**. Podle něj bylo pravděpodobné, že v motivační struktuře počátečního jednání dominovala potřeba zajistit si materiální prospěch a v průběhu konfliktní interakce se u pachatele rozvinul silný zlobný afekt.*

Samotný smrtící útok pak proběhl jako typická expresivní agrese. Vybití afektu mnohočetnými údery tupým předmětem mělo za následek emocionální „zchladnutí“ a následně převládlo racionální uvažování a zřejmě i předchozí záměr, kde v motivační struktuře dominovala potřeba finančního zajištění a obohacení. Znalec dále shrnuje, že ke spuštění agrese s velkou pravděpodobností přispěla také specifická osobnostní struktura pachatele, zejména zvýšená dráždivost a vnitřní napětí, dále pak impulzivita a v neposlední řadě také nezralost (archiv PhDr. Karla Netíka, CSc).

5.2.2 Motivační kontinuum

Motivační kontinuum pomohlo Schlesingerovi sestavit trestné činy do určitého spektra. Na jednom konci se nachází delikty ovlivněné zejména vnějšími faktory prostředí a na konci druhém pak činy páchané z větší míry na popud vnitřních (psychogenních) vlivů (2004a).

Na základě tohoto kontinua bylo vytvořeno pět typů motivačních zdrojů. Prvním z nich jsou **environmentálně zapříčiněné** delikty. V této kategorii musíme vzít v úvahu sociální faktory, aby antisociální jednání dávalo „smysl“. Pachatelé těchto deliktů nemívají narušenou strukturu osobnosti. Do této kategorie spadají např. závažné delikty v rámci válečných konfliktů.

Druhou kategorii zastupují **situačně podmíněné** trestné činy. Za nimi stojí reakce na stresující podněty, jakými může být vražda při hádce či vražedná loupež mající finanční motivaci. Tito pachatelé také zpravidla nemívají hrubou patologii v osobnostní struktuře.

Třetí kategorie zahrnuje trestné činy motivované **impulzivitou pachatele**. Činy impulzivních pachatelů bývají nahodilé a málo předvídatelné. Jde o pachatele se sklony k pasivitě, snadno strhnutelné okolnostmi, s rozvolněnou a málo integrovanou osobností. Mohou trpět menší fyzickou abnormitou či vývojovým handicapem. Často si činem vybíjí frustraci a vnitřní tenzi, zároveň jejich schopnost ovládat emoce je snížena. Jejich činy pak zpravidla pozbývají na plánovitosti a promyšlenosti, bývají nahodilého rázu. Ve své kriminální kariéře nemívají pouze jeden antisociální čin. Jejich delikty se vyznačují hostilitou a vágní potřebou odplaty, která pramení z pocitu nepatřičnosti. Riziko recidivy je spíše vysoké.

Čtvrtá kategorie zahrnuje **katathymní** trestné činy. Jejich podloží tvoří skrytý a emočně nabitý konflikt zahrnující určitý druh sexuální neadekvátnosti.

Dynamika takového činu vypadá pak následovně: pachatel neplánovitě během několika málo sekund zareaguje na neznámou oběť mající symbolický význam k potlačovanému konfliktu násilným výbuchem, který převáží nad sebekontrolou pachatele. Útok ústí až v overkill. Katathymní trestný čin může mít také chronickou podobu, která se vyznačuje delší inkubační fází, během které se pachatel neustále zabývá vyhlédnutou obětí. Vyústění v násilí je pak řešením dlouhodobého vnitřního konfliktu a narůstající tenze. Obětí takového pachatele bývá (bývalý) partner pachatele a činu může předcházet stalking (nebezpečné pronásledování). Vyvrcholením bývá násilný, nikoliv však náhlý útok, který bývá méně dezorganizovaný než výše popsany. Po tomto útoku cítí pachatel úlevu. V případě sexuálního podtextu hrozí vyšší riziko recidivy, pachatelé mohou podobný čin spáchat i po několika letech věznění.

Z hlediska motivačního kontinua se na opačném konci nacházejí **kompulzivní činy**. Na rozdíl od těch environmentálních se v tomto případě situační vlivy uplatňují v zanedbatelné míře, svou hlavní roli zde sehrává psychogenní tlak vnitřních impulzů. Pokud jsou vlivem této motivace páčány činy v sérii, mívají podobné až ritualistické prvky. Tyto činy mohou taktéž sexuální dynamiku, ovšem rozdílnou, než se vyskytuje u katathymních činů. Agresivní akt je erotizován, čemuž předchází fantazie, kterou se může pachatel zaobírat i několik let před spácháním činu. Tyto činy mohou jak plánovány, tak spáchané náhodně na anonymní oběti. Pokud není čin plánovaný, bývá příčina v duševním onemocnění pachatele, neboť ruší plánovací proces (Gillernová & Boukalová, 2006).

5.2.3 Typologie motivace pachatelů sériových vražd

S typologií motivace pachatelů vražd v sérii přišli autoři Holmes a De Burger. Jejich typologie se vztahuje jak na pachatele majetkových vražd, tak sexuálních či těch s hrubou duševní patologií. Rozlišili:

- **Vizionářský typ** – jde o psychotického jedince, který čin páchá pod diktátem hlasů a příkazů, či věří, že je někým jiným, například samotným ďáblem či bohem. Jedná tak, aby například zachránil svět. Příkladem může být sériový vrah David Berkowitz, říkající si *Samův syn* (Son of Sam), který vraždil proto, že přijal pokyn zabíjet od přímo od ďábla obývajícím tělo sousedova psa.

- **Misionářský typ** – motivem tohoto jedince je vymýtit určitou skupinu lidí, kterou vnímá jako společensky nebezpečnou, nežádoucí, či na společnosti parazitující (např. bezdomovci, prostitutky, atd.). Vybraná kategorie jedinců je v jeho očích méněcenná a jeho úkolem je očistit svět. Na rozdíl od předchozí kategorie si své kriminální chování plně uvědomuje, je schopen realistického pohledu. Čin, který si dal za úkol splnit, chápe jako své poslání.
- **Hédonistický typ** – tento typ pachatele je hnán touhou po vzrušení a potěšení, které mu agresivní jednání přináší. Tato skupina se dělí na tři podskupiny: *vrah vyhledávající napětí* (mající potěšení z nebezpečí), *vrah usilující o pohodlí a radost ze života* (trestným činem usilují o komfort, pohodlí a rozkoš) a konečně *vrah z rozkoše* (sexuální vrah splňující diagnostické kritérium agresivního sadisty).
- **Mocensky orientovaný typ** – těmto pachatelům přináší uspokojení vládnout absolutní mocí nad životem a smrtí oběti. Tito pachatelé bývali jako děti zneužíváni, což v nich zanechalo pocity absolutní bezmoci. Mohou své oběti znásilnit, ovšem kontrola nad obětí nemusí být nutně sexuálně motivovaná v tomto případě, jak je tomu u hédonistického typu, proto by splňovali diagnostické kritérium patologického sexuálního agresora, kterého více vzrušuje překonávání odporu a moc nad obětí, než samotný sexuální akt (Gavin, 2014; Netík & kol., 1997a; Gillernová & Boukalová & kol., 2006).

Porozumění motivaci pachatele vraždy je rozsáhlým tématem, vydalo by na několik samostatných prací. Pro potřeby této práce byla tato problematika nastíněna pouze rámcově, k dotvoření celého kontextu osobnosti pachatele.

EMPIRICKÁ ČÁST

6. Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je odpovědět na otázku, zda existuje spojitost mezi určitými charakteristikami osobnosti pachatelů vražd na jedné straně a způsobem spáchání trestného činu vraždy (a s ním spojenými zraněními, která pachatelé svým obětem způsobili) a chováním pachatele na místě činu na straně druhé. Uvedené souvislosti jsou v zahraniční literatuře prezentovány, ale často jsou nacházeny nikoliv na základě analýzy relevantních objektivních poznatků, ale např. jen na základě rozhovorů s odsouzenými či srovnáním pouze dílčích údajů.

O propojení některých osobnostních rysů pachatelů násilných trestných činů se způsobem spáchání a způsobenými zraněními se v domácí odborné literatuře příliš nemluví, ale tělo jakožto rozšíření místa činu a způsobená zranění jako patrný důkaz cíleného pachatelova násilí stojí za hledání možných souvislostí. Tato zjištění mohou přispět k lepšímu porozumění dynamice trestného činu v návaznosti na osobnost pachatele a mohou mít praktický dopad např. pro podporu objasňování trestné činnosti.

Pro potřeby tohoto rigorózního úkolu byly vymezeny určité proměnné, které byly kvantifikovány a analyzovány.

Empirická část této práce má charakter kvantitativní studie.

7. Formulace hypotéz

Předpokládáme souvislost mezi osobností pachatele vraždy a způsobem spáchání trestného činu. Tento předpoklad byl rozčleněn do několika podotázek, které se zaměřují na specifické osobnostní charakteristiky a rysy spáchání trestného činu. Konkrétní proměnné jak na straně osobnosti pachatele, tak na straně způsobu spáchání trestného činu, jsou vymezeny níže.

7.1 Výzkumné podotázky a jejich operacionalizace

7.1.1 Výzkumné podotázky

I. Souvislost charakteristik oběti a pachatele

- a) Existuje souvislost mezi věkem oběti (preferencí oběti určitého věku) a psychopatií či abusem u pachatele?
- b) Je oběť určitého pohlaví preferována pachatelem s psychopatií či abusem?
- c) Souvisí typ vztahu oběti a pachatele s určitým typem psychopatie na straně pachatele?
- d) Jsou tzv. rizikové oběti preferovány určitým typem pachatele?
- e) Jaká je souvislost mezi způsobem udržení kontroly pachatele nad obětí a charakteristikami pachatele?

II. Souvislost charakteristik místa činu a pachatele

- a) Jaké jsou charakteristiky pachatelů, kteří ponechávají tělo oběti na primární scéně deliktu?
- b) Jaké jsou charakteristiky pachatelů, kteří tělo oběti z primární scény deliktu transportují?
- c) Jaký typ pachatele častěji páchá vraždu na odlehlém místě?
- d) Souvisejí charakteristiky pachatele z hlediska jeho sociálního statusu, konkrétně zaměstnanosti, s výběrem místa činu?
- e) Jaký typ pachatele páchá trestný čin vraždy na tzv. rizikovém místě?
- f) Jaký typ pachatele se zdržuje delší dobu na místě činu – primární scéně?

III. Souvislost mezi **charakteristikami zbraně (a jejího užití)** a charakteristikami **pachatele**

- a) Preferuje určitý typ pachatele přinesení zbraně použité v rámci trestného činu a její odnesení z místa činu?
- b) Jaký druh zbraně je preferován různými typy pachatelů?

IV. Souvislost **agrese** projevené v rámci spáchaného trestného činu s charakteristikami **pachatele**

- a) Souvisí různá míra užití agrese s určitými osobnostními charakteristikami pachatele?
- b) Souvisí různá míra projevené zlosti s určitými osobnostními charakteristikami pachatele?

V. Souvislost mezi **zraněními způsobenými obětí** a osobností **pachatele**

- a) Používá určitý typ pachatele častěji střelnou zbraň?
- b) Existuje vztah mezi typem vražedného nástroje a charakteristikou pachatele?
- c) Jaká je souvislost mezi oblastí, kam pachatel zasadil smrtelná zranění a charakteristikami jeho osobnosti?
- d) Jaká je souvislost mezi dalšími zraněními, která pachatel oběti způsobil (a která nevedla ke smrti oběti) a osobnostními charakteristikami pachatele?

VI. Souvislost **chování pachatele po trestném činu** s jeho **osobnostními charakteristikami**

- a) Jaké jsou charakteristiky pachatele, který po trestném činu podniká kroky proti svému odhalení.
- b) Jsou určití pachatelé, kteří pravděpodobněji odnášejí z místa činu určité předměty, cennosti?

VII. Souvislost **motivace** trestného činu s **osobnostními charakteristikami pachatele**

- a) Jsou situačně motivované trestné činy páchané určitým typem pachatele?

- VIII. Souvislost doby spáchání trestného činu s charakteristikami pachatele
- IX. Využití dopravního prostředku při páčání trestného činu a jeho souvislost s charakteristikami pachatele
- X. Souvislost intoxikace pachatele tempore criminis s jeho osobnostními charakteristikami

Všechny proměnné byly testovány na určité hladině významnosti, pro každou dvojici observovaných proměnných byla vytvářena pracovní nulová hypotéza, která byla testována na hladině významnosti 0,05 nebo 0,01.

7.2 Operacionalizace proměnných

Sledované proměnné jsou členěny do menších skupin a byly analyzovány na základě zjištěných výsledků v soudně-znaleckých posudcích. Jejich členění odpovídá následujícímu rozřídění do subkapitol. Pro lepší přehlednost jsou ještě rozděleny do dvou tabulek, viz níže.

Tabulka 1: Charakteristiky na straně pachatele

<i>Charakteristiky na straně pachatele</i>
Rodinný stav
Vzdělání
Zaměstnání
Abúzus alkoholu
Abúzus jiných návykových látek
Gambling
Intelektové pásmo
IQ – vyrovnanost skóre
Osobnost pachatele (anomální/psychopatická)
Převládající rysy osobnosti
Popis osobnosti (nezralá, nevyrovnaná, simplexní,...)
Porucha osobnosti (ano/ne)
Porucha osobnosti (konkrétní)
Impulzivita
Pasivita
Poruchy seberegulace
Sociální kompetence
Realitní kontrola
Afektivita
Volní složka osobnosti
Agresivita (HT)
Podezíravost/ Paranoidita
Schopnost sociálního kontaktu
Asocialita
Úzkostnost
Odolnost vůči zátěži
Rigidita

Tabulka 2: Proměnné způsobu spáchání trestného činu

<i>Způsob spáchání TČ</i>
Pohlaví oběti
Věková hranice oběti
Vztah pachatele k oběti
Zranitelná (riziková) oběť
Shodnost MČ s místem nálezu oběti
Místo činu (odlehlé/rušné místo)
Kde (obecně)
Dopravní prostředek
Čas
Rizikovost MČ pro pachatele
Setrvání na MČ
Udržení kontroly nad obětí
Obstarání zbraně
Zbraň po činu
Druh zbraně
Míra projevené agrese
Stupeň projevené zlosti
Preventivní jednání
Věci odnesené z MČ
Naložení s tělem po TČ
Zranění tupým předmětem
Zranění ostrým předmětem
Zranění střelnou zbraní
Příčina smrti
Ostatní zranění (neletálního účinku)
Obranná zranění oběti
Motivace – shrnutí
Intoxikace pachatele tempore criminis
Hodnocení agrese

7.2.1 Socio-demografické charakteristiky

Mezi tyto proměnné jsem řadila **věk pachatele** při spáchání trestného činu, nejvyšší dosažené **vzdělání**, **rodinný stav** a **zaměstnání**. Výsledky těchto charakteristik jsou rozpracovány v podkapitole popisu vzorku.

7.2.2 Osobnostní charakteristiky

Skupina těchto proměnných je rozsáhlejší a členitější. Sledovány byly ty osobnostní rysy a charakteristiky, které jsou sledovány i v průběhu soudně znaleckého šetření a vážou se ke spáchanému trestnému činu. V rámci analýzy byla pozornost věnována těmto osobnostním proměnným, které byly kódovány následovně:

- **NÁVYKOVÉ CHOVÁNÍ** v podobě **abúzu alkoholu** (1=Ano, BEZ závislosti, 2=Ano, SE závislostí, 3=Ne), **abúzu jiných návykových látek** (1=Ano, 2=Ne) a **gamblingu** (1=Ano, 2=Ne, 3=Příležitostně).
- **INTELEKT** pachatele byl posuzován z hlediska **pásma intelektu** (1=Defekt, 2=Podprůměr, 3=Průměr, 4=Mírný nadprůměr, 5=Vysoký nadprůměr), **intelligenčního koeficientu** a toho, zda **skóre** z verbální části testu bylo **vyrovnané** (=1) nebo **nevyrovnané** s performační částí testu (=2).
- **OSOBNOST** jakožto jedna ze stěžejních skupin proměnných byla posuzována následovně:
 - 1) Určit, zda osobnost jako taková je strukturovaná **normálně**, **anomálně** či **psychopaticky**. Protože žádná z osobností pachatelů nebyla psychologickým posouzením shledána jako normální, v datech se objevuje už jen kódování pro zbylé dvě: 1=Anomální, 2=Psychopatická.

2) Dále byly sledovány hlavní rysy osobnosti, kterých bylo u každého pachatele více, proto bylo k následnému zpracování dat využito tzv. *dumy kódování*.

A vzhledem k velikosti výzkumného vzorku byly takto překódovány osobnostní rysy, které se u pachatelů vyskytovaly nejčastěji. Konkrétně šlo o **afektivní labilitu** (1=Ano, 2=Ne), **sebenejistotu** (1=Ano, 2=Ne), **egocentričnost** (1=Ano, 2=Ne), **agresivitu a hostilitu** (1=Ano, 2=Ne) a **nezodpovědnost** (1=Ano, 2=Ne).

3) Třetí analyzovanou proměnnou byl popis osobnosti jako takové, přičemž kódování bylo následující: Osobnost **nezralá** (1=Ano, 2=Ne), **nevyrovnaná** (1=Ano, 2=Ne), **simplexní** (1=Ano, 2=Ne), **anomální/psychopatická** (1=Ano, 2=Ne).

4) Dále bylo sledováno, zda pachatel „trpí“ **poruchou osobnosti** (1=Ano, 2=Ne), popřípadě jakou (1= **Dissociální**, 2= **Smíšená**, 3= **Pasivně-agresivní**, 4= **Schizoidní**).

Opět byly sledovány a kódovány jen ty poruchy osobnosti, které se ve výzkumném vzorku objevily, nikoliv celé spektrum poruch osobnosti.

5) V poslední osobnostní kategorii byly observovány následující proměnné:

impulzivita (1=Ano, 2=Ne), **poruchy seberegulace** (1=Ano, 2=Ne), **sociální kompetence** (1=Podprůměrná, 2=Sociálně schopný), **realitní kontrola** (1=Nespolehlivá, 2= Spolehlivá), **afektivita** (1=Labilní, 2=Přizpůsobivá, 3=Chybí), **volní složka osobnosti** (1=Poruchová, 2=Bez poruch), **pasivita** (1=Ano, 2=Ne), **agresivita** (1= SLABÉ impulzy – DOBRÁ inhibice, 2= SILNÉ impulzy – DOBRÁ inhibice, 3=SLABÉ impulzy – ŠPATNÁ inhibice, 4=SILNÉ impulzy – ŠPATNÁ inhibice), **podezíravost/paranoidita** (1=Ano, 2=Ne), **úzkostnost** (1=Ano, 2=Ne), **schopnost sociálního kontaktu** (1=Poruchová, 2=Přiměřená), **sebehodnocení/sebeúcta** (1=Nizká, 2=Přiměřená, 3=Vysoká), **asocialita** (1=Ano, 2=Ne), **odolnost vůči zátěži** (1=Slabší/slabá, 2=Dobrá), **nezdrženlivost** (1=Ano, 2=Ne) a **rigidita** (1=Ano, 2=Ne).

- **VIKTIMOLOGICKÉ PROMĚNNÉ** zachycovaly **pohlaví oběti** (1=Žena, 2=Muš), **věk oběti** (vyčíslený), **věkovou hranici oběti** (1= 0-3 roky, 2= 19-30 let, 3= 31-55 let, 4= 56-70 let, 5= 71 a více let), **vztah pachatele k oběti** (1= Cizí, 2=Příbuzenský, 3=Blízký/Partnerský, 4=Kolegiální, 5=Známý).

Co bylo ještě předmětem analýzy z pohledu oběti, byla její **zranitelnost** (1=Ano, 2=Ne), přičemž jako zranitelná oběť byly stanoveny děti a senioři.

- **TRESTNÝ ČIN** byl posuzován opět z různých hledisek a proměnných.

1) V první řadě byla sledována logistika trestného činu, konkrétně **kde obecně** se trestný čin odehrál (*1= Venku, 2= Uvnitř, 3= V dopravním prostředku*), **zda MČ bylo odlehlé/ opuštěné** (=1) nebo **rušné** (=2) a jestli pachatel využil **dopravní prostředek** (*1=Nevyužit, 2= Využit*). V neposlední řadě bylo součástí analýzy, zda bylo **místo činu** (dále jen MČ) **shodné s místem nálezů těla oběti** (*1= Ano, 2=Ne*).

2) Z hlediska času se rozlišovalo, zda k činu došlo **ve dne** (=1) nebo **v noci** (=2).

3) Také byla posuzována **rizikovitost MČ** pro pachatele (*1= Bez rizika, 2= Rizikové*), přičemž jako rizikové MČ může být označen prázdný byt nebo odlehlé místo, rizikové pak může být takové MČ, které je v blízkosti a na dohled náhodných svědků.

Do evaluace pachatelova rizika lze zařadit ještě položku **jakékoliv preventivní jednání** (*1= Ano, 2= Ne*), což se může týkat příprav na čin nebo aktivit po jeho spáchání.

4) Další posuzovanou proměnnou bylo **setrvání na MČ**, kdy se pachatel po spáchání vraždy na MČ buď **zdržoval** (=1) nebo tam pobyl **nezbytně dlouhou dobu** (=2). Také bylo sledováno, zda pachatel odnesl nějaké věci z MČ (*1= Věci za účelem zisku, 2=Neziskové předměty, 3=Neodnesl nic*).

5) Následující proměnné se týkají použité zbraně a jsou důležitou součástí celé analýzy způsobu spáchání TČ. **Zbraň** jednak mohla být *1= Přinesena s sebou, 2= Obstarána na místě činu, 3=Nebyla použita*, po činu dále event. byla *1= Ponechána na MČ, 2= Odnese na místo činu s sebou*. Z hlediska typu zbraně bylo rozlišováno na *1= Kontaktní zbraň (nůž, kladivo, tyč, ...)* a na *2= Nekontaktní zbraň (např. střelná zbraň)*.

6) Dalším pachatelovým krokem, který byl pro potřeby této práce také analyzován, bylo **nakládání s tělem po TČ** (*1= Ponechání na místě činu, 2= Snaha o likvidaci/ukrytí*).

7) **Míra projevené agrese** byla signována odstupňováním (1= *Minimální násilí*, 2= *Zvýšené násilí*, 3= *Brutální násilí*, 4= *Overkill*), s tím do jisté míry související **Projevení zlosti** (1= *Neprojevoval zlost*, 2= *Projevoval zlost*) byl mj. hodnocen pomocí hodnocení pachatelovy motivace znalcem. Z hlediska průběhu činu byla agrese hodnocena ještě dle typologie uváděné v teoretické části práce jako **Instrumentální** (=1), **Reaktivně – hostilní** (=2) a **Expresivní** (=3).

8) Stěžejním tématem této práce byla způsobená zranění, která byla analyzována následovně: **Zranění TUPÝM předmětem** (1= *Ano*, 2= *Ne*), **zranění OSTRÝM předmětem** (1= *Ano*, 2= *Ne*), **zranění STŘELNOU zbraní** (1= *Ano*, 2= *Ne*).

Jako příčina smrti byla soudním lékařem určena 1= *Zranění hlavy (skelet, mozek)*, 2= *Zranění krku a karotid¹¹*, 3= *Poranění hrudníku (srdce / plíce)*, 4= *Poranění dutiny břišní*, 5= *Udušení (utopení, uškrcení)*, 6= *polytrauma¹²*.

Kromě zranění způsobujících smrt byla ještě sledována **ostatní zranění**, která způsobil pachatel své oběti, ale která nebyla přímou příčinou smrti oběti. Protože nebylo ve většině případů způsobeno jen jedno „vedlejší“ zranění a bylo jich více, bylo proto opět použito *dummy kódování*: **Poranění hlavy a obličeje** (1= *Ano*, 2= *Ne*);

Poranění krku (1= *Ano*, 2= *Ne*); **Poranění hrudníku** (1= *Ano*, 2= *Ne*); **Poranění v oblasti dutiny břišní/ urogenitálu** (1= *Ano*, 2= *Ne*) **Poranění končetin** (1= *Ano*, 2= *Ne*), **Poranění zad** (1= *Ano*, 2= *Ne*), **Žádné/ drobné exkoriace** (1= *Ano*, 2= *Ne*).

V kontextu způsobených zranění byla signována i přítomnost **obranných zranění oběti** (1= *Ano*, 2= *Ne*).

9) **Motivace pachatele** byla kategorizována následovně: 1= *Motivační přeskok*, 2= *Majetková*, 3= *Osobní/ vztahová*, 4= *Vyplývající ze situace*, 5= *Msta/ odplata*.
Poslední sledovanou proměnnou byla **intoxikace pachatele tempore criminis** (1= *Ano*, 2= *Ne*).

¹¹ karotida = krční tepna přivádějící okysličenou krev do hlavy a mozku

¹² polytrauma = současné poranění nejméně dvou tělesných systémů, z nichž postižení alespoň jednoho z nich nebo jejich kombinace ohrožuje základní životní funkce.

8. Metody sběru a analýzy dat

Metodou sběru dat byla analýza soudně znaleckých posudků, které poskytl soudní znalec v oboru klinické psychologie PhDr. Karel Netík, CSc. Znalecké posudky obsahovaly kromě psychologické části také výpis ze spisu zahrnující popis trestné události, některé výpovědi pachatele či svědků a v neposlední řadě také závěry soudně znaleckých posudků z oboru soudního lékařství. Znalec používal k diagnostice tato instrumentária:

- WAIS-R: Wechslerova inteligenční škála pro dospělé
- ROR: Rorschachův pokus
- MMPI - 2: Minnesotský osobnostní dotazník
- TAR: Test apercepce ruky
- FDT: Test kresby lidských postav
- Lüscherův osobnostní test preference barev
- PSSI: Osobnostní dotazník (secundum Kuhl, Kazén)
- SPARO: Osobnostní dotazník (secundum Mikšík)
- CAE: Chromatický asociační experiment (secundum Ščepichin)
- SDS: Škála sociální desirability (secundum Marlowe, Crowne)

Pro potřeby této práce byl vytvořen on-line elektronický formulář (na rozhraní Google Docs), kam byla postupně zanášena analyzovaná data. Ta potom byla zpracována v uživatelském programu Microsoft Office Excel 2007 a statisticky vyhodnocena pomocí programu IBM SPSS Statistics 19.

Užitečné, jak z hlediska znalostí potřebných pro teorii, tak zkušeností se zpracováním výzkumu, bylo absolvování dlouhodobé stáže v Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, kde probíhala analýza soudních spisů pro potřeby grantového úkolu zaměřeného na výzkum sexuálně motivované trestné činnosti (PhDr. Šárka Blatníková).

Také k této práci významně přispěl souvislý studijní pobyt na oddělení soudní patologie fakultní nemocnice Na Bulovce pod záštitou 2. lékařské fakulty Univerzity Karlovy.

9. Výzkumný soubor

Výzkumný soubor čítal **40 pachatelů** (mužů) **vražd** spáchaných na území České republiky- soubor byl získán ze soudně znaleckých posudků, nejednalo se o sběr dat s pachateli jako takovými. Socio-demografické vlastnosti zkoumaného vzorku budou popsány dále.

Nabízí se úvaha, zda by se mohla objevit nějaká souvislost mezi způsobem spáchání činu a některým z demografických údajů, například dosažené vzdělání, ale protože byl analyzován větší počet osobnostních proměnných, budou následující demografické údaje ponechány pouze k popisné analýze.

K popisu výzkumného souboru ještě dlužno dodat, že autorka neměla snahu vzorek rozšiřovat o pachatelky – ženy. Frekvence páchaní vražd ženami je podstatně nižší a získání srovnatelného vzorku žen – pachatelek je nad možnosti této práce. Soubor žen by byl pravděpodobně natolik specifický, že se jeví jako vhodnější utvořit z něj samostatné téma.

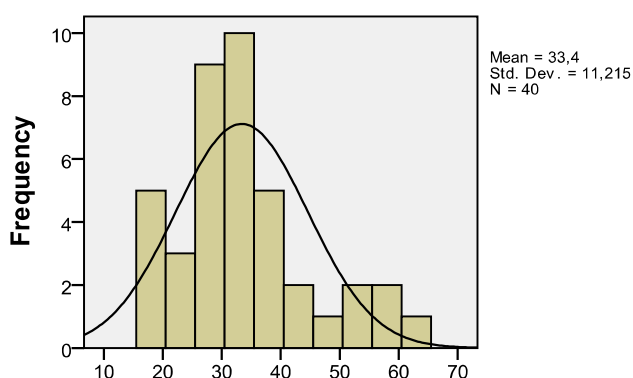
9.1 Věkové rozložení

Věkové rozložení pachatelů zaznamenává jejich věk při spáchání trestného činu vraždy, který byl analyzován. Nejvíce zastoupená věková kategorie je **25 – 35 let**, přičemž průměrný věk pachatele je **33 let**, nejmladšímu pachateli v našem vzorku bylo **18 let** v době spáchání činu, nejstaršímu potom **62 let**.

Tabulka 3: Věk v době spáchání TČ

N	Valid	40
	Missing	0
Mean		33,40
Median		32,00
Std. Deviation		11,215
Minimum		18
Maximum		62

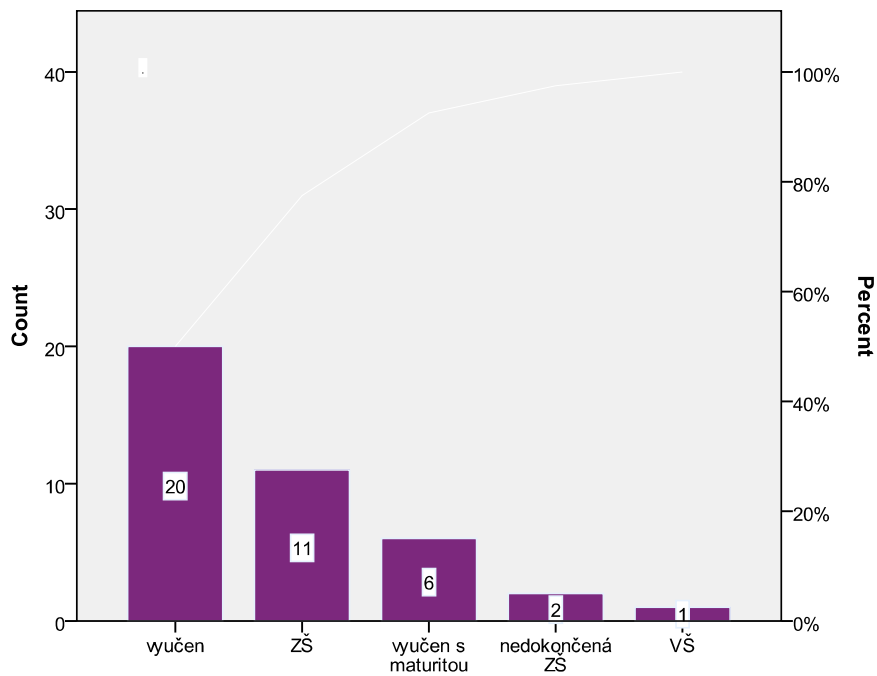
Graf č. 1: Věkové rozložení při spáchání TČ

9.2 Vzdělání

Ve zkoumaném vzorku byli nejčastěji pachatelé **vyučeni** (n=20), další nejčastější dosažené vzdělání bylo **základní** (n=11). Co do počtu následovali jedinci, kteří byli vyučeni s maturitou (n=6). **Středoškolské vzdělání** neměl žádný z pachatelů (n= 0), „žádné“ vzdělání ve smyslu **nedokončené základní školy** byl zlomek (n=2) a **vysokoškolsky** vzdělán byl jeden pachatel (n=1). Grafické znázornění následuje níže:

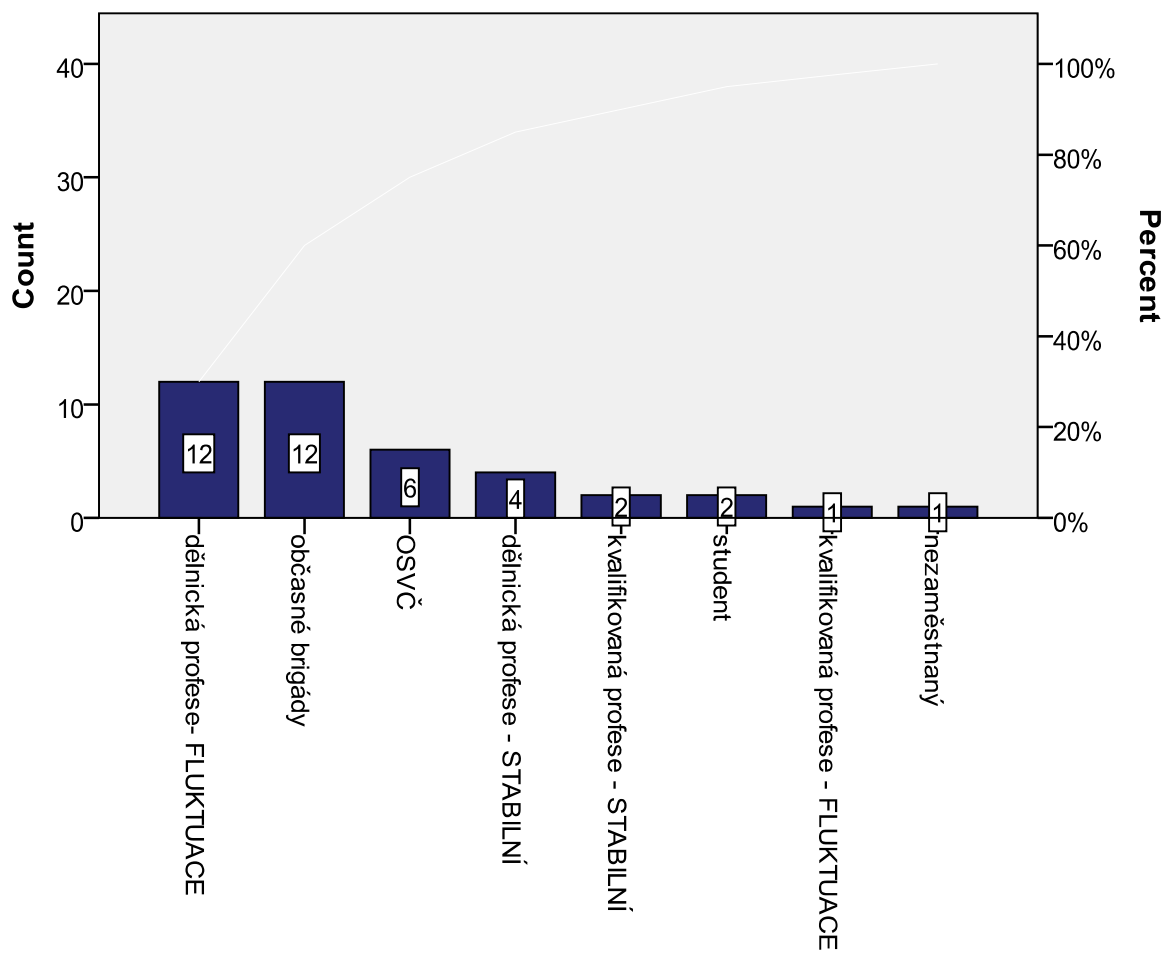
Graf č. 2: Vzdělání

9.3 Zaměstnání

Zaměstnání pachatelů (posuzováno z dlouhodobého hlediska, nikoliv pouze v době spáchání trestného činu) je více variabilní. Nejvíce je zastoupena skupina **dělnické fluktuující profese** (n= 12) a **občasných brigád** (n=12), což jsou v jistém slova smyslu skupiny podobné, alespoň z hlediska dynamiky a pracovní náplně. Sledovány byly ještě kategorie **OSVČ** (n= 6), stabilní dělnická profese (n= 4), kvalifikovaná profese, student a nezaměstnaný, ale tyto sledované kategorie se vyskytly ojedinelé.

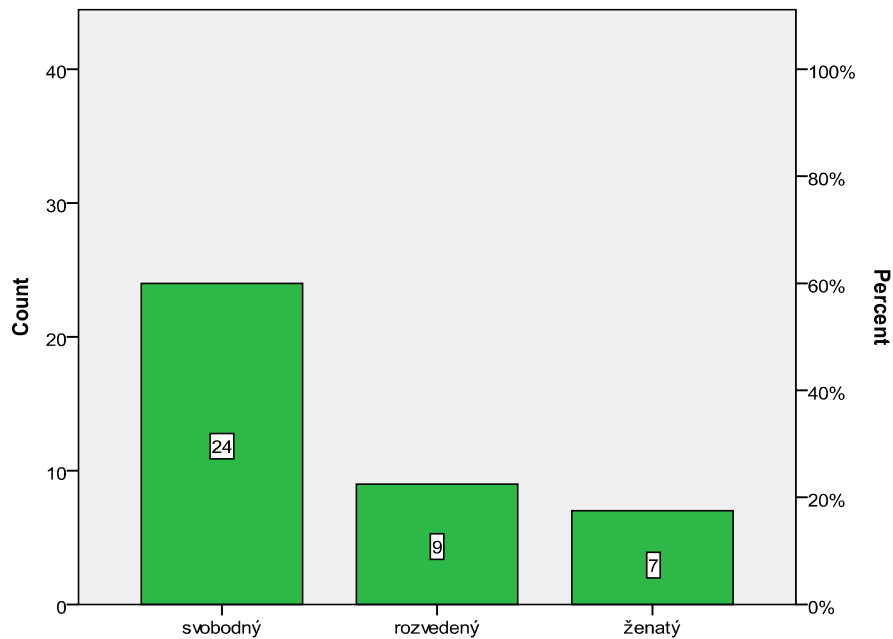
Graf č. 3: Zaměstnání

9.4 Rodinný stav

Ze všech možných sledovaných rodinných stavů pachatele v době spáchání trestného činu byly ve výzkumném vzorku zastoupeny tři (zřejmě i populačně) nejčastější rodinné stavy: **svobodný** (n= 24), **ženatý** (n= 7) a **rozvedený** (n= 9).

Graf č.4: Rodinný stav

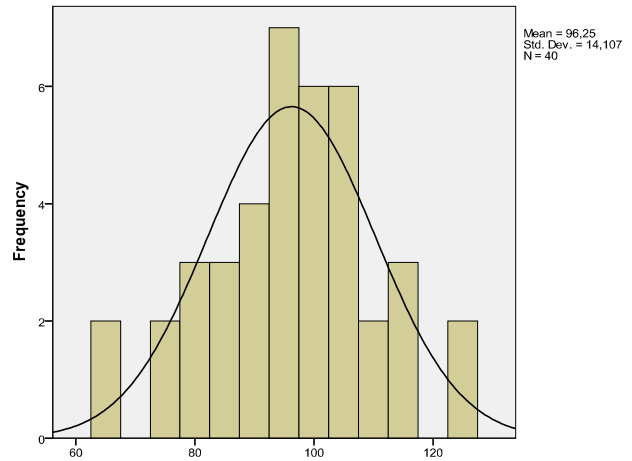

9.5 Rozložení intelektu

Graf č. 5: Rozložení intelektu

Tabulka 4: Intelekt pachatelů

N	Valid	40
	Missing	0
Mean		96,25
Median		96,00
Std. Deviation		14,107
Minimum		65
Maximum		124

Nejnižší IQ 65 odpovídá lehké mentální retardaci (3% v populaci) a nejvyšší IQ 124 je v kategorii vysoce nadprůměrné inteligence (5% populace)¹³. Nejvyšší četnost IQ byla na hodnotě **94**, což je v pásmu populačního průměru (50% populace).

¹³ Höschl & kol. (2002).

10. Výsledky

V této části budou uváděny výsledky, ve kterých byl zjištěn signifikantní vztah mezi sledovanými charakteristikami. Charakteristiky, u nichž statisticky významná souvislost zjištěna nebyla, zde nebudou každá zvlášť zmiňovány, ale jejich výsledku bude věnována pozornost v diskuzi.

Výsledky budou uváděny z hlediska proměnných týkajících se způsobu spáchání trestného činu, ke kterým byly přiřazovány jednotlivé osobnostní proměnné, které byly vysledovány jako statisticky signifikantní. Ke statistickému hledání vztahu mezi proměnnými byl použit test nezávislosti chí-kvadrát (χ^2), který je založen na srovnání empirických a očekávaných četností, kdy testujeme, zda jedna proměnná závisí na druhé.

10.1 Výsledky k jednotlivým výzkumným okruhům a podotázkám

I. Souvislost charakteristik oběti a pachatele

a) Existuje souvislost mezi věkem oběti (preferencí oběti určitého věku) a psychopatií či abusem u pachatele?

Byl zjištěn signifikantní vztah mezi věkovou hranicí oběti (**0-3 roky**) a **pasivně agresivní poruchou osobnosti**, $\chi^2 = 21,32$ (12); $p = 0,046$. Analýza adjustovaných reziduálů naznačuje, že vztah je způsoben relativně vyšší četností pasivně agresivní poruchy osobnosti pachatele ve věkové hranici oběti **0-3 roky** (viz Příloha č. 1).

V kategorii věkové hranice oběti byla ještě nalezena spojitost osobnostní proměnou **podezíravost/paranoidita**, $\chi^2 = 11,76$ (4); $p = 0,019$; jednak ve věkové kategorii **19-30let**, a to tak, že obětí podezíravých/paranoidních pachatelů z této věkové kategorie bylo signifikantně **více** než obětí jiné věkové kategorie, zároveň obětí těchto pachatelů bylo signifikantně **méně** z věkové kategorie **31-55let** (viz Příloha č. 2).

Také bylo na základě statistické analýzy zjištěno, že pachatelé vykazující známky **závislosti gamblingu častěji**, $\chi^2 = 12,71$ (4); $p = 0,013$, spáchali trestný čin vraždy na obětech v kategorii **71let a více** a naopak signifikantně **méně** na obětech ve věku **19-30let** (viz Příloha č. 44).

b) Je oběť určitého pohlaví preferována pachatelem s psychopatologií či abusem?

Pachatelé mající ve své osobní anamnéze **abúzus jiných návykových látek** (tvrdé drogy) častěji vybírali své oběti mezi **ženami**, $p=0,035$ (Fischerův exaktní test), než pachatelé nemající zkušenosti s návykovými látkami, kteří naopak častěji spáchali vraždu na mužích (viz Příloha č. 41).

Podobná souvislost byla nalezena mezi pachateli – **gamblery**, jimž za oběť také významně častěji padly **ženy**, $p= 0,019$ (Fischerův exaktní test), viz Příloha č. 43.

c) Souvisí typ vztahu oběti a pachatele s určitým typem psychopatologie na straně pachatele?

Byla nalezena spojitost mezi osobnostmi pachatele a jeho vztahem k oběti, $\chi^2 = 9,93$ (4); $p= 0,038$; a to v této konkrétní podobě: pachatelé, jejichž osobnost znalec označil jako **anomální**, významně častěji zavraždili oběť, ke které měli **kolegiální vztah**, na rozdíl od pachatelů s **psychopatickou** osobností, jejichž oběťmi se jejich kolegové stávali významně méně. Oproti tomu pachatelé, označení jako **psychopatičtí**, si „vybírali“ své oběti více mezi **známými** (viz Příloha č. 3).

Rovněž se ukázala statistická spojitost mezi konkrétními poruchami osobnosti a vztahem k oběti, $\chi^2 = 36,76$ (12); $p= 0,000$. Závislost byla nalezena mezi **pasivně-agresivní PO** u pachatele a **příbuzenským vztahem** k oběti – pachatelé s touto poruchou vícekrát spáchali vraždu na příbuzné oběti.

Zároveň pachatel s diagnostikovanou **schizoidní PO** zavraždil více obětí, které byly jeho **kolegy**. Pachatelé se **smíšenou PO** častěji zavraždili někoho, ke komu chovali **blízký či partnerský vztah**. Tato spojitost byla zjištěna analýzou adjustovaných reziduálů. Jak ale ukazuje tabulka v přílohách (č. 4), na hladině významnosti 0,05 by se daly najít ještě další souvislosti.

c) *Jsou tzv. rizikové oběti preferovány určitým typem pachatele?*

Na oběť, kterou lze označit jako zranitelnou oběť (senioři, děti), zaútočili signifikantně častěji pachatelé – **gambleři**, $p=0,018$ (Fischerův exaktní test), viz Příloha č. 45.

d) *Jaká je souvislost mezi způsobem udržení kontroly pachatele nad obětí a charakteristikami pachatele?*

Byla zjištěna statisticky významná souvislost mezi udržením kontroly nad obětí a **schopností sociálního kontaktu**, $\chi^2 = 13,18$ (3); $p=0,004$. Na základě analýzy adjustovaných reziduálů je patrné, že pachatelé s **přiměřenou schopností sociálního kontaktu** více udržovali nad svými oběťmi kontrolu pomocí **zbraně**, a pachatelé s **poruchovou schopností sociálního kontaktu** naopak relativně více udržovali kontrolu nad obětí **fyzickým násilím** - bez přítomnosti zbraně (viz Příloha č. 15).

II. Souvislost charakteristik místa činu a pachatele

a) *Jaké jsou charakteristiky pachatelů, kteří ponechávají tělo oběti na primární scéně deliktu?*

Co se shodnosti místa činu s místem nálezu těla oběti týče, byla zjištěna signifikance s **podezíravostí/paranoiditou**, $p=0,038$ (Fischerův exaktní test). Místo činu se u těchto pachatelů častěji neshodovalo s místem nálezu těla oběti a naopak, nepodezíraví pachatelé nechávali tělo oběti na místě činu (viz Příloha č. 5).

Další statisticky související osobnostní proměnná byl **rys afektivní lability**, $p=0,041$ (Fischerův exaktní test), kdy v adjustovaných reziduích lze vysledovat vyšší četnost obětí **ponechaných na místě** v případě pachatelů afektivně labilních (viz Příloha č. 28).

U této behaviorální proměnné byl zjištěn signifikantní vztah se **simplexní osobností**, $p=0,019$ (Fischerův exaktní test). Vztah mezi těmito proměnnými sledujeme v tom, že jedinci se **simplexní osobností** častěji nechávali tělo **ponechané na místě** činu a méně často se **pokoušeli ho ukrýt či zlikvidovat**, na rozdíl od ostatních pachatelů (viz Příloha č. 27).

b) Jaké jsou charakteristiky pachatelů, kteří tělo oběti z primární scény deliktu transportují?

Se shodností MČ a nálezem těla byla ještě zjištěna souvislost s osobnostním rysem **sebenejistoty**, $p=0,038$, kdy sebenejistý pachatel, stejně jako podezřívavý, významně méně často nechával tělo oběti ležet na místě činu a určitým způsobem s ním manipuloval (viz Příloha č. 6).

c) Jaký typ pachatele častěji páchá vraždu na odlehlém místě?

Byl zjištěn signifikantní vztah mezi charakteristikou místa činu a **rigiditou** pachatele, $p=0,021$ (Fischerův exaktní test). Na základě analýzy adjustovaných reziduálů je patrné, že rigidní pachatelé relativně častěji spáchali vraždu na odlehlém či opuštěném místě (viz Příloha č. 7).

d) Souvisejí charakteristiky pachatele z hlediska jeho sociálního statusu, konkrétně zaměstnanosti, s výběrem místa činu?

K doplnění zjištěných informací o místě spáchání trestného činu ještě doplníme výsledek statistické analýzy s dalšími proměnnými, kde byla zjištěna souvislost s profesním zařazením pachatele. Konkrétně taková, že **nezaměstnaný** pachatel významně častěji spáchal trestný čin vraždy v **dopravním prostředku** a pachatel realizující se ve **stabilní kvalifikované profesi** častěji vraždil **venku**, oproti pachatelům s jinou pracovní anamnézou, $\chi^2 = 27,59$ (14), $p=0,016$ (viz Příloha č. 50).

e) Jaký typ pachatele páchá trestný čin vraždy na tzv. rizikovém místě?

Byla zjištěna statistická souvislost mezi rizikovým místem činu a **impulzivitou** (Fischerův exaktní test) $p=0,024$. Analýza adjustovaných reziduálů naznačuje, že impulzivní pachatelé spáchali relativně více vražd **na rizikovém místě činu** (viz Příloha č. 11).

Obdobně byla vysledována souvislost mezi rizikovým místem činu a **pasivitou** pachatele, $p= 0,035$. Tito pachatelé spáchali vraždu častěji také na **rizikovém místě činu** (viz Příloha č. 12).

Poslední zjištěná proměnná, která jevila signifikantní souvislost s rizikovým místem činu, byl **abúzus alkoholu** u pachatele, $p= 0,008$ (Fischerův exaktní test). Na základě adjustovaných reziduálů byl vysledován následující vztah: **abuzéři alkoholu** spáchali relativně více vražd na **rizikovém místě činu** (viz Příloha č. 13).

f) Jaký typ pachatele se zdržuje delší dobu na místě činu – primární scéně?

S pachatelovým setrváním na MČ byla zjištěna souvislost s **volní složkou osobnosti** pachatele $p= 0,026$ (Fischerův exaktní test), kdy se ukázalo, že pachatelé mající **volní složku poruchovou** se relativně častěji zdržovali na místě činu oproti pachatelům **bez poruchové** volní složky, kteří na místě činu zůstávali jen nezbytně dlouhou dobu (viz Příloha č. 14).

III. Souvislost mezi charakteristikami zbraně (a jejího užití) a charakteristikami pachatele

a) Preferuje určitý typ pachatele přinesení zbraně použité v rámci trestného činu a její odnesení z místa činu?

Byl zjištěn vztah mezi obstaráním zbraně a **simplexní osobností**, $\chi^2 = 6,27$ (2); $p= 0,043$. Adjustované reziduály poukazují na možnou souvislost mezi tím, že osobnostně simplexní pachatelé relativně více použili zbraň, kterou si obstarali až **na místě činu**, kde ji buď našli, nebo vzali oběti (viz Příloha č. 16).

S obstaráním zbraně se dle statistické významnosti pojí ještě **sociální kompetence**, $\chi^2 = 7,35$ (2); $p= 0,025$. Obdobně jako u simplexní osobnosti, rovněž pachatelé **s podprůměrnou sociální kompetencí** si relativně častěji obstarávali zbraň až **na místě činu** (viz Příloha č. 17).

Oproti předchozím proměnným týkající se osoby pachatele, kde zbraň byla určitým způsobem nějak použita a jakkoliv obstarána, naopak pachatelé disponující vysokoškolským vzděláním nepoužili k vraždě zbraň žádnou, oproti pachatelům s ostatními stupni vzdělání, $\chi^2 = 17,66$ (8); $p=0,024$ (viz Příloha č. 49).

Také s nakládáním se zbraní po činu se pojí statisticky významně osobnostní proměnná – **odolnost vůči zátěži**, $p= 0,029$ (Fischerův exaktní test). Pachatelé se **slabou odolností** vůči zátěži *více ponechávali* zbraň po činu na místě, kdežto pachatelé s **dobrou odolností** vůči zátěži **odnášeli** zbraň po činu s sebou (viz Příloha č. 18).

b) Jaký druh zbraně je preferován různými typy pachatelů?

Byla zjištěna signifikantní souvislost mezi druhem zbraně a intelektem, konkrétně z hlediska **ne/vyrovnanosti skóre (verbální – performační)**, $p= 0,007$ (Fischerův exaktní test). Pachatelé s **nevyrovnaným IQ skórem** použili *vícekrát* jako vražednou zbraň **nekontaktní** (př. střelná zbraň), naopak pachatelé s **vyrovnaným skóre** použili nějakou z okruhu **kontaktních zbraní** (např. nůž, kladivo,...), viz Příloha č. 19.

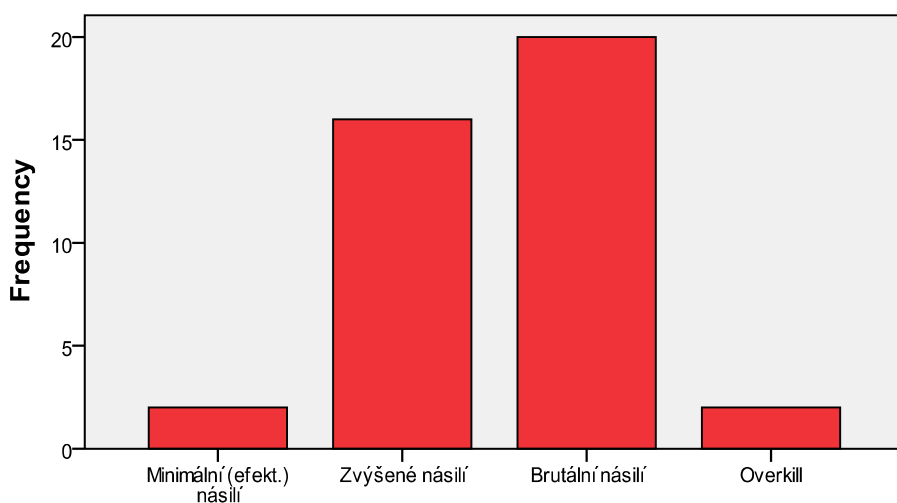
Další zjištěná signifikantní proměnná byla **porucha seberegulace**, $p= 0,003$ (Fischerův exaktní test). Pachatelé s poruchou seberegulace *četněji* použili během útoku na oběť **kontaktní zbraň** (viz Příloha č. 20).

IV. Souvislost agrese projevené v rámci spáchaného trestného činu s charakteristikami pachatele

a) Souvisí různá míra užití agrese s určitými osobnostními charakteristikami pachatele?

K lepší názornosti nejprve použijme graf rozložení míry projevené agrese

Graf č. 6: Rozložení míry projevené agrese

Dle statistické signifikance souvisela v tomto výzkumném vzorku míra projevené agrese se **simplexní osobností** pachatele, $\chi^2 = 8,00$ (3); $p = 0,046$. Tento výpočet ukázal možnou souvislost mezi simplexní osobností a častějším užitím **minimální míry projevené agrese** (tzv. „*efektivní násilí*“)¹⁴, viz Příloha č. 21.

Také statistický výpočet odhalil souvislost s přítomností **poruchy osobnosti** $\chi^2 = 11,28$ (3); $p = 0,010$. Pachatelé, u nichž byla zjištěna **přítomnost** některé z PO, použili během spáchání vraždy **brutální násilí** vůči své oběti (viz Příloha 22).

b) Souvisí různá míra projevené zlosti s určitými osobnostními charakteristikami pachatele?

Výpočtem byla zjištěna určitá statistická signifikance mezi projevením zlosti během vražedného jednání a osobnostním **rysem afektivní labilitu**, $p = 0,031$ (Fischerův exaktní test), konkrétně tak, že pachatelé mající přímo mezi jmenovanými rysy afektivní labilitu, **projevovali** čteněji během činu **zlost**, více než pachatelé bez tohoto rysu ve své osobnostní výbavě (viz Příloha č. 23).

Také **nezdrženlivost** byla shledána jako statisticky významná ve vztahu k projevené zlosti, $p = 0,028$ (Fischerův exaktní test).

¹⁴ Efektivní násilí – definováno ad hoc pro potřeby této práce, kdy pachatel zasadí „jen“ jednu ránu nožem a oběť zabije, zároveň aniž by záměrně cílil na životně důležité orgány. Tento popis byl vytvořen k názornějšímu popisu a odstupňování použité agrese. Efektivním násilím také nemusí využít tolik energie.

Nezdrženliví pachatelé častěji projevovali zlost během vražedného jednání než ostatní pachatelé, kteří nebyli diagnostikováni jako nezdrženliví (viz Příloha č. 24).

Poslední osobnostní proměnná, jevící známky statistické významnosti, byla **asocialita**, $p= 0,029$ (Fischerův exaktní test). Pachatelé označení znalcem jako asociální, méně často projevovali během činu zlost, více často projevovali zlost pachatelé, kteří nebyli shledáni jako asociální (viz Příloha č. 25).

V. Souvislost mezi zraněními způsobenými oběti a osobností pachatele

a) Používá určitý typ pachatele častěji střelnou zbraň?

V případě zranění způsobených střelnou zbraní byl nalezen statisticky významný vztah s **poruchou seberegulace**, $p=0,008$ (Fischerův exaktní test). Pachatelé s **poruchou seberegulace** významně méně často způsobili střelná poranění svým obětím, na rozdíl od pachatelů **bez poruchy seberegulace**, kteří naopak použili střelnou zbraň častěji (viz Příloha č. 32).

b) Existuje vztah mezi typem vražedného nástroje a charakteristikou pachatele?

Byl zjištěn statisticky významný vztah mezi zraněním tupým předmětem a **realitní kontrolou**, $p= 0,034$ (Fischerův exaktní test). Adjustované reziduály ukazují, že pachatelé s **dobrou realitní kontrolou** častěji způsobili smrtelná zranění tupým předmětem (viz Příloha č. 29).

Osobnostní proměnná, která je v signifikantním vztahu se zraněním ostrým předmětem, je také **realitní kontrola**, $p= 0,022$ (Fischerův exaktní test), ale v opačné souvislosti – pachatelé s **nepolehlivou** realitní kontrolou způsobili obětem více zranění **ostrým předmětem**, častěji než pachatelé se spolehlivou realitní kontrolou (viz Příloha č. 30).

Také byl zjištěn statisticky významný vztah mezi zraněním ostrým předmětem a **poruchou seberegulace**, $p= 0,017$ (Fischerův exaktní test). Pachatelé s poruchou seberegulace signifikantně častěji způsobili svým obětem zranění ostrým předmětem, na rozdíl od pachatelů bez poruchy seberegulace (viz Příloha č. 31).

Z anamnestických údajů o pachateli byla zjištěna taková souvislost mezi **abúzem alkoholu** a použitím ostrého nástroje, $p= 0,044$ (Fischerův exaktní test), že pachatelé s pozitivní anamnézou abúzu použili významně častěji jako vražednou zbraň ostrý nástroj (viz Příloha č. 39).

Vražda spáchaná ostrým předmětem byla statisticky signifikantní pro **svobodné** pachatele, naopak pachatelé žijící v **manželství** významně častěji použili **jiný vražedný nástroj**, než ostrý, $\chi^2 = 6,27$ (2); $p= 0,044$ (viz Příloha č. 48).

c) Jaká je souvislost mezi oblastí, kam pachatel zasadil smrtelná zranění, a charakteristikami jeho osobnosti?

V případě usmrcení by zjištěn signifikantní vztah opět s **realitní kontrolou** pachatele, $\chi^2 = 13,49$ (5); $p= 0,017$. Pachatelé s **nepolehlivou** realitní kontrolou ve více případech zavraždili svou oběť útokem na **hrudník** (srdce, plíce nebo obojí), naopak pachatelé se **spolehlivou** realitní kontrolou s vyšší četností způsobili oběti smrt z **udušení** (rdoušení nebo škrcení), viz Příloha č. 33)

d) Jaká je souvislost mezi dalšími zraněními, která pachatel oběti způsobil (a která nevedla ke smrti oběti) a osobnostními charakteristikami pachatele?

Mezi ostatním (neletálním) zraněním a **schopností sociálního kontaktu** byl nalezen statistický vztah, $p= 0,038$ (Fischerův exaktní test). Pachatelé s **poruchovou** schopností sociálního kontaktu více útočili na oblast **hlavy a obličeje** (neletálně) než pachatelé s přiměřenou schopností sociálního kontakt (viz Příloha č. 34).

Stejně takto neletálně s větší četností útočili pachatelé mající v anamnéze **abúzus alkoholu**, $p=0,048$ (Fischerův exaktní test), viz Příloha č. 40.

Žádná další (nebo jen drobné oděrky) zranění mimo vražedný útok na jeden tělesný systém (ne)způsobená pachateli byla zjištěna v signifikantním vztahu s **nevyrovnanou osobností**, $p= 0,020$, kdy tito pachatelé více často **nezpůsobili** žádné další zranění svým obětím, kromě jednoho letálního útoku (viz Příloha č. 35).

VI. Souvislost **chování** pachatele **po trestném činu** s jeho osobnostními **charakteristikami**

- a) *Jaké jsou charakteristiky pachatele, který po trestném činu podniká kroky proti svému odhalení?*

Statistická významnost mezi preventivním jednáním a osobnostní proměnnou byla zjištěna u **agresivity**, $\chi^2 = 8,74$ (3); $p = 0,033$. Konkrétním signifikantním vztahem je pak čtenější preventivní jednání u pachatele, jehož agresivita je sycena **silnými impulzy se špatnou inhibicí**, a zároveň méně časté preventivní jednání v případě pachatele se **silnými impulzy s dobrou inhibicí** (viz Příloha č. 26).

- b) *Jsou určití pachatelé, kteří pravděpodobněji odnášejí z místa činu určité předměty, cennosti?*

Pachatelé, mající ve své osobní anamnéze sklony ke **gamblingu**, odnášeli z místa činu statisticky významně častěji věci určité finanční hodnoty, tzv. **ziskové věci**, $\chi^2 = 9,18$ (2); $p = 0,01$ (viz Příloha č. 46).

VII. Souvislost **motivace** trestného činu s osobnostními **charakteristikami** pachatele

- a) *Jsou situačně motivované trestné činy páčány určitým typem pachatele?*

Byl zjištěn statistický vztah mezi konkrétní motivací a osobnostní proměnnou – **úzkostností**, $\chi^2 = 9,79$ (4); $p = 0,044$. Za statistickým vztahem stojí vyšší četnost vražd **motivovaných situačně** úzkostnými pachateli (viz Příloha č. 36).

VIII. Souvislost **dob** spáchání trestného činu s **charakteristikami** pachatele

V otázce času, kdy byl čin spáchán, se na základě statistické významnosti ukazuje vztah s **nevyrovnanou osobností** (Fischerův exaktní test) $p=0,008$. Adjustované reziduály odkazují na to, že pachatelé s nevyrovnanou osobností spáchali relativně více vražd **v noci**, než ve dne (viz Příloha č. 8).

Další zjištěný vztah je mezi časem spáchání a **poruchou osobnosti** (dále nediferencovanou), $p=0,038$. Pachatelé, u nichž byla diagnostikována některá z poruch osobnosti, spáchali vraždu relativně častěji ve dne, než pachatelé bez poruchy osobnosti, kteří častěji vraždili v noci (viz Příloha č. 9).

Poslední osobnostní proměnná, u které byla zjištěna signifikantní spojitost, byla **seberegulace** (Fischerův exaktní test) $p=0,013$. Pachatelé s **poruchou seberegulace** relativně častěji spáchali trestný čin vraždy **ve dne** (viz Příloha č. 10).

IX. Využití **dopravního prostředku** při páchaní trestného činu a jeho souvislost s **charakteristikami** pachatele

Zahrnutí dopravního prostředku do průběhu spáchání trestného činu (např. doprava na místo činu, odvezení těla z místa činu, atd.) signifikantně častěji využili pachatelé žijící v **manželství**, než pachatelé svobodní či rozvedení. Zároveň statistická analýza odhalila, že **svobodní** pachatelé významně častěji nevyužili dopravní prostředek v rámci trestného činu, $\chi^2 = 11,39$ (2); $p=0,003$ (viz Příloha č. 47).

X. Souvislost **intoxikace** pachatele **tempore criminis** s jeho osobnostními charakteristikami

Ve statistické analýze dat byl zjištěn také určitý signifikantní vztah mezi intoxikací pachatele během činu a **impulzivitou**, $p=0,042$. Ukázalo se, že pachatelé hodnocení znalcem jako impulzivní, byli během spáchání trestného činu vraždy častěji pod vlivem alkoholu nebo jiných psychoaktivních látek (viz Příloha č. 37).

Nalezena byla také statisticky významná souvislost mezi intoxikací během činu a **abúzem alkoholu**, $p=0,008$. Adjustované reziduály ukazují vztah, kdy pachatelé – **abuzéři alkoholu** byli častěji během činu **intoxikováni** (viz Příloha č. 38).

Obdobně tomu tak bylo u pachatelů mající v anamnéze **abúzus jiných návykových látek**, kteří byli během činu taktéž statisticky významně častěji intoxikováni, než pachatelé bez abúzu drog, $p=0,002$ (Fischerův exaktní test), viz Příloha č. 42.

10.2 Souhrn výsledků k charakteristikám pachatele

Podíváme-li se na výsledky z pohledu osobnostních proměnných zevrubněji, lze vystopovat určité spojitosti. Pro lepší strukturovanost závěrů byly osobnostní proměnné rozděleny na následující kategorie: **anamnestické údaje, závislostní chování, struktura osobnosti, výrazné rysy, regulační vlastnosti osobnosti, vlastnosti uplatňující se v sociálním kontaktu** a proměnné zachycující potencionální **paranoidní symptomatiku** pachatele.

Na základě statistických výstupů lze na výzkumném vzorku pozorovat následující spojitosti:

Anamnéza pachatele

Výsledky ukázaly, že **svobodní** pachatelé během svého činu nevyužili dopravní prostředek a zároveň útočili **ostrým předmětem**, naopak **ženatí** pachatelé zařadili dopravní prostředek určitým způsobem do průběhu činu a k vraždě **nepoužili ostrou zbraň**.

Na toto navazuje zjištění, že **nezaměstnaní** pachatelé spáchali vraždu přímo v **dopravním prostředku** a pachatelé mající **kvalifikovanou stabilní profesi** ji spáchali ve **venkovních prostorech**.

A poslední anamnestická proměnná, **vzdělání**, se z hlediska statistické analýzy podílela na způsobu obstarání zbraně, v tomto případě takovým, že **vysokoškolsky** vzdělaní pachatelé zavraždili oběť **beze zbraně**.

Závislostní chování

Abúzus alkoholu v anamnéze pachatele se na způsob spáchání činu podílel tak, že vraždy byly spáchány na **rizikovém místě** činu, **ostrým předmětem** a pachatel byl tempore criminis **intoxikován**. Tato dynamika by odpovídala činům, které by mohly být výsledkem eskalace nějakého konfliktu ve veřejném prostranství, s velkou pravděpodobností tzv. *hospodské bitky*, kde jeden z pachatelů neodhadl sílu svého útoku, pokud tedy či nebyl záměrný.

Nicméně kombinace těchto proměnných neodpovídá úmyslnému jednání, jde spíše o nešťastné vyvrcholení konfliktu, vzhledem k tomu, že na rizikovém místě a pod vlivem návykové látky jednali i pachatelé mající jako dominantní rys osobnosti **impulzivitu**.

Abuzéři **jiných návykových látek** (THC a tvrdých drog) byli taktéž **intoxikováni** tempore criminis a významně častěji zavraždili **ženy**, což otevírá diskuzi o dostupnější (pro pachatele) oběti z hlediska loupežného přepadení s úmyslem snadného obohacení, protože **ženy** jakožto své oběti volili také **gambleři**, navíc ve věkové kategorii **71 let a více**. Této úvaze nahrávají i další zjištění. Během analýzy spisů byla signována zvláštní skupina obětí, tzv. *zranitelné oběti*, kde byla následně statisticky ověřena souvislost mezi gamblery a útokem na **zranitelné oběti**, což jsou mj. senioři. Navíc tito pachatelé odnášeli z místa činu věci, které nesly potencionální **finanční zisk**. Gambleři nebyli během spáchání pod vlivem žádné návykové látky, což nahrává teorii o plánovaném činu za účelem finančního obohacení.

Struktura osobnosti

Z hlediska struktury osobnosti byla zjištěna souvislost s volbou oběti, a to taková, že pachatelé mající **anomální** strukturu zavraždili více svých **kolegů**, než obětí, s nimiž měli jiný, než kolegiální vztah, tzn. také žádný vztah. Zároveň jedinci s **psychopaticky** strukturovanou osobností „hledali“ své oběti mezi jejich **známými**. Také se ukázalo, že jedinci s **poruchou osobnosti** páchali vraždy během **dne** za použití **brutálního násilí** (mnohočetná poranění, pohmožděny, fraktury, apod.). Jedinci bez této patologie spáchali vraždu v **noci**.

Pokud byl pachatel **nevyrovnané osobnosti**, spáchal vraždu také v **noci** pomocí tzv. *efektivního násilí*, což v praxi znamená, že zavraždil oběť jednou smrtelnou ranou a nezpůsobil jí **žádná jiná poranění**. Velmi opatrným vysvětlením by mohla být reakce pachatele na určitý stresor, frustrační podnět, na který zareagoval unáhleně nepřiměřenou silou formou ojedinělého útoku, po kterém došlo ke katarzi a nenásledovalo již další násilí.

Byla-li vražda spáchána obdobně za využití **minimálního násilí**, vražedná **zbraň** obstarána až na **místě činu** a **tělo** oběti **ponecháno** také na místě bez snahy o ukrytí, jednalo se dle těchto výsledků o pachatele se **simplexní osobností**.

Výrazné rysy osobnosti

Z hlediska výrazných rysů osobnosti lze na základě výsledků říci, že pachatel, který byl na základě diagnostiky shledán jako **impulzivní**, spáchal vraždu **pod vlivem** návykové látky a na **rizikovém místě činu**, což bylo interpretováno v jiné souvislosti výše. Na rizikovém místě činu vražedně jednal taktéž pachatel, jehož osobnosti dominoval mj. rys **pasivity**.

Nebylo-li tělo oběti nalezeno na místě činu a pachatel se ho snažil buďto zničit, nebo ukrýt, vykazovala jeho osobnost výrazný rys **sebenejistoty**. Zůstalo-li na místě činu, šlo o pachatele **afektivně labilního**, který navíc projevoval **zlost** tempore criminis, stejně jako pachatel **nezdrženlivý**.

Byla-li vražda spáchána na **odlehlem** místě činu, v našem vzorku šlo o pachatele s výrazným rysem **rigidity**. Pokud byl pachatel motivován k vraždě podnětem vyplývajícím ze situace, jednalo se o pachatele výrazně **úzkostného**.

Seberegulační a volní charakteristiky osobnosti

Byla-li vražda spáchána během **dne** pomocí **kontaktní zbraně**, jednalo se o pachatele s výraznými **poruchami seberegulace**, naopak pachatel schopný se dostatečně ovládat, spáchal vraždu **střelnou zbraní** a v **noci**, což nabízí úvahu o možném plánování, neboť střelná zbraň nebývá zpravidla to, co má většina lidí hned po ruce a po čem může snadno sáhnout. Naopak kontaktní zbraň (nejčastěji nůž, tupý předmět, apod.) bývá k dispozici de facto vždycky, což mívá tragické následky, obzvlášť jedná-li se o hádky, které se stávají roznětkou mnoha neplánovaně spáchaných vražd.

Pachatel se **slabou odolností** vůči zátěži **ponechal** (zapomněl, ztratil,...) vražednou zbraň na místě činu, zatímco ten s dobrou odolností ji odnesl s sebou a tento důležitý důkaz nezanechal.

Také se v rámci tohoto výzkumu ukázalo, že pachatel s **poruchovou volní složkou** osobnosti se **zdržoval** na místě činu, kdežto pachatel bez této poruchové složky pobýval na místě vraždy jen nezbytně dlouhou dobu.

Sociální vlastnosti a dovednosti

Tyto vlastnosti se projevily nejen v jednání pachatele vůči oběti, ale i v obstarání zbraně: jedinec, který byl znalcem shledán jako **sociálně nekompetentní**, použil k vraždě zbraň, ke které se dostal až **na místě činu**, což by zahrnovalo i ty případy, kdy je útok neplánovaný, ale situace, ve které pachatel interaguje s druhou osobou, se vymkne z rukou a zaútočí tím, co má po ruce.

Také se ukázalo, že pokud byla nad obětí udržována **kontrola** za užití **fyzického násilí** a kromě letálního poranění byla oběť zraněna i na **hlavě**, což spolu souvisí, pachatelova **schopnost sociálního kontaktu** byla významně **snížena**.

Asociální pachatelé během útoku neprojevovali zlost a jednali **chladnokrevně**.

Paranoidní symptomatika u pachatele

Realitní kontrola se projevila také v některých způsobech spáchání činu, přičemž pachatelé s poruchovou realitní kontrolou zavraždili oběť ranami **ostrým předmětem** do oblasti **hrudníku**, kdy smrt způsobilo zranění srdce a plic neslučitelných se životem. Pachatelé bez deficitu v realitní kontrole své oběti způsobili smrt **udušením** nebo k útoku použili **tupý předmět**.

Podezřívaví až **paranoidní** jedinci vraždili signifikantně častěji oběti ve věku **19-30 let**, jejichž těla **neponechávali** na místě činu, což může mít možnou souvislost právě s jejich nastražeností vůči okolí a nedůvěrou v okolnosti.

Pokusíme-li se o opačné shrnutí, ukazuje se, že na „výběru“ oběti (věk, pohlaví a vztah k pachateli) se ze strany pachatele uplatňuje jednak určitá patologie na spektru závislostního chování, struktura osobnosti a podezřívavost/paranoidita.

Na výběru místa činu se podílí nejen impulzivita, ale také pasivita, dále rigidita a zaměstnání pachatele. Mezi dobou spáchání činu a osobností pachatele byla nalezena statistická souvislost s poruchami osobnosti, poruchami seberegulace a nevyrovnanou osobností.

Na volbě vražedné zbraně, jejím obstarání a následném naložení po činu se dle výsledků podílely tyto vlastnosti: simplexní osobnost, tendence k závislostnímu chování na návykových látkách, realitní kontrola, poruchy seberegulace a odolnost vůči zátěži.

Chování na místě činu by mohlo být ovlivněno těmito osobnostními proměnnými: impulzivitou, sebenejistotou a volní složka osobnosti.

Co se týče zranění způsobených obětí, uplatnily se v tomto výzkumném vzorku tyto osobnostní vlastnosti: nevyrovnaná osobnost, tendence k nadužívání alkoholu, realitní kontrola, poruchy seberegulace a schopnost sociálního kontaktu.

Co do projevené agrese a zlosti tempore criminis, jednalo se o afektivní labilitu, nezdrženlivost, simplexní osobnost, poruchy osobnosti a schopnost sociálního kontaktu.

Abychom mohli zjistit, zda spolu souvisí i jednotlivé osobnostní vlastnosti pachatele, potažmo která může v dynamice činu souviset s další a které se uplatňují pospolu, museli bychom porovnávat i osobnostní proměnné mezi sebou, což se v řešení této práce nerealizovalo. Navíc pokud bychom chtěli výsledky generalizovat a s větší jistotou říci, že výše popsané vlastnosti vřdivky souvisí se způsobem spáchání činu pro potřeby profilování neznámého pachatele, bylo by nutné tyto výsledky ověřit na větším výzkumném vzorku, byť tyto výsledky nás mohou přivést na další stopu v pátrání po konkrétních osobnostních charakteristikách projevující se tím kterým způsobem na spáchání vraždy.

11. Diskuze

11.1 Diskuze k výzkumným zjištěním

Úkolem a cílem této práce bylo zjistit, zda existují nějaké osobnostní koreláty pachatele, jež se mohou konkrétně promítat do spáchaného násilného trestného činu, v tomto případě vraždy. Určité vztahy mezi osobností pachatele a způsobem spáchání násilného trestného činu nalezeny byly.

Jedním z výsledků bylo zjištění, že mezi oběti pachatele s **pasivně-agresivní poruchou** osobnosti patřily **dětské oběti** ve věku 0-3 roky. Pokud bychom chtěli výsledek psychologicky interpretovat, nabízí se úvaha, byť velmi opatrná vzhledem k celkovému zastoupení tohoto pachatele v celém výzkumném vzorku, právě v souvislosti s pasivní agresí. Jedinec s touto PO je agresivní „nepřímo“ – může toto tedy být důvodem, že si „troufne“ na dětskou oběť? Jde o velmi spekulativní pokus o interpretaci, protože k takovému závěru by bylo potřeba dojít také po úvahách o všech okolnostech celého trestného činu, zejména motivace. Protože je zásadním rozdílem, když pachatel zaútočí na dětskou oběť ve svém bezprostředním okolí, protože je například dítětem frustrován, či si vytipuje jako oběť cizí dítě. A to je jednou z věcí, ke které je nutné přihlídnout při snaze najít společný bod pasivně agresivní poruchy osobnosti s dětskou obětí.

Ukázalo se také, že **podezřaví/paranoidní** pachatelé zavraždili nejvíce obětí ve věku 19-30 let a zároveň nejméně v kategorii 31-55 let. V tomto výsledku je těžké najít nějaké vysvětlení, na jakém psychologickém základě a zda vůbec na nějakém k této souvislosti dochází.

Další souvislost na základě statistické analýzy byla zjištěna s **gamblingem**. Pachatelé mající problémy se závislostí na výherních automatech, významně častěji útočili na oběti ve věku 71 let a více, zároveň však méně často na oběti v kategorii 19-30 let, na které častěji naopak útočili pachatelé nemající ve své anamnéze toto závislostní chování. V případě, že by se jednalo o loupežné přepadení-vraždu, nabízela by se zde souvislost s oběťmi ve věkové kategorii nad 71 let, které lze označit jako tzv. *zranitelné oběti*, což z nich dělá pro pachatele relativně jednoduchý cíl ve smyslu snazšího obohacení, neboť takovouto oběť pachatel snáze fyzicky přemůže.

Co se výběru **pohlaví oběti** týče, byla zjištěna určitá souvislost s **návykovým chováním**, neboť pachatelé mající zkušenosti s gamblingem a užíváním jiných návykových látek (drogy), významně častěji útočili na ženy, než na muže. Považujeme-li obecně ženu za snáze přemožitelnou oběť, dalo by se uvažovat o programovém útoku za účelem snadného dosažení cíle ve smyslu finančního/materiálního obohacení, event. znásilnění, přičemž nevíme, zda se útok vymkl kontrole, či se pachatel chtěl zbavit oběti-svědka. Nicméně tato interpretace je velmi volná, protože abychom mohli o takovýchto souvislostech uvažovat, museli bychom vzít v potaz ještě jednu velmi důležitou proměnnou, kterou je motivace samotného činu. Teprve potom by podobné úvahy zapadaly do smysluplnějšího celku.

Pachatel J.S. (33 let), posledních šest let závislý na pervitinu, se v ranních hodinách vloupal do bytu, kde žila A.J. (75 let), kterou fyzicky napadl v úmyslu zmocnit se peněz a mobilního telefonu tím způsobem, že ji nejprve opakovanými údery směřovanými na hlavu a obličej srazil v obývacím pokoji na zem a zde za použití kuchyňského nože oběti zasadil nejméně 12 bodnořezných ran směřujících do obličeje, krku, hrudníku, břicha a zad. Následně po usmrcení oběti, prohledal byt a zmocnil se částky ve výši 2.200 Kč a mobilního telefonu. Poté byt oběti opustil (archiv PhDr. Karla Netíka, CSc).

Různé souvislosti byly na základě statistického vyhodnocení zjištěny mezi **vztahem pachatele k oběti a poruchami osobnosti**. Obětí pachatele s pasivně agresivní PO byli častěji jeho příbuzní, pachatele se schizoidní PO pak kolegové a konečně pachatele se smíšenou PO jeho nejbližší ve smyslu partnerů. Nejčastěji zastoupenou PO byla právě smíšená PO a nejčastějšími vztahy mezi obětí a pachatelem byl partnerský vztah (současně se vztahem na úrovni známého), možná proto se objevil tento výsledek poukazující na souvislost mezi smíšenou PO a vraždami oběti z nejbližšího okolí.

A protože se v tomto analyzovaném vzorku neobjevil žádný pachatel s „normální“ osobností (dle znalceva použitého názvosloví), byly signovány jen osobnosti anomální a psychopatická, přičemž pachatel s anomálně strukturovanou osobností zavraždil častěji svého kolegu, kdežto pachatel, s osobností označenou jako psychopatická, spáchal vraždu častěji na oběti, kterou sice znal, ale nebyla mu blízká ani příbuzná. Vysvětlení tohoto jevu by se dalo možná najít opět v četnosti jednotlivých kategorií.

Zajímavá souvislost byla zjištěna mezi **ne/shodností MČ s místem nálezu těla oběti a podezíravostí/paranoiditou**.

Pachatelé, u nichž znalec zjistil přítomnost podezíravosti až paranoidity, mnohem častěji nenechávali oběť ležet na místě činu a nějakým způsobem s ní po smrti manipulovali či se jí pokoušeli ukrýt nebo zlikvidovat. Otázkou je, zda za touto souvislostí stojí nastraženost, i vůči okolí, zvýšená obezřetnost nebo i určitá nedůvěra v okolnosti a podmínky jako takové ve smyslu, že jedinec nemůže ničemu a nikomu věřit a musí si zajistit a ohlídat podmínky okolností sám.

Podobnou souvislost se podařilo najít u pachatelů, mezi jejichž osobnostní rysy patří **sebenejistota** – ti také nenechávali ležet tělo na místě činu. Jelikož sebenejistota je přímo jedním z převažujících osobnostních rysů, pachatel se cítí zřejmě znejistěn sám sebou i okolním děním poměrně často, bude velmi pravděpodobné, že nejistotu bude pocíťovat také tempore criminis. Nejistý jedinec, který obecně nepocíťuje sebejistotu, častěji hledá řešení nastalých situací pokusem a omylem, proto se dá uvažovat, že takový znejistěný pachatel po vraždě nejistě hledá řešení a únik z toho, co se stalo, tím, že manipuluje s tělem, přenáší ho a z obav ho nenechává na místě.

Výběr místa činu (rušné / odlehlé) v souvislosti s osobností pachatele ukazuje na možný vztah mezi preferencí odlehlého místa a **rigiditou**. Tato souvislost se jeví také jako hůře psychologicky interpretovatelná.

Z hlediska posloupnosti průběhu trestného činu následuje **dopravní prostředek**, jehož využití bylo sledováno nejen v intencích dopravy pachatele na místo činu, ale i k odvozu budoucí oběti na místo či těla z místa činu. V tomto výzkumném vzorku byla zjištěna souvislost, kdy **svobodní** pachatelé nevyužili v průběhu činu žádný dopravní prostředek, naopak pachatelé žijící v **manželském svazku** dopravní prostředek využili signifikantně častěji oproti ostatním pachatelům. Pokud budeme pracovat s předpokladem, že nejčastějším dopravním prostředkem je v českých podmínkách osobní automobil, který možná častěji vlastní manželské páry než svobodní jedinci, pak by tento předpoklad mohl vysvětlovat statistickou souvislost, která se objevila v tomto vzorku. Pokud se tento výsledek dále ověří na větším vzorku, dalo by se tohoto zjištění využít pro potřeby profilování neznámého pachatele; bude-li z povahy činu pravděpodobné, že pachatel „musel“ využít dopravní prostředek (odlehlé místo činu, důkazy svědčící o využití vozu, ...), bylo by následně možné zúžit okruh možných pachatelů na ženaté, event. žijící v partnerském svazku.

Předchozí výsledek odpovídá rovněž typologii dezorganizovaného pachatele, který zpravidla nevlastní automobil a nerad opouští svůj „revír“ a na oběť útočí v bezprostředním okolí svého bydliště. Navíc tito pachatelé bývají svobodní a bez trvalého partnerského svazku (Ressler & Burges, 1985; Holmes & Holmes, 2002).

Sledováním dalšího typu proměnné zaznamenávající místo činu bylo zjištěno, že pachatel mající **stabilní kariéru v kvalifikované profesi** spáchal vraždu **venku**, což zahrnovalo veřejná a otevřená prostranství, mimo jakékoliv budovy. Zároveň **nezaměstnaný** pachatel spáchal vraždu naopak v **dopravním prostředku**.

Z hlediska **denní doby** se ukázalo, že nejvíce vražd bylo spácháno v noci pachatelem s nevyrovnanou osobností, což by potvrzovalo teoretickou část a modus operandi dezorganizovaného pachatele, který útočí právě více v noci (Holmes & Holmes, 2002). Naopak ve dne spáchalo více vražd pachatelů s některou z poruch osobnosti a jedinci s poruchami seberegulace.

Zajímavým zjištěním se jeví souvislost mezi **spácháním vraždy na rizikovém místě a impulzivitou pachatele**. Možným vysvětlením může být to, že impulzivní pachatelé útočí často tehdy, jsou-li vyprovokováni situací, proto útočí-li, tak ihned jako odpověď na frustraci, ať jsou víceméně kdekoliv, bez ohledu na rizika a možná svědectví. Také mohou náhle zareagovat na situaci, kterou vnímají jako vhodnou příležitost k dosažení svého cíle. Možná i s tímto souvisí předchozí vztah poruch seberegulace a častějším útokům přes den, jakožto neplánovaný situační akt.

Na rizikovém místě spáchali častěji vraždu také pasivní pachatelé. Otázkou je, zda jejich pasivita může zasahovat i do způsobu spáchání činu na rizikovém místě tak, že by si tzv. nedali práci činit více předem promyslet a naplánovat i z hlediska místa.

Stejně tak se to má s abúzerem alkoholu, jež také častěji spáchali čin na rizikovém místě. Tady se jako vysvětlení nabízí situační vražda pod vlivem alkoholu, protože jak je patrné ve výsledcích, pachatelé mající v osobní anamnéze abúzus alkoholu, byli také tempore criminis pod jeho vlivem (což neodporuje logice). A vražda spáchaná pod vlivem alkoholu se jeví spíše jako situační a impulzivní, tudíž k ní dochází více bez promýšlení okolností a následků, proto bývá spáchaná i na rizikovém místě činu.

Zda byly z místa činu **odneseny nějaké věci**, popřípadě jaké hodnoty a významu, bývá důležitým vodítkem k určení motivace pachatele, nebo alespoň k objasnění dynamiky a průběhu činu. Někdy nebývá jednoduché určit, zda měl pachatel v úmyslu oběť „jen“ okrást, ale napadení se vymklo kontrole a útočník ne/úmyslně použil větší sílu k překonání odporu oběti, či se chtěl následně těla zbavit, nebo zda pachatel až po vražedném útoku oportunisticky využil situace a oběť ještě následně okradl. Během zpracování této rigorózní práce bylo zjištěno, že pachatelé-**gambleři** odnášeli z místa činu určité předměty mající **ziskový** potenciál.

V případě spojení těchto dvou proměnných by se dalo uvažovat právě o tom, že pachatelé – gambleři spáchali trestný čin vraždy za účelem obohacení, pokud tedy nedošlo k okradení oběti až sekundárně, tedy k tzv. *motivačnímu přeskočce*.

Co se týče udržení **kontroly nad obětí**, ukázalo se, že pachatel s **přiměřenou schopností sociálního kontaktu** udržoval častěji nad obětí kontrolu za pomoci zbraně, kdežto pachatel s **poruchovou schopností sociálního kontaktu** pak fyzickým násilím (beze zbraně). Tento výsledek by také odpovídal konceptu organizovaného a dezorganizovaného pachatele, kdy organizovaný pachatel, jež se nevyznačuje poruchovostí sociálního kontaktu, udržuje nad obětí kontrolu spíše zbraní, na rozdíl od dezorganizovaného pachatele, jenž v sociálním kontaktu a dovednostech spíše pokulhává a oběti udržuje pod kontrolou přímým fyzickým násilím, které také častěji volí jako náhlou strategii, kdy s obětí nenavazuje jakýkoli kontakt a bleskově útočí (Turvey, 2008).

Obstarání zbraně až na místě činu se v tomto výzkumu ukázalo v souvislosti se **simplexní strukturou osobnosti** a s **podprůměrnou sociální kompetencí** pachatele. To by se dalo považovat za kongruentní souvislost jednak mezi simplicitou osobnosti a nedostatečnou sociální kompetencí, ale také lze konstatovat, že z hlediska plánování trestného činu obojí vypovídá o nahodilosti činu a jeho neplánovitosti. S trochou nadsázky by se dalo říci, že je-li pachatel simplexní a v sociálních dovednostech podprůměrný, může se v extrémních případech jevit vražda jakožto situační řešení interpersonálního konfliktu (Netík, 1997). Zároveň obstarání zbraně vyžaduje větší plánovitost jednání a nalezená souvislost tak podporuje typologii organizovaného a dezorganizovaného pachatele, kdy právě dezorganizovaný pachatel, intelektově průměrný, až podprůměrný, a sociálně nekompetentní využívá příležitostně zbraň na místě činu (Holmes & Holmes, 2002). Je samozřejmě nutné doplnit, že je-li toto vysvětlení alespoň z části pravděpodobné, nelze ho v žádném případě paušalizovat a generalizovat na všechny simplexní osobnosti v populaci. Protože, jak bylo uvedeno v teoretické části práce, hledání vztahu mezi osobností a způsobem spáchání trestného činu není interpretováno na principu kauzality a nedá se tedy obecně říci, že A způsobuje B. Je také třeba uvažovat o činu kontextuálně, jako o celku. Proto si autorka netroufá tvrdit, že simplexní osobnost s nedostačivou kompetencí na úrovni osobnosti a vztahů s okolím hledá řešení náročných situací v extrémech, čili ve vraždě. Nicméně nalezená souvislost je zajímavá a je vhodné i její budoucí potenciální ověření na větším vzorku pachatelů.

V návaznosti na použitou zbraň byla zjištěna souvislost mezi **odnesením zbraně** z místa činu a **slabou odolností vůči zátěži** – tito pachatelé nechávali použitou zbraň na místě. Autorka si klade otázku, zda je na vině zmatkování po činu, kdy pachatel vlivem slabé resilience pociťuje enormní stresovou zátěž a nemá tím pádem kognitivní rezervy pro zpracování situace, čili preventivní jednání, a z místa činu překotně odchází, nechávaje zbraň jakožto důležitý fyzický důkaz na místě činu.

V rámci této práce byl rozlišován i **druh zbraně**, kterou pachatel použil, ale vzhledem k variabilitě použitých zbraní a relativně malému vzorku pachatelů bylo rozlišování zbraní překódováno jen na kontaktní a nekontaktní. Následným statistickým zpracováním se ukázalo, že kontaktní zbraně více využívali pachatelé s **poruchami seberegulace**. Jelikož mezi kontaktní zbraně patří většina těch, které máme tak říkajíc po ruce a bývají součástí domácností, ať už jde o nože, sekery, kladiva, atd., úvahy by mohly vést tím směrem, že pachatel, který má seberegulaci porušenou a může na stresující situace (konflikty, pocity ohrožení, ponížení,...) reagovat zkratkovitě bez většího kognitivního zpracování, může se uchýlovat k tomu, že sáhne po nějaké takto lehce dostupné zbraní a na předmět své frustrace zareaguje vražedným útokem.

Zároveň se také ukázala spojitost použití kontaktní zbraně s vyrovnaným skóre v IQ testu. Zde je však hledání souvislosti problematickou otázkou.

Výsledek analýzy **míry projeveného násilí** byl v lecčems překvapivý - oproti očekávání se ukázalo, že pachatelé se simplexní osobností „použili“ častěji minimální míru násilí (*efektivní násilí*), kde se by se dala předpokládat spíše větší projev násilí ve smyslu brutality či overkill (Netík, 1997b). Naopak brutálními pachateli byli jedinci s diagnostikovanou poruchou osobnosti.

S mírou projeveného násilí souvisí také **zlost** projevená během činu. Analýza ukázala, že pachatelé s afektivní labilitou, jakožto významným rysem jejich osobnosti, a pachatelé nezdrženliví, projevovali během činu zlost. Tato proměnná byla detekována zejména na základě popisu motivace znalcem a výpovědi svědků, pokud byli přítomni. Afektivní labilita a nezdrženlivost se daly očekávat v souvislosti s projevy zlosti během činu¹⁵. Také tyto charakteristiky přísluší dezorganizovanému pachateli (Holmes & Holmes, 2002). Naproti tomu asociální pachatelé neprojevovali během činu zlost a je otázkou, zda se jejich asociálnost mohla projevit chladnokrevností příslovečnou pro „psychopaty“.

¹⁵ Závěr o afektivní labilitě a nezdrženlivosti tak souvisel s tím, že znalec byl seznámen s průběhem trestného činu, ale pro dané posouzení vycházel také z vlastního vyšetření.

Preventivní jednání, ať už před činem, v rámci přípravy na čin, nebo post delictum, se také oproti určitému očekávání vyskytlo v souvislosti s agresivitou (silné impulzy, špatná inhibice). Tento výsledek neodpovídá známým typologiím. Otázkou je, zda se do této souvislosti nevmezeňuje jako interkorelát intelekt pachatelů, což by bylo ověřitelné na větším vzorku.

Nakládání s tělem po činu vykazuje také souvislost s dez/organizovaným pachatelem, kdy i v našem vzorku tělo na místě činu ponechávali pachatelé se simplexní osobností

a pachatelé s osobnostním rysem afektivní lability, což bývají atributy právě dezorganizovaného pachatele (Holmes & Holmes, 2002).

Nyní se dostáváme k otázkám **zranění** (letálních), jež způsobili pachatelé svým obětím. Zranění **tupým předmětem** páchali nejvíce jedinci s **dobrou realitní kontrolou** a naopak pachatelé s **poruchovou realitní kontrolou** způsobili nejčastěji smrtelná zranění **ostrým předmětem**. Je nasnadě otázka, čím konkrétně se realitní kontrola projevuje do výběru zbraně. Po ostrých zbraních sahají častěji také pachatelé s **poruchou seberegulace** a pachatelé mající ve své osobní anamnéze **abúzus alkoholu**. Pokud budeme uvažovat tím směrem, že nejčastějším ostrým předmětem je nůž, ve většině případů kuchyňský, nabízí se otázka, zda tito pachatelé reagují impulzivně na partnera v konfliktu, či pod vlivem alkoholu, a sahají zkratkovitě po noži, který bývá často po ruce. Této domněnce ale částečně odporuje jiný dílčí výsledek, kdy bylo zjištěno, že právě naopak **ženatí** pachatelé méně často útočili ostrým předmětem, oproti **svobodným** pachatelům, kteří naopak významně častěji volili ostrý předmět. Nicméně svobodný pachatel může žít v různých dlouhých mileneckých/partnerských svazcích, ve kterých může napadnout svůj protějšek stejně jako ten ženatý. Tyto souvislosti by na základě těchto výsledků stály za další zevrubnější průzkum na větším vzorku s detailnějším rozpracováním.

V souvislosti s poruchou **seberegulace** se také ukázalo, že tito pachatelé také volí střelnou zbraň jako vražednou. Připravená střelná zbraň naznačuje jistou míru plánování, to však nevylučuje její použití v situaci konfliktu, a to i konfliktu eskalovaného. Použití plánované zbraně s typem dezorganizovaného pachatele však spíše nesouvisí, porucha seberegulace ano. Nicméně volba zbraně také závisí na záměru, jaký pachatel má. Pokud je použit nůž v rámci partnerského konfliktu, ne vždycky to znamená, že pachatel chtěl oběť zabít.

Samozřejmě i střelná zbraň nemusí způsobit letální zranění, pokud je s ní mířeno na oblasti mimo životně důležité orgány, ale pokud si někdo opatří zbraň a byť ji použije i neplánovaně v konfliktu „jen“ proto, že zbraň vlastní, měl by si být a priori vědom toho, mnohem více než v případě ostrého předmětu, že střelnou zbraní může usmrtit.

Z pohledu **somatické příčiny úmrtí** bylo zjištěno, že pachatelé s nespolehlivou realitní kontrolou útočili signifikantně častěji na hrudník, což je v logickém souladu s použitím ostrého předmětu. Naopak pachatelé se spolehlivou realitní kontrolou nejčastěji zavraždili svou oběť udušením ve smyslu zardoušení nebo uškrcení. Opět vyvstává otázka, čím se realitní kontrola konkrétně projevuje do somatické příčiny úmrtí ve smyslu relevantních psychologických souvislostí, zde by v rámci většího vzorku bylo vhodné zabývat se více do hloubky činy i na základě rozdělení dle motivace.

V rámci zpracování rigorózního úkolu autorku také zajímala **ostatní zranění**, nejen ta s letálním účinkem. Výzkum odhalil, že pachatelé s poruchou sociálního kontaktu signifikantně častěji útočili na hlavu a obličej oběti. V této souvislosti ještě připomeňme, že do oblasti hlavy a obličeje často útočí také psychotičtí pachatelé a to z důvodu faciálních projevů emocí (Häkkinen – Nyholm & Nyholm, 2012). Pokud je tedy hlava a zejména obličej vnímán jako atribut projevu emocí, uplatňujících se v mezilidských vztazích a sociálních kontaktech, byl by to námět na další zkoumání, zde je to ten klíčový důvod, proč i pachatelé s poruchami sociálního kontaktu útočí na hlavu a obličej častěji než pachatelé s jinými osobnostními charakteristikami.

Zároveň pachatelé závislí na alkoholu v tomto vzorku se „vyhýbali“ oblasti obličeje a hlavy, a pokud způsobili ještě další zranění, kromě toho letálního, tak pak mimo obličejové partie, na rozdíl od pachatelů, kteří nebyli abuzéry, ti naopak na hlavu a obličej útočili častěji. Toto zjištění samo o sobě lze obtížně interpretovat, ovšem dá-li se do souvislosti s předchozím výsledkem, že pachatelé - abuzéři častěji na své oběti vražedně zaútočili ostrým předmětem, kterým se dá předpokládat - míří do dostupnějších, resp. lépe napadnutelnějších partií, než je hlava a obličej. Nožem a jim podobnými ostrými nástroji se dá útok předpokládat spíše do míst, kam nůž snadněji pronikne, např. hrudník a břicho.

Také se uvádí v případě dezorganizovaného pachatele, že útok cílí na obličej oběti z důvodu toho, že v rámci své dezorganizovanosti napadá oběť ze svého okolí (sociálního/geografického) a útokem na obličej si oběť jednak depersonalizuje a v neposlední řadě se snaží o ztížení identifikace (Holmes & Holmes, 2002).

Ostatní části těla, jakým je krk, hrudník, končetiny, břicho, záda a urogenitál nejevily významnou statistickou souvislost s žádnými ze sledovaných osobnostních proměnných. Nicméně, opět oproti očekávání, byla v tomto vzorku zjištěna souvislost, kdy pachatelé s nevyrovnanou osobnostní strukturou nezpůsobili kromě (jediného) fatálního zranění žádná další zranění svým obětem.

Obranná zranění oběti se nepojila s žádnou osobnostní proměnnou, ale pravdou je, že obranná zranění sice způsobuje také pachatel, ale mají spíše viktimologickou výpovědní hodnotu, protože mohou být důkazem ne/přítomnosti fyzického odporu oběti proti násilí ze strany pachatele.

Stran **motivace trestného činu** byl zjištěn vztah s úzkostným pachatelem, který častěji spáchal vraždu pod vlivem situačních proměnných, což nebyl také úplně očekávaný odhad (pokud bychom nebrali situační proměnné jako vyhocení partnerského konfliktu), spíše se dal očekávat v situační motivaci pachatel impulzivní, s poruchou seberegulace, simplexní, apod.

Pod vlivem **alkoholu** nebo **jiné psychoaktivní látky** byli častěji pachatelé, mající v anamnéze abúzus alkoholu a abúzus jiných návykových látek, což je poměrně logické a ve výsledcích očekávané. Nicméně statistická analýza poukázala také na souvislost s intoxikací tempore criminis a impulzivním pachatelem – ti spáchali trestný čin vraždy také častěji pod vlivem alkoholu. Je k zamyšlení, zda se na spáchání trestného činu podílí více odbrzdňující vliv alkoholu, nebo samotná impulzivita, nicméně kombinace obojího zřejmě potencuje vražedné jednání.

V případě hodnocení agrese nebyl zjištěn vztah s konkrétní osobnostní charakteristikou, důvodem může být i to, že agrese se může během činu měnit v souvislosti s okolnostmi činu, jakými mohou být například reakce oběti, nečekané komplikace, apod., kdy pachatel může přejít z instrumentální agrese do agrese reaktivně- hostilní.

Během analýzy dat se ukázal statisticky významný vztah mezi některými proměnnými, stejně jako v případě jiných nebyl zjištěn **žádný vztah**, byť mohl být někde očekáván. Některé takové případy byly jmenovány už výše, ale ještě doplníme, že nebyl zjištěn ani významný vztah mezi věkem oběti a věkem pachatele, stejně tak v případě zranitelné (rizikové) oběti, odnesených věcí z MČ, ani pro další způsobená zranění. Očekávání týkající se těchto charakteristik vycházejí z poznatků o pachatelích a také z typologií uvedených v teoretické části. Odnesení předmětů z MČ bývá spojeno se snahou získat materiální prospěch, památku na trestný čin a s tendencí čin maskovat a zakrývat.

Každá z těchto charakteristik je, dle očekávání, spojena s určitými osobnostními charakteristikami. Otázkou pro příští zkoumání je, zda by větší vzorek souvislost ve smyslu dosavadních poznatků dané problematiky odhalil, nebo zda skutečně žádná souvislost neexistuje.

V teoretické části práce je věnovaný prostor „federální“ typologii organizovaného a dezorganizovaného pachatele. Zpětným pohledem na výsledky vykazuje tento zkoumaný vzorek spíše atributy **dezorganizovanosti**. Pachatelé byli nejčastěji vyučeni či měli jen základní vzdělání, fluktuující profesní kariéra zahrnovala občasné brigády nebo nekvalifikované dělnické profese. Pachatelé byli nejčastěji svobodní, event. rozvedení. Intelkt dosahoval průměrných hodnot. Pachatelé, mající v osobnostní struktuře nějaký významnější defekt ve smyslu poruch vlastností či zvýraznění určitého „nevhodného“ rysu, páchali vraždu nejčastěji na jim známých obětech, čin spáchali v noci na rizikovém místě, udržovali nad obětí kontrolu za pomoci fyzického násilí, obstarávali si zbraň až na místě činu, kde ji poté taky zanechávali. Během činu projevovali zlost a útok směřoval do oblasti hlavy a obličeje. Tělo oběti ponechávali na místě a nepokoušeli se ho skrýt ani zlikvidovat. Tyto charakteristiky způsobu spáchání trestného činu ukazují tedy spíše na dezorganizované pachatele.

Shrneme-li obecně výsledek práce z druhého pohledu, tedy z hlediska **osobnostních proměnných**, zdá se, že nejsignifikantněji se na způsobu spáchání činu vraždy podílela poruchovost osobnosti (jako taková), osobnost simplexní a nevyrovnaná, s poruchou realitní kontroly, impulzivitou a poruchou seberegulace. Zastoupeny byly také poruchy sociální kompetence a sociálního kontaktu, podezíravost až paranoidita. Nasnadě je otázka, nakolik jsou uvedené charakteristiky determinovány výběrem vzorku, či zda by bylo možné uzavřít, že vraždy ve většině případů nepáchají jedinci se zdravě a „normálně“ strukturovanou osobností.

11.2 Diskuze k výzkumnému postupu

Z hlediska **výzkumného procesu** je potřeba zmínit některé kritické momenty, které mohou mít na výsledek práce vliv. V první řadě jde samozřejmě o velikost samotného výzkumného vzorku, který by pro další zkoumání a detailnější rozpracování měl být větší. Daný vzorek byl ovlivněn náročností projektu a zejména specifickostí a těžkou dostupností výzkumného materiálu, který zahrnoval podklady vytvořené pro účely trestního řízení – znalecké posudky. Data byla získána analýzou soudně-znaleckých posudků a výpisů ze spisu od znalce PhDr. Karla Netíka, CSc., čili jednoho znalce. Výsledky diagnostiky pochází od jednoho odborníka, nelze se tedy spolehnout na shodu posuzovatelů, získaná data a výsledky jsou však vnitřně konzistentní, m.j. také na základě použití shodných diagnostických metod.

Konkrétní znalec také provozuje znaleckou činnost pro potřeby Policie ČR v rámci určitého kraje, v tomto případě středočeského, což by mohlo určitým způsobem specifikovat a ovlivňovat výzkumný vzorek, jak demograficky, viktimologicky, tak i charakteristikou kriminality (potažmo vražd) v daném kraji.

Informace z MČ a výsledky psychodiagnostiky pachatelů si autorka neobstarávala sama, ale informace pocházely z trestního spisu. Kriminální policie ohledávající MČ a znalec diagnostikující pachatele byli relevantními zdroji informací, které autorka zpracovávala na základě dosavadního psychologického vzdělání a zkušenosti z výše uvedené praxe v IKSP.

Data byla kódována a zpracovávána jedním posuzovatelem, což by mohlo znamenat riziko výskytu určitých systematických chyb či zkreslení. Ovšem jeden posuzovatel může naopak unifikovat kódování celého vzorku.

Stejně tak mohla kódování zkreslovat znalost různých typologií pachatelů, ale vzhledem k tomu, že šlo o strukturovaný proces po operacionalizovaných jednotkách a autorka má zkušenost s podobným procesem a jeho korekcí díky dlouhodobé odborné stáži v IKSP, kde se během práce s podobným zdrojem dat učila těmto chybám se vyvarovat, bylo toto riziko minimalizováno. Navíc objektivita kódujícího byla posílena také o zdravotnické vzdělání a praxi tím, že informace z posudku byly posuzovány kriticky a bez zkreslování.

Námětem pro budoucí šetření je tedy větší výzkumný vzorek, který by se mohl dále diverzifikovat podle motivace. Také by mohlo být přínosné porovnat výsledky na mezinárodní úrovni – zda tedy koncepty a typologie postihující spojitost osobnosti pachatele a způsobu spáchání trestného činu jsou mezinárodně srovnatelné a aplikovatelné.

Ale jak už bylo uvedeno výše, cílem tohoto výzkumu realizovaného v rámci rigorózního úkolu bylo zjistit, zda existuje souvislost mezi osobností pachatele a způsobem spáchání trestného činu vraždy, a pokud ano, v čem konkrétně lze tyto souvislosti hledat a kam dále upírat odborný pohled. Ukázalo se, že určité souvislosti existují, proto by tato práce mohla být první vlaštovkou či základním stavebním kamenem pro návazný výzkum větších rozměrů.

12. Závěr

Práce se specificky věnovala otázkám místa činu, analýzy místa činu, dále problematice zranění oběti ve spojitosti se způsobem spáchání trestného činu a v neposlední řadě také osobnostním charakteristikám pachatele a jejich motivaci.

Ve své teoretické části se práce opírá převážně o zahraniční koncepce a typologie, vychází také ze znalosti literatury tuzemské. V rámci empirické části byly nalezeny některé souvislosti osobnosti pachatele trestného činu vraždy s jeho chováním vůči oběti a v průběhu trestného činu. Zjištěné souvislosti jsou diskutovány ve vztahu ke koncepcím, jež jsou předestřeny v teoretické části práce.

V závěru této rigorózní práce bych se ráda vrátila k jednomu ze záměrů této práce – ke snaze propojit forenzní psychologii se soudním lékařstvím a najít na vědeckém podkladu styčné body, existují – li, aby tyto dvě vědecké disciplíny nebyly propojovány převážně na základě dojmů. Určité vztahy mezi pachatelovou osobností a způsobenými zraněními byly nalezeny, stejně jako byly zjištěny některé souvislosti se způsobem spáchání trestného činu a chování pachatele na místě činu. Pevně věřím, že budoucí rozšíření zkoumaného vzorku, podrobná statistická analýza a testování možného spolupůsobení některých faktorů, pomůže přinést zpevnění dosud nalezených vztahů mezi osobností pachatele a způsobem spáchání trestného činu vraždy.

13. Seznam použité literatury

- Baron-Cohen, S. (2014). *Věda zla: nová teorie lidské krutosti*. (Vyd. 1.) Brno: Emitos.
- Bartol, C. & Bartol, A. (2014). *Criminal behavior: a psychological approach*. (10th ed.) Harlow: Pearson Education.
- Bass, B. & Jefferson, J. (2009). *Kde mrtví promlouvají*. (Vyd. 1.) Praha: Volvox Globator.
- Blatníková, Š., & Netík, K. (2008). *Predikce vývoje pachatele*. (Vyd. 1.) Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Boukalová, H. (2012). *Interakce a komunikace ve vyšetřování trestné činnosti z pohledu psychologie*. (Vyd. 1.) Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- Cílek, R. (2015). *...a vztáhl pak ruku na život bližního*. (Vyd. 1.) Praha: Epocha.
- Cornell, D. G. & kol. (1996). Psychopathy in Instrumental And Reactive Violent Offenders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 64, 783-790.
- Dietz, P. & Hazelwood, R. & Warren, J. (1990). The sexually sadistic criminal and his offences. *Bull. Amer. Acad. Psychiat. Law*, 18 (2), 163-178.
- Douglas, J. & Olshaker, M. (1997). *Lovec duší*. Frýdek-Místek: Alpress.
- Douglas, J. (1997). *Crime classification manual*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Dutton, K. (2013). *Moudrost psychopatů: praktická lekce od svatých, špiónů a sériových vrahů*. (Vyd. 1.) Brno: Emitos.
- Erzinçlioglu, Z. (c2008). *Forezní metody vyšetřování*. (1.vyd.) Praha: Fortuna Libri.
- Evans, C. & French, J.L. (2009). *Crime Scene Investigation (Criminal Investigations)*. (1.vyd.) New York: Chelsea House Pub.
- Farrington, D.P. (1992). Criminal career research in the United Kingdom. *British Journal of Criminology*, 32(4), 521-536.
- Fish, J.T. & Miller, L.S. & Braswell, M. & Wallace, E. (2014). *Crime scene investigation*. (3rd ed.) Cincinnati: Ohio Anderson Publishing, an imprint of Elsevier.
- Gavin, H. (2014). *Criminological and forensic psychology*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Geberth, V. (2006). *Practical homicide investigation: tactics, procedures, and forensic techniques*. (4th ed.) Boca Raton: CRC/Taylor & Francis.

- Gillernová, I., & Boukalová, H. (2006). *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. (1. vyd.) Praha: Karolinum.
- Gödtel, R. (1994). *Sexualita a násilí*. (1. vyd.) Praha: Český spisovatel.
- Hazelwood, R. & Douglas, J. E. (1980). Lust Murderer. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 49 (4), 18-22.
- Häkkanen-Nyholm, H. & Nyholm, J.O. (2012). *Psychopathy And Law (A Practitioner's Guide)*. (1.vyd.) Chichester: John Wiley & Sons.
- Heretik, A. (1999). *Extrémna agresia I. Forenzná psychológia vraždy*. Nové Zámky: Psychoprof, s.r.o.
- Heretik, A. (2004). *Forenzná psychológia pre psychologov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profesie*. (2. prepr. a dopl. vyd.) Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Hofmanová, J. (2010). *Behaviorální analýza: metoda sestavování kriminálního profilu pachatele*. (Vyd. 1.) Praha: Jaroslav Hofman.
- Holmes, R. & Holmes, S. (2002). *Profiling violent crimes: an investigative tool*. (3. vyd.) Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Holmes, S. & Holmes, R. (2009). *Sex Crimes: Patterns and Behavior*. (3.vyd.) Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Höschl, C., Libiger, J., & Švestka, J. (2002). *Psychiatrie*. (1. vyd.) Praha: Tigis.
- Chmelík, J. (2010). *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Janula, J. (2000). *Diagnóza: Deviant*. (1. vyd.) Praha: Alberta Plus.
- Kantová, K. & Renovica, V. (2013). *Moje zpověď. Čeští devianti vypráví*. (1. vyd.) Praha: Columbus.
- Koudelková, A. (1995). *Psychologické otázky delikvence*. (1. vyd.) Praha: Victoria Publishing.
- Kvapilová, H., & Dogoši, M. (2007). *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. (2. rozš. vyd.) Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Marešová, A., Kotulan, P., & Martinková, M. (2009). *Výzkum prvovězňených žen: sonda do problematiky žen v ČR v posledních cca 10 letech poprvé trestně stíhaných a poprvé vězňených*. (Vyd. 1.) Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Matoušek, C. & Straus, J. (2014). Škrčené oko. *Kriminalistický sborník*, 3/2014, 31-36.

- Mouzos, J. (2005). *Homicide in Australia : 2003-2004 National Homicide Monitoring Program (NHMP) annual report*. Research and public policy series no. 66. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Musil, J. (1982). *Způsob páčání trestné činnosti a jeho kriminalistický význam*. (1. vyd.) Praha: Univerzita Karlova.
- Němec, J. (1985): *Psychopatie a předpoklady učení*. Praha: FF UK, rigorózní práce.
- Netík, K. (1991). *Kriminální agresor*. Praha: Studijní a výzkumné oddělení ředitelství správy SNV ČR.
- Netík, K. & Netíková, D. & Hájek, S. (1997a). *Psychologie v právu: úvod do forenzní psychologie*. (1. vyd.) Praha: Beck.
- Netík, K. & kol. (1997b). *Sexuální delikvence, sexuálně motivované vraždy, psychologický profil pachatele*. Praha: Nepublikovaná závěrečná zpráva z řešení grantového úkolu MV ČR „Zvýšení efektivity ohledání místa činu u nejzávažnějších násilných deliktů“.
- Nijman, H. & Cima, M. & Mercklebach, H. (2003). Nature and antecedents of psychotic patients' crimes. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology* 14 (3): 542-553.
- Pavlovský, P. (2012). *Soudní psychiatrie a psychologie*. (4., aktualiz. vyd.) Praha: Grada.
- Piquero, A. R. & Farrington, D. P. & Blumstein, A. (2007). *Key Issues in Criminal Career Research: New analyses of the Cambridge Study in Delinquent Development*. Cambridge University Press.
- Polišenská, V., Borovanská, M., & Koubalíková, S. (2010). *Pachatelé vloupání - osobnost, agrese a strategie*. (1. vyd.) Praha: Psychologický ústav Akademie věd České republiky.
- Pinizzotto, A. J. (1984). Forensic Psychology - Criminal Personality Profiling. *Journal of Police Science and Administration*, 12 (1): 32-40.
- Porada, V. (2001). *Kriminalistika*. Brno: CERM.
- Raboch, J., & Pavlovský, P. (2012). *Psychiatrie*. (Vyd. 1.) Praha: Karolinum.
- Ressler, R.K. & Burgess, A.W. (1985). Crime Scene and Profile Characteristics of Organized and Disorganized Murders. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 49 (8): 18-25.
- Salfati, C. G., & Canter, D. V. (1999). Differentiating Stranger Murders: Profiling Offender Characteristics from Behavioral Styles. *Behav. Sci. Law* 17: 391-406.

- Santtila, P., Häkkänen, H., Canter, D. and Elfgren, T. (2003), Classifying homicide offenders and predicting their characteristics from crime scene behavior. *Scandinavian Journal of Psychology*, 44: 107–118.
- Schlesinger, L.B. (2004a). Classification of antisocial behavior for prognostic purposes: study the motivation, not the crime. *The Journal of Psychiatry and Law*, 32: 191-219.
- Stach, J. (2006). Metodika vyšetřování vražd. *Kriminalistický sborník SPECIÁL*, č. II: 1-19.
- Steury, E. & Choinsky, M. (1995). „Normal“ crimes and mental disorder: A two-group comparison of deadly and dangerous felonies. *International Journal of Law and Psychiatry*, 18, 183-207.
- Straus, J. & kol. (2006). *Kriminalistická metodika*. Plzeň: Aleš Čermák, s.r.o.
- Šafr, M. & Hejna, P. (c2010). *Střelná poranění*. (1. vyd.) Praha: Galén.
- Štefan, J., & Mach, J. (2005). *Soudně lékařská a medicínsko-právní problematika v praxi*. (Vyd. 1.) Praha: Grada.
- Šulc, V. (2015). *Démon v mém srdci. Panoptikum sexuálních vražd II*. (Vyd.1.) Praha: Epoque.
- Tomášek, J. (2010). *Úvod do kriminologie*. (Vyd. 1.) Praha: Grada.
- Turvey, B. (2008). *Criminal profiling: an introduction to behavioral evidence analysis*. (3rd ed.) Burlington: Academic Press.
- UNODC (2014). *Global Study on Homicide 2013*. Vienna: United Nations publication, Sales No. 14.IV.1.
- Weiss, P. (2008). *Sexuální deviace: klasifikace, diagnostika, léčba*. (Vyd. 2.) Praha: Portál.
- Záhorská, J. (2007). *Psychologická intervence při vyšetřování trestních činů*. (Vyd. 1.) Praha: Portál.
- Zvěřina, J. (1995). *Lékařská sexuologie*. (Vyd. 1.) Praha: H & H.

Přílohy

Příloha č. 1: Věková hranice obětí * Porucha osobnosti pachatele

			Porucha osobnosti- jaká				Total
			Dissociální	Smišená	Pasivně-agresivní	Schizoidní	
Věková hranice obětí	0-3 roky	Empirická četnost	0	0	1	0	1
		Očekávaná četnost	,3	,6	,1	,0	1,0
		%	,0%	,0%	3,7%	,0%	3,7%
		Adjustované reziduály	-.6	-1,3	3,6	-.2	
	19-30let	Empirická četnost	1	7	0	1	9
		Očekávaná četnost	2,3	5,7	,7	,3	9,0
		%	3,7%	25,9%	,0%	3,7%	33,3%
		Adjustované reziduály	-1,2	1,1	-1,0	1,4	
	31-55let	Empirická četnost	3	8	0	0	11
		Očekávaná četnost	2,9	6,9	,8	,4	11,0
		%	11,1%	29,6%	,0%	,0%	40,7%
		Adjustované reziduály	,1	,9	-1,2	-.8	
	56-70let	Empirická četnost	2	1	1	0	4
		Očekávaná četnost	1,0	2,5	,3	,1	4,0
		%	7,4%	3,7%	3,7%	,0%	14,8%
		Adjustované reziduály	1,2	-1,7	1,5	-.4	
	71let a více	Empirická četnost	1	1	0	0	2
		Očekávaná četnost	,5	1,3	,1	,1	2,0
		%	3,7%	3,7%	,0%	,0%	7,4%
		Adjustované reziduály	,8	-.4	-.4	-.3	
Total	Empirická četnost	7	17	2	1	27	
	Očekávaná četnost	7,0	17,0	2,0	1,0	27,0	
	%	25,9%	63,0%	7,4%	3,7%	100,0%	

Příloha č. 2: Věková hranice obětí * Podezíravost/Paranoidita

			Podezíravost/ Paranoidita		Total
			Ano	Ne	
Věková hranice obětí	0-3 roky	Empirická četnost	0	1	1
		Očekávaná četnost	,5	,5	1,0
		%	,0%	2,6%	2,6%
		Adjustované reziduály	-1,1	1,1	
	19-30let	Empirická četnost	9	2	11
		Očekávaná četnost	5,9	5,1	11,0
		%	23,1%	5,1%	28,2%
		Adjustované reziduály	2,2	-2,2	
	31-55let	Empirická četnost	4	12	16
		Očekávaná četnost	8,6	7,4	16,0
		%	10,3%	30,8%	41,0%
		Adjustované reziduály	-3,0	3,0	
	56-70let	Empirická četnost	4	2	6
		Očekávaná četnost	3,2	2,8	6,0
		%	10,3%	5,1%	15,4%
		Adjustované reziduály	,7	-,7	
	71let a více	Empirická četnost	4	1	5
		Očekávaná četnost	2,7	2,3	5,0
		%	10,3%	2,6%	12,8%
		Adjustované reziduály	1,3	-1,3	
Total	Empirická četnost	21	18	39	
	Očekávaná četnost	21,0	18,0	39,0	
	%	53,8%	46,2%	100,0%	

Příloha č. 3: Vztah pachatele k oběti * Osobnost pachatele (Anomální / Psychopatická)

			Osobnost pachatele A/P		Total
			Anomální	Psychopatická	
Vztah pachatele k oběti	Cizí	Empirická četnost	5	5	10
		Očekávaná četnost	5,1	4,9	10,0
		%	12,8%	12,8%	25,6%
		Adjustované reziduály	-,1	,1	
	Příbuzenský	Empirická četnost	4	2	6
		Očekávaná četnost	3,1	2,9	6,0
		%	10,3%	5,1%	15,4%
		Adjustované reziduály	,8	-,8	
	Blízký/partnerský	Empirická četnost	3	5	8
		Očekávaná četnost	4,1	3,9	8,0
		%	7,7%	12,8%	20,5%
		Adjustované reziduály	-,9	,9	
	Kolega	Empirická četnost	6	0	6
		Očekávaná četnost	3,1	2,9	6,0
		%	15,4%	,0%	15,4%
		Adjustované reziduály	2,6	-2,6	
	Známy	Empirická četnost	2	7	9
		Očekávaná četnost	4,6	4,4	9,0
		%	5,1%	17,9%	23,1%
		Adjustované reziduály	-2,0	2,0	
Total	Empirická četnost	20	19	39	
	Očekávaná četnost	20,0	19,0	39,0	
	%	51,3%	48,7%	100,0	
				%	

Příloha č. 4: Vztah pachatele k oběti * Porucha osobnosti

			Porucha osobnosti- jaká				Total
			Dissociální	Smišená	Pasivně- agresivní	Schizoidní	
Vztah pachatele k oběti	Cizí	Empirická četnost	3	3	0	0	6
		Očekávaná četnost	1,6	3,8	,4	,2	6,0
		%	11,1%	11,1%	,0%	,0%	22,2%
		Adjustované reziduály	1,5	-,7	-,8	-,5	
	Příbuzenský	Empirická četnost	1	0	2	0	3
		Očekávaná četnost	,8	1,9	,2	,1	3,0
		%	3,7%	,0%	7,4%	,0%	11,1%
		Adjustované reziduály	,3	-2,4	4,2	-,4	
	Blízký/ partnerský	Empirická četnost	0	8	0	0	8
		Očekávaná četnost	2,1	5,0	,6	,3	8,0
		%	,0%	29,6%	,0%	,0%	29,6%
		Adjustované reziduály	-2,0	2,6	-1,0	-,7	
	Kolega	Empirická četnost	0	1	0	1	2
		Očekávaná četnost	,5	1,3	,1	,1	2,0
		%	,0%	3,7%	,0%	3,7%	7,4%
		Adjustované reziduály	-,9	-,4	-,4	3,6	
Známý	Empirická četnost	3	5	0	0	8	
	Očekávaná četnost	2,1	5,0	,6	,3	8,0	
	%	11,1%	18,5%	,0%	,0%	29,6%	
	Adjustované reziduály	,9	,0	-1,0	-,7		
Total	Empirická četnost	7	17	2	1	27	
	Očekávaná četnost	7,0	17,0	2,0	1,0	27,0	
	%	25,9%	63,0%	7,4%	3,7%	100,0%	

Příloha č. 5: Shodnost MČ s místem nálezu oběti * Paranoidita

			Paranoidita		Total
			Ano	Ne	
MČ shodné s místem nálezu oběti	Ano	Empirická četnost	13	16	29
		Očekávaná četnost	16,0	13,1	29,0
		%	32,5%	40,0%	72,5%
		Adjustované reziduály	-2,1	2,1	
	Ne	Empirická četnost	9	2	11
		Očekávaná četnost	6,1	5,0	11,0
		%	22,5%	5,0%	27,5%
		Adjustované reziduály	2,1	-2,1	
Total	Empirická četnost	22	18	40	
	Očekávaná četnost	22,0	18,0	40,0	
	%	55,0%	45,0%	100,0%	

Příloha č. 6: Shodnost MČ s místem nálezu * rys_Sebenejistota

			rys - Sebenejistota		Total
			Ano	Ne	
MČ shodné s místem nálezu oběti	Ano	Empirická četnost	13	16	29
		Očekávaná četnost	16,0	13,1	29,0
		%	32,5%	40,0%	72,5%
		Adjustované reziduály	-2,1	2,1	
	Ne	Empirická četnost	9	2	11
		Očekávaná četnost	6,1	5,0	11,0
		%	22,5%	5,0%	27,5%
		Adjustované reziduály	2,1	-2,1	
Total	Empirická četnost	22	18	40	
	Očekávaná četnost	22,0	18,0	40,0	
	%	55,0%	45,0%	100,0%	

Příloha č. 7: Místo činu * Rigidita

			Rigidita		Total
			Ano	Ne	
Místo	Odlehlé/opuštěné	Empirická četnost	24	10	34
		Očekávaná četnost	21,3	12,8	34,0
		%	60,0%	25,0%	85,0%
		Adjustované reziduály	2,5	-2,5	
	Rušné	Empirická četnost	1	5	6
		Očekávaná četnost	3,8	2,3	6,0
		%	2,5%	12,5%	15,0%
		Adjustované reziduály	-2,5	2,5	
Total	Empirická četnost	25	15	40	
	Očekávaná četnost	25,0	15,0	40,0	
	%	62,5%	37,5%	100,0%	

Příloha č. 8: Čas * Osobnost NEVYROVNANÁ

			Osobnost NEVYROVNANÁ		Total
			Ano	Ne	
Čas	Ve dne	Empirická četnost	3	12	15
		Očekávaná četnost	7,3	7,7	15,0
		%	7,7%	30,8%	38,5%
		Adjustované reziduály	-2,8	2,8	
	V noci	Empirická četnost	16	8	24
		Očekávaná četnost	11,7	12,3	24,0
		%	41,0%	20,5%	61,5%
		Adjustované reziduály	2,8	-2,8	
Total	Empirická četnost	19	20	39	
	Očekávaná četnost	19,0	20,0	39,0	
	%	48,7%	51,3%	100,0%	

Příloha č. 9: Čas * Porucha osobnosti (ANO/NE)

			Porucha osobnosti A/N		Total
			Ano	Ne	
Čas	Ve dne	Empirická četnost	13	2	15
		Očekávaná četnost	10,0	5,0	15,0
		%	33,3%	5,1%	38,5%
		Adjustované reziduály	2,1	-2,1	
V noci	V noci	Empirická četnost	13	11	24
		Očekávaná četnost	16,0	8,0	24,0
		%	33,3%	28,2%	61,5%
		Adjustované reziduály	-2,1	2,1	
Total		Empirická četnost	26	13	39
		Očekávaná četnost	26,0	13,0	39,0
		%	66,7%	33,3%	100,0%

Příloha č. 10: Čas * Porucha seberegulace

			Poruchy seberegulace		Total
			Ano	Ne	
Čas	Ve dne	Empirická četnost	14	1	15
		Očekávaná četnost	10,4	4,6	15,0
		%	35,9%	2,6%	38,5%
		Adjustované reziduály	2,6	-2,6	
V noci	V noci	Empirická četnost	13	11	24
		Očekávaná četnost	16,6	7,4	24,0
		%	33,3%	28,2%	61,5%
		Adjustované reziduály	-2,6	2,6	
Total		Empirická četnost	27	12	39
		Očekávaná četnost	27,0	12,0	39,0
		%	69,2%	30,8%	100,0%

Příloha č. 11: Rizikovost MČ pro pachatele * Impulzivita

			Impulzivita		Total
			Ano	Ne	
Rizikovost místa činu (pro pachatele)	Bez rizika	Empirická četnost	16	6	22
		Očekávaná četnost	18,7	3,3	22,0
		%	40,0%	15,0%	55,0%
		Adjustované reziduály	-2,4	2,4	
	Rizikové	Empirická četnost	18	0	18
		Očekávaná četnost	15,3	2,7	18,0
		%	45,0%	,0%	45,0%
		Adjustované reziduály	2,4	-2,4	
Total		Empirická četnost	34	6	40
		Očekávaná četnost	34,0	6,0	40,0
		%	85,0%	15,0%	100,0%

Příloha č. 12: Rizikovost MČ pro pachatele * Pasivita

			Pasivita		Total
			Ano	Ne	
Rizikovost místa činu (pro pachatele)	Bez rizika	Empirická četnost	5	17	22
		Očekávaná četnost	8,3	13,8	22,0
		%	12,5%	42,5%	55,0%
		Adjustované reziduály	-2,1	2,1	
	Rizikové	Empirická četnost	10	8	18
		Očekávaná četnost	6,8	11,3	18,0
		%	25,0%	20,0%	45,0%
		Adjustované reziduály	2,1	-2,1	
Total		Empirická četnost	15	25	40
		Očekávaná četnost	15,0	25,0	40,0
		%	37,5%	62,5%	100,0%

Příloha č. 13: Rizikovost MČ * Abúzus alkoholu

			Abúzus alkoholu		Total
			Ano	Ne	
Rizikovost místa činu (pro pachatele)	Bez rizika	Empirická četnost	10	11	21
		Očekávaná četnost	14,0	7,0	21,0
		%	25,6%	28,2%	53,8%
		Adjustované reziduály	-2,7	2,7	
	Rizikové	Empirická četnost	16	2	18
		Očekávaná četnost	12,0	6,0	18,0
		%	41,0%	5,1%	46,2%
		Adjustované reziduály	2,7	-2,7	
Total	Empirická četnost	26	13	39	
	Očekávaná četnost	26,0	13,0	39,0	
	%	66,7%	33,3%	100,0%	

Příloha č. 14: Setrvání na MČ * Volní složka osobnosti

			Vólní složka osobnosti		Total
			Poruchová	Bez poruch	
Setrvání na MČ	Zdržoval se	Empirická četnost	13	3	16
		Očekávaná četnost	9,6	6,4	16,0
		%	32,5%	7,5%	40,0%
		Adjustované reziduály	2,2	-2,2	
	Nezbytně dlouhou dobu	Empirická četnost	11	13	24
		Očekávaná četnost	14,4	9,6	24,0
		%	27,5%	32,5%	60,0%
		Adjustované reziduály	-2,2	2,2	
Total	Empirická četnost	24	16	40	
	Očekávaná četnost	24,0	16,0	40,0	
	%	60,0%	40,0%	100,0%	

Příloha č. 15: Udržení kontroly nad obětí * Schopnost sociálního kontaktu

			Schopnost sociálního kontaktu		Total
			Poruchová	Přiměřená	
Udržení kontroly nad obětí	Nebylo	Empirická četnost	8	2	10
		Očekávaná četnost	7,5	2,5	10,0
		%	20,0%	5,0%	25,0%
		Adjustované reziduály	,4	-,4	
	Slovní výhrůžky	Empirická četnost	1	0	1
		Očekávaná četnost	,8	,3	1,0
		%	2,5%	,0%	2,5%
		Adjustované reziduály	,6	-,6	
	Fyzickým násilím	Empirická četnost	15	0	15
		Očekávaná četnost	11,3	3,8	15,0
		%	37,5%	,0%	37,5%
		Adjustované reziduály	2,8	-2,8	
Zbraní	Empirická četnost	6	8	14	
	Očekávaná četnost	10,5	3,5	14,0	
	%	15,0%	20,0%	35,0%	
	Adjustované reziduály	-3,4	3,4		
Total	Empirická četnost	30	10	40	
	Očekávaná četnost	30,0	10,0	40,0	
	%	75,0%	25,0%	100,0%	

Příloha č. 16: Obstarání zbraně * Osobnost SIMPLEXNÍ

			Osobnost SIMPLEXNÍ		Total
			Ano	Ne	
Zbraň	Přinesena s sebou	Empirická četnost	3	19	22
		Očekávaná četnost	5,5	16,5	22,0
		%	7,5%	47,5%	55,0%
		Adjustované reziduály	-1,8	1,8	
	Nalezena na místě	Empirická četnost	7	8	15
		Očekávaná četnost	3,8	11,3	15,0
		%	17,5%	20,0%	37,5%
		Adjustované reziduály	2,5	-2,5	
	Nepoužití zbraně	Empirická četnost	0	3	3
		Očekávaná četnost	,8	2,3	3,0
		%	,0%	7,5%	7,5%
		Adjustované reziduály	-1,0	1,0	
Total	Empirická četnost	10	30	40	
	Očekávaná četnost	10,0	30,0	40,0	
	%	25,0%	75,0%	100,0%	

Příloha č. 17: Obstarání zbraně * Sociální kompetence

			Sociální kompetence		Total
			Podprůměrná	Sociálně kompetentní	
Zbraň	Přinesena s sebou	Empirická četnost	3	15	18
		Očekávaná četnost	5,5	12,5	18,0
		%	9,1%	45,5%	54,5%
		Adjustované reziduály	-1,9	1,9	
	Nalezena na místě	Empirická četnost	7	5	12
		Očekávaná četnost	3,6	8,4	12,0
		%	21,2%	15,2%	36,4%
		Adjustované reziduály	2,6	-2,6	
	Nepoužití zbraně	Empirická četnost	0	3	3
		Očekávaná četnost	,9	2,1	3,0
		%	,0%	9,1%	9,1%
		Adjustované reziduály	-1,2	1,2	
Total	Empirická četnost	10	23	33	
	Očekávaná četnost	10,0	23,0	33,0	
	%	30,3%	69,7%	100,0%	

Příloha č. 18: Nakládání se zbraní po TČ * Odolnost vůči zátěži

			Odolnost vůči zátěži		Total
			Slabá	Dobrá	
Zbraň II	Ponechána na místě	Empirická četnost	12	0	12
		Očekávaná četnost	9,4	2,6	12,0
		%	37,5%	,0%	37,5%
		Adjustované reziduály	2,3	-2,3	
	Odnese s sebou	Empirická četnost	13	7	20
		Očekávaná četnost	15,6	4,4	20,0
		%	40,6%	21,9%	62,5%
		Adjustované reziduály	-2,3	2,3	
	Total	Empirická četnost	25	7	32
		Očekávaná četnost	25,0	7,0	32,0
%		78,1%	21,9%	100,0%	

Příloha č. 19: Druh zbraně * IQ – vyrovnanost skóre

			IQ II-vyrovnanost skóre		Total
			Vyrovnané skóre	Nevyrovnané skóre	
Druh zbraně	Kontaktní zbraň	Empirická četnost	17	10	27
		Očekávaná četnost	13,9	13,1	27,0
		%	51,5%	30,3%	81,8%
		Adjustované reziduály	2,8	-2,8	
	Bezkontaktní zbraň	Empirická četnost	0	6	6
		Očekávaná četnost	3,1	2,9	6,0
		%	,0%	18,2%	18,2%
		Adjustované reziduály	-2,8	2,8	
Total	Empirická četnost	17	16	33	
	Očekávaná četnost	17,0	16,0	33,0	
	%	51,5%	48,5%	100,0%	

Příloha č. 20: Druh zbraně * Poruchy seberegulace

			Poruchy seberegulace		Total
			Ano	Ne	
Druh zbraně	Kontaktní zbraň	Empirická četnost	26	7	33
		Očekávaná četnost	22,3	10,7	33,0
		%	65,0%	17,5%	82,5%
		Adjustované reziduály	3,3	-3,3	
	Bezkontaktní zbraň	Empirická četnost	1	6	7
		Očekávaná četnost	4,7	2,3	7,0
		%	2,5%	15,0%	17,5%
		Adjustované reziduály	-3,3	3,3	
Total	Empirická četnost	27	13	40	
	Očekávaná četnost	27,0	13,0	40,0	
	%	67,5%	32,5%	100,0%	

Příloha č. 21: Míra projevené agrese * Osobnost SIMPLEXNÍ

			Osobnost SIMPLEXNÍ		Total
			Ano	Ne	
Míra projevené agrese	Minimální (efekt.) násilí	Empirická četnost	2	0	2
		Očekávaná četnost	,5	1,5	2,0
		%	5,0%	,0%	5,0%
		Adjustované reziduály	2,5	-2,5	
	Zvýšené násilí	Empirická četnost	2	14	16
		Očekávaná četnost	4,0	12,0	16,0
		%	5,0%	35,0%	40,0%
		Adjustované reziduály	-1,5	1,5	
	Brutální násilí	Empirická četnost	5	15	20
		Očekávaná četnost	5,0	15,0	20,0
		%	12,5%	37,5%	50,0%
		Adjustované reziduály	,0	,0	
	Overkill	Empirická četnost	1	1	2
		Očekávaná četnost	,5	1,5	2,0
		%	2,5%	2,5%	5,0%
		Adjustované reziduály	,8	-,8	
Total	Empirická četnost	10	30	40	
	Očekávaná četnost	10,0	30,0	40,0	
	%	25,0%	75,0%	100,0%	

Příloha č. 22: Míra projevené agrese * Porucha osobnosti (ANO/NE)

			Porucha osobnosti		Total
			A/N		
			Ano	Ne	
Míra projevené agrese	Minimální (efekt.) násilí	Empirická četnost	0	2	2
		Očekávaná četnost	1,4	,7	2,0
		%	,0%	5,0%	5,0%
		Adjustované reziduály	-2,1	2,1	
	Zvýšené násilí	Empirická četnost	8	8	16
		Očekávaná četnost	10,8	5,2	16,0
		%	20,0%	20,0%	40,0%
		Adjustované reziduály	-1,9	1,9	
	Brutální násilí	Empirická četnost	18	2	20
		Očekávaná četnost	13,5	6,5	20,0
		%	45,0%	5,0%	50,0%
		Adjustované reziduály	3,0	-3,0	
Overkill	Empirická četnost	1	1	2	
	Očekávaná četnost	1,4	,7	2,0	
	%	2,5%	2,5%	5,0%	
	Adjustované reziduály	-,5	,5		
Total	Empirická četnost	27	13	40	
	Očekávaná četnost	27,0	13,0	40,0	
	%	67,5%	32,5%	100,0%	

Příloha č. 23: Projevení zlosti * rys_Afektivní labilita

			rys_Afektivní labilita		Total
			Ano	Ne	
Projevená zlost	Neprojevoval zlost	Empirická četnost	2	8	10
		Očekávaná četnost	5,1	4,9	10,0
		%	5,1%	20,5%	25,6%
		Adjustované reziduály	-2,3	2,3	
	Projevoval zlost	Empirická četnost	18	11	29
		Očekávaná četnost	14,9	14,1	29,0
		%	46,2%	28,2%	74,4%
		Adjustované reziduály	2,3	-2,3	
Total	Empirická četnost	20	19	39	
	Očekávaná četnost	20,0	19,0	39,0	
	%	51,3%	48,7%	100,0%	

Příloha č. 24: Projevení zlosti * Nezdřenlivost

			Nezdřenlivost		Total
			Ano	Ne	
Projevená zlost	Neprojevoval zlost	Empirická četnost	1	9	10
		Očekávaná četnost	4,1	5,9	10,0
		%	2,6%	23,1%	25,6%
		Adjustované reziduály	-2,3	2,3	
	Projevoval zlost	Empirická četnost	15	14	29
		Očekávaná četnost	11,9	17,1	29,0
		%	38,5%	35,9%	74,4%
		Adjustované reziduály	2,3	-2,3	
Total	Empirická četnost	16	23	39	
	Očekávaná četnost	16,0	23,0	39,0	
	%	41,0%	59,0%	100,0%	

Příloha č. 25: Projevení zlosti * Asocialita

			Asocialita		Total
			Ano	Ne	
Projevená zlost	Neprojevoval zlost	Empirická četnost	6	4	10
		Očekávaná četnost	3,1	6,9	10,0
		%	15,4%	10,3%	25,6%
		Adjustované reziduály	2,3	-2,3	
	Projevoval zlost	Empirická četnost	6	23	29
		Očekávaná četnost	8,9	20,1	29,0
		%	15,4%	59,0%	74,4%
		Adjustované reziduály	-2,3	2,3	
Total	Empirická četnost	12	27	39	
	Očekávaná četnost	12,0	27,0	39,0	
	%	30,8%	69,2%	100,0%	

Příloha č. 26: Preventivní jednání * Agresivita (HT)

		Preventivní jednání (precautionary acts)		Total
		Ano	Ne	
SLABÉ imp.-DOBŘÁ inh.	Empirická četnost	11	10	21
	Očekávaná četnost	12,1	8,9	21,0
	%	27,5%	25,0%	52,5%
	Adjustované reziduály	-,7	,7	
SILNÉ imp.-DOBŘÁ inh.	Empirická četnost	2	6	8
	Očekávaná četnost	4,6	3,4	8,0
	%	5,0%	15,0%	20,0%
	Adjustované reziduály	-2,1	2,1	
SLABÉ imp.-ŠPATNÁ inh.	Empirická četnost	1	0	1
	Očekávaná četnost	,6	,4	1,0
	%	2,5%	,0%	2,5%
	Adjustované reziduály	,9	-,9	
SILNÉ imp.-ŠPATNÁ inh.	Empirická četnost	9	1	10
	Očekávaná četnost	5,8	4,3	10,0
	%	22,5%	2,5%	25,0%
	Adjustované reziduály	2,4	-2,4	
Total	Empirická četnost	23	17	40
	Očekávaná četnost	23,0	17,0	40,0
	%	57,5%	42,5%	100,0%

Příloha č. 27: Nakládání s tělem po TČ * Osobnost SIMPLEXNÍ

			Osobnost SIMPLEXNÍ		Total
			Ano	Ne	
Nakládání s tělem po TČ	Ponechané na MČ	Empirická četnost	10	18	28
		Očekávaná četnost	7,0	21,0	28,0
		%	25,0%	45,0%	70,0%
		Adjustované reziduály	2,4	-2,4	
	Snaha o ukrytí/likvidaci	Empirická četnost	0	12	12
		Očekávaná četnost	3,0	9,0	12,0
		%	,0%	30,0%	30,0%
		Adjustované reziduály	-2,4	2,4	
Total		Empirická četnost	10	30	40
		Očekávaná četnost	10,0	30,0	40,0
		%	25,0%	75,0%	100,0%

Příloha č. 28: Nakládání s tělem po TČ * rys_Afektivní labilita

			rys_Afektivní labilita		Total
			Ano	Ne	
Nakládání s tělem po TČ	Ponechané na MČ	Empirická četnost	17	11	28
		Očekávaná četnost	14,0	14,0	28,0
		%	42,5%	27,5%	70,0%
		Adjustované reziduály	2,1	-2,1	
	Snaha o ukrytí/likvidaci	Empirická četnost	3	9	12
		Očekávaná četnost	6,0	6,0	12,0
		%	7,5%	22,5%	30,0%
		Adjustované reziduály	-2,1	2,1	
Total		Empirická četnost	20	20	40
		Očekávaná četnost	20,0	20,0	40,0
		%	50,0%	50,0%	100,0%

Příloha č. 29: Zranění TUPÝM předmětem * Realitní kontrola

				Realitní kontrola		Total
				Nespolehlivá	Spolehlivá	
Zranění předmětem	<u>TUPÝM</u> Ano	Empirická četnost	0	8	8	
		Očekávaná četnost	2,8	5,2	8,0	
		%	,0%	20,0%	20,0%	
		Adjustované reziduály	-2,3	2,3		
	Ne	Empirická četnost	14	18	32	
		Očekávaná četnost	11,2	20,8	32,0	
		%	35,0%	45,0%	80,0%	
		Adjustované reziduály	2,3	-2,3		
Total	Empirická četnost	14	26	40		
	Očekávaná četnost	14,0	26,0	40,0		
	%	35,0%	65,0%	100,0%		

Příloha č. 30: Zranění OSTRÝM předmětem * Realitní kontrola

				Realitní kontrola		Total
				Nespolehlivá	Spolehlivá	
Zranění předmětem	<u>OSTRÝM</u> Ano	Empirická četnost	11	10	21	
		Očekávaná četnost	7,4	13,7	21,0	
		%	27,5%	25,0%	52,5%	
		Adjustované reziduály	2,4	-2,4		
	Ne	Empirická četnost	3	16	19	
		Očekávaná četnost	6,7	12,4	19,0	
		%	7,5%	40,0%	47,5%	
		Adjustované reziduály	-2,4	2,4		
Total	Empirická četnost	14	26	40		
	Očekávaná četnost	14,0	26,0	40,0		
	%	35,0%	65,0%	100,0%		

Příloha č. 31: Zranění OSTRÝM předmětem * Poruchy seberegulace

			Poruchy seberegulace		Total
			Ano	Ne	
Zranění předmětem	Ano	Empirická četnost	18	3	21
		Očekávaná četnost	14,2	6,8	21,0
		%	45,0%	7,5%	52,5%
		Adjustované reziduály	2,6	-2,6	
	Ne	Empirická četnost	9	10	19
		Očekávaná četnost	12,8	6,2	19,0
		%	22,5%	25,0%	47,5%
		Adjustované reziduály	-2,6	2,6	
Total	Empirická četnost	27	13	40	
	Očekávaná četnost	27,0	13,0	40,0	
	%	67,5%	32,5%	100,0%	

Příloha č. 32: Zranění STŘELNOU zbraní * Poruchy seberegulace

			Poruchy seberegulace		Total
			Ano	Ne	
Zranění STŘELNOU ZBRANÍ	Ano	Empirická četnost	0	4	4
		Očekávaná četnost	2,7	1,3	4,0
		%	,0%	10,0%	10,0%
		Adjustované reziduály	-3,0	3,0	
	Ne	Empirická četnost	27	9	36
		Očekávaná četnost	24,3	11,7	36,0
		%	67,5%	22,5%	90,0%
		Adjustované reziduály	3,0	-3,0	
Total	Empirická četnost	27	13	40	
	Očekávaná četnost	27,0	13,0	40,0	
	%	67,5%	32,5%	100,0%	

Příloha č. 33: Příčina smrti (somatická) * Realitní kontrola

			Realitní kontrola		Total
			Nespolehlivá	Spolehlivá	
Příčina smrti (somatická)	Zranění hlavy (S+M)	Empirická četnost	1	6	7
		Očekávaná četnost	2,5	4,6	7,0
		%	2,5%	15,0%	17,5%
		Adjustované reziduály	-1,3	1,3	
	Zranění krku a karotid	Empirická četnost	1	1	2
		Očekávaná četnost	,7	1,3	2,0
		%	2,5%	2,5%	5,0%
		Adjustované reziduály	,5	-,5	
	Zranění hrudníku (S+P)	Empirická četnost	7	3	10
		Očekávaná četnost	3,5	6,5	10,0
		%	17,5%	7,5%	25,0%
		Adjustované reziduály	2,7	-2,7	
	Zranění dutiny břišní	Empirická četnost	3	1	4
		Očekávaná četnost	1,4	2,6	4,0
		%	7,5%	2,5%	10,0%
		Adjustované reziduály	1,8	-1,8	
	Udušení	Empirická četnost	1	10	11
		Očekávaná četnost	3,9	7,2	11,0
		%	2,5%	25,0%	27,5%
		Adjustované reziduály	-2,1	2,1	
	Polytrauma	Empirická četnost	1	5	6
		Očekávaná četnost	2,1	3,9	6,0
		%	2,5%	12,5%	15,0%
		Adjustované reziduály	-1,0	1,0	
	Total	Empirická četnost	14	26	40
		Očekávaná četnost	14,0	26,0	40,0
		%	35,0%	65,0%	100,0%

Příloha č. 34: Ostatní zranění (poranění hlavy + obličeje) * Schopnost sociálního kontaktu

			Schopnost sociálního kontaktu		Total
			Poruchová	Přiměřená	
Poranění hlavy + OBLIČEJE	Ano	Empirická četnost	11	0	11
		Očekávaná četnost	8,3	2,8	11,0
	%	27,5%	,0%	27,5%	
	Adjustované reziduály	2,2	-2,2		
Ne	Empirická četnost	19	10	29	
	Očekávaná četnost	21,8	7,3	29,0	
	%	47,5%	25,0%	72,5%	
	Adjustované reziduály	-2,2	2,2		
Total	Empirická četnost	30	10	40	
	Očekávaná četnost	30,0	10,0	40,0	
	%	75,0%	25,0%	100,0%	

Příloha č. 35: Žádná (neletální) zranění * Osobnost NEVYROVNANÁ

			Osobnost NEVYROVNANÁ		Total
			Ano	Ne	
Žádná por./exkoriace	Ano	Empirická četnost	5	0	5
		Očekávaná četnost	2,4	2,6	5,0
	%	12,8%	,0%	12,8%	
	Adjustované reziduály	2,5	-2,5		
Ne	Empirická četnost	14	20	34	
	Očekávaná četnost	16,6	17,4	34,0	
	%	35,9%	51,3%	87,2%	
	Adjustované reziduály	-2,5	2,5		
Total	Empirická četnost	19	20	39	
	Očekávaná četnost	19,0	20,0	39,0	
	%	48,7%	51,3%	100,0%	

Příloha č. 36: Motivace (shrnutí) * Úzkostnost

			Úzkostnost		Total
			Ano	Ne	
Motivace (shrnutí)	Motivační přeskok	Empirická četnost	4	2	6
		Očekávaná četnost	3,3	2,7	6,0
		%	10,0%	5,0%	15,0%
		Adjustované reziduály	,6	-,6	
	Majetková	Empirická četnost	2	5	7
		Očekávaná četnost	3,9	3,2	7,0
		%	5,0%	12,5%	17,5%
		Adjustované reziduály	-1,5	1,5	
	Osobní/vztahová	Empirická četnost	3	7	10
		Očekávaná četnost	5,5	4,5	10,0
		%	7,5%	17,5%	25,0%
		Adjustované reziduály	-1,8	1,8	
	Vyplývající ze situace	Empirická četnost	9	1	10
		Očekávaná četnost	5,5	4,5	10,0
		%	22,5%	2,5%	25,0%
		Adjustované reziduály	2,6	-2,6	
	Msta/Odplata	Empirická četnost	4	3	7
		Očekávaná četnost	3,9	3,2	7,0
		%	10,0%	7,5%	17,5%
		Adjustované reziduály	,1	-,1	
Total	Empirická četnost	22	18	40	
	Očekávaná četnost	22,0	18,0	40,0	
	%	55,0%	45,0%	100,0%	

Příloha č. 37: Intoxikace pachatele tempore criminis * Impulzivita

			Impulzivita		Total
			Ano	Ne	
Intoxikace PACHATELE tempore criminis	Ano	Empirická četnost	23	1	24
		Očekávaná četnost	20,8	3,2	24,0
		%	62,2%	2,7%	64,9%
		Adjustované reziduály	2,3	-2,3	
	Ne	Empirická četnost	9	4	13
		Očekávaná četnost	11,2	1,8	13,0
		%	24,3%	10,8%	35,1%
		Adjustované reziduály	-2,3	2,3	
Total	Empirická četnost	32	5	37	
	Očekávaná četnost	32,0	5,0	37,0	
	%	86,5%	13,5%	100,0%	

Příloha č. 38: Intoxikace pachatele tempore criminis * Abúzus alkoholu

			Abúzus alkoholu		Total
			Ano	Ne	
Intoxikace PACHATELE tempore criminis	Ano	Empirická četnost	20	4	24
		Očekávaná četnost	16,2	7,8	24,0
		%	54,1%	10,8%	64,9%
		Adjustované reziduály	2,8	-2,8	
	Ne	Empirická četnost	5	8	13
		Očekávaná četnost	8,8	4,2	13,0
		%	13,5%	21,6%	35,1%
		Adjustované reziduály	-2,8	2,8	
Total	Empirická četnost	25	12	37	
	Očekávaná četnost	25,0	12,0	37,0	
	%	67,6%	32,4%	100,0%	

Příloha č. 39: Abúzus alkoholu * Zranění OSTRÝM předmětem

			Zranění OSTRÝM předmětem		Total
			Ano	Ne	
Abúzus alkoholu	Ano	Empirická četnost	17	9	26
		Očekávaná četnost	14,0	12,0	26,0
		%	43,6%	23,1%	66,7%
		Adjustované reziduály	2,0	-2,0	
	Ne	Empirická četnost	4	9	13
		Očekávaná četnost	7,0	6,0	13,0
		%	10,3%	23,1%	33,3%
		Adjustované reziduály	-2,0	2,0	
Total	Empirická četnost	21	18	39	
	Očekávaná četnost	21,0	18,0	39,0	
	%	53,8%	46,2%	100,0%	

Příloha č. 40: Abúzus alkoholu * Poranění hlavy + OBLIČEJE

			Poranění hlavy + OBLIČEJE		Total
			Ano	Ne	
Abúzus alkoholu	Ano	Empirická četnost	4	22	26
		Očekávaná četnost	6,7	19,3	26,0
		%	10,3%	56,4%	66,7%
		Adjustované reziduály	-2,1	2,1	
	Ne	Empirická četnost	6	7	13
		Očekávaná četnost	3,3	9,7	13,0
		%	15,4%	17,9%	33,3%
		Adjustované reziduály	2,1	-2,1	
Total	Empirická četnost	10	29	39	
	Očekávaná četnost	10,0	29,0	39,0	
	%	25,6%	74,4%	100,0%	

Příloha č. 41: Abúzus jiných návykových látek * Pohlaví obětí

			Pohlaví obětí		Total
			Žena	Muž	
Abúzus jiných návykových látek	Ano	Empirická četnost	8	4	12
		Očekávaná četnost	4,9	7,1	12,0
		%	20,5%	10,3%	30,8%
		Adjustované reziduály	2,2	-2,2	
	Ne	Empirická četnost	8	19	27
		Očekávaná četnost	11,1	15,9	27,0
		%	20,5%	48,7%	69,2%
		Adjustované reziduály	-2,2	2,2	
Total	Empirická četnost	16	23	39	
	Očekávaná četnost	16,0	23,0	39,0	
	%	41,0%	59,0%	100,0%	

Příloha č. 42: Abúzus jiných návykových látek * Intoxikace PACHATELE tempore criminis

			Intoxikace PACHATELE tempore criminis		Total
			Ano	Ne	
Abúzus jiných návykových látek	Ano	Empirická četnost	12	0	12
		Očekávaná četnost	7,8	4,2	12,0
		%	32,4%	,0%	32,4%
		Adjustované reziduály	3,1	-3,1	
	Ne	Empirická četnost	12	13	25
		Očekávaná četnost	16,2	8,8	25,0
		%	32,4%	35,1%	67,6%
		Adjustované reziduály	-3,1	3,1	
Total	Empirická četnost	24	13	37	
	Očekávaná četnost	24,0	13,0	37,0	
	%	64,9%	35,1%	100,0%	

Příloha č. 43: Gambling * Pohlaví obětí

			Pohlaví obětí		Total
			Žena	Muž	
Gambling	Ano	Empirická četnost	7	2	9
		Očekávaná četnost	3,7	5,3	9,0
		%	17,9%	5,1%	23,1%
		Adjustované reziduály	2,6	-2,6	
	Ne	Empirická četnost	9	21	30
		Očekávaná četnost	12,3	17,7	30,0
		%	23,1%	53,8%	76,9%
		Adjustované reziduály	-2,6	2,6	
Total	Empirická četnost	16	23	39	
	Očekávaná četnost	16,0	23,0	39,0	
	%	41,0%	59,0%	100,0%	

Příloha č. 44: Gambling * Věková hranice obětí

			Věková hranice obětí					Total	
			0-3 roky	19-30let	31-55let	56-70let	71let a více		
Gambling	Ano	Empirická četnost	0	0	3	2	4	9	
		Očekávaná četnost	,2	2,4	3,8	1,4	1,2	9,0	
		%	,0%	,0%	7,9%	5,3%	10,5%	23,7%	
		Adjustované reziduály	-,6	-2,1	-,6	,6	3,2		
		Ne	Empirická četnost	1	10	13	4	1	29
			Očekávaná četnost	,8	7,6	12,2	4,6	3,8	29,0
	%		2,6%	26,3%	34,2%	10,5%	2,6%	76,3%	
	Adjustované reziduály		,6	2,1	,6	-,6	-3,2		
	Total		Empirická četnost	1	10	16	6	5	38
			Očekávaná četnost	1,0	10,0	16,0	6,0	5,0	38,0
		%	2,6%	26,3%	42,1%	15,8%	13,2%	100,0%	

Příloha č. 45: Gambling * Riziková (zranitelná) oběť

			Riziková (zranitelná) oběť		Total
			Ano	Ne	
Gambling	Ano	Empirická četnost	4	5	9
		Očekávaná četnost	1,4	7,6	9,0
		%	10,3%	12,8%	23,1%
		Adjustované reziduály	2,8	-2,8	
	Ne	Empirická četnost	2	28	30
		Očekávaná četnost	4,6	25,4	30,0
		%	5,1%	71,8%	76,9%
		Adjustované reziduály	-2,8	2,8	
Total	Empirická četnost	6	33	39	
	Očekávaná četnost	6,0	33,0	39,0	
	%	15,4%	84,6%	100,0%	

Příloha č. 46: Gambling * Odnesené věci z MČ

			Odnesené věci z MČ			Total
			Ziskové věci	Neziskové věci	Nic neodnesl	
Gambling	Ano	Empirická četnost	6	0	2	8
		Očekávaná četnost	2,5	1,5	4,0	8,0
		%	15,8%	,0%	5,3%	21,1%
		Adjustované reziduály	3,0	-1,5	-1,6	
	Ne	Empirická četnost	6	7	17	30
		Očekávaná četnost	9,5	5,5	15,0	30,0
		%	15,8%	18,4%	44,7%	78,9%
		Adjustované reziduály	-3,0	1,5	1,6	
Total	Empirická četnost	12	7	19	38	
	Očekávaná četnost	12,0	7,0	19,0	38,0	
	%	31,6%	18,4%	50,0%	100,0%	

Příloha č. 47: Rodinný stav * Dopravní prostředek

			Dopravní prostředek		Total
			Nevyužit	Využit	
Rodinný stav	Svobodný	Empirická četnost	21	3	24
		Očekávaná četnost	16,2	7,8	24,0
		%	52,5%	7,5%	60,0%
		Adjustované reziduály	3,3	-3,3	
	Ženatý	Empirická četnost	2	5	7
		Očekávaná četnost	4,7	2,3	7,0
		%	5,0%	12,5%	17,5%
		Adjustované reziduály	-2,4	2,4	
	Rozvedený	Empirická četnost	4	5	9
		Očekávaná četnost	6,1	2,9	9,0
		%	10,0%	12,5%	22,5%
		Adjustované reziduály	-1,7	1,7	
Total	Četnost	27	13	40	
	Očekávaná četnost	27,0	13,0	40,0	
	%	67,5%	32,5%	100,0%	

Příloha č. 48: Rodinný stav * Zranění OSTRÝM předmětem

			Zranění OSTRÝM předmětem		Total
			Ano	Ne	
Rodinný stav	Svobodný	Empirická četnost	16	8	24
		Očekávaná četnost	12,6	11,4	24,0
		%	40,0%	20,0%	60,0%
		Adjustované reziduály	2,2	-2,2	
	Ženatý	Empirická četnost	1	6	7
		Očekávaná četnost	3,7	3,3	7,0
		%	2,5%	15,0%	17,5%
		Adjustované reziduály	-2,2	2,2	
	Rozvedený	Empirická četnost	4	5	9
		Očekávaná četnost	4,7	4,3	9,0
		%	10,0%	12,5%	22,5%
		Adjustované reziduály	-,5	,5	
Total	Empirická četnost	21	19	40	
	Očekávaná četnost	21,0	19,0	40,0	
	%	52,5%	47,5%	100,0%	

Příloha č. 49: Vzdělání * Zbraň

			Zbraň			Total
			Přinesena s sebou	Nalezena na místě	Nepoužití zbraně	
Vzdělání	Nedokončená ZŠ	Empirická četnost	0	2	0	2
		Očekávaná četnost	1,1	,8	,2	2,0
		%	,0%	5,0%	,0%	5,0%
		Adjustované reziduály	-1,6	1,9	-,4	
ZŠ		Empirická četnost	7	4	0	11
		Očekávaná četnost	6,1	4,1	,8	11,0
		%	17,5%	10,0%	,0%	27,5%
		Adjustované reziduály	,7	-,1	-1,1	
Vyučen		Empirická četnost	12	7	1	20
		Očekávaná četnost	11,0	7,5	1,5	20,0
		%	30,0%	17,5%	2,5%	50,0%
		Adjustované reziduály	,6	-,3	-,6	
Vyučen s maturitou		Empirická četnost	3	2	1	6
		Očekávaná četnost	3,3	2,3	,5	6,0
		%	7,5%	5,0%	2,5%	15,0%
		Adjustované reziduály	-,3	-,2	,9	
VŠ		Empirická četnost	0	0	1	1
		Očekávaná četnost	,6	,4	,1	1,0
		%	,0%	,0%	2,5%	2,5%
		Adjustované reziduály	-1,1	-,8	3,6	
Total		Empirická četnost	22	15	3	40
		Očekávaná četnost	22,0	15,0	3,0	40,0
		%	55,0%	37,5%	7,5%	100,0%

Příloha č. 50: Zaměstnání * Kde (místo činu obecně)

			Kde..(obecně)			Total
			Venku	Uvnitř	V dopravním prostředku	
Zaměstnání	Občasné brigády	Empirická četnost	2	10	0	12
		Očekávaná četnost	3,6	7,8	,6	12,0
		%	5,0%	25,0%	,0%	30,0%
		Adjustované reziduály	-1,2	1,6	-,9	
Nezaměstnaný		Empirická četnost	0	0	1	1
		Očekávaná četnost	,3	,7	,1	1,0
		%	,0%	,0%	2,5%	2,5%
		Adjustované reziduály	-,7	-1,4	4,4	
Student		Empirická četnost	1	1	0	2
		Očekávaná četnost	,6	1,3	,1	2,0
		%	2,5%	2,5%	,0%	5,0%
		Adjustované reziduály	,6	-,5	-,3	
Dělnická profese STABILNÍ		Empirická četnost	1	3	0	4
		Očekávaná četnost	1,2	2,6	,2	4,0
		%	2,5%	7,5%	,0%	10,0%
		Adjustované reziduály	-,2	,4	-,5	
Dělnická profese FLUKTUACE		Empirická četnost	4	7	1	12
		Očekávaná četnost	3,6	7,8	,6	12,0
		%	10,0%	17,5%	2,5%	30,0%
		Adjustované reziduály	,3	-,6	,6	
OSVČ		Empirická četnost	2	4	0	6
		Očekávaná četnost	1,8	3,9	,3	6,0
		%	5,0%	10,0%	,0%	15,0%
		Adjustované reziduály	,2	,1	-,6	
Kvalifiovaná profese FLUKTUACE		Empirická četnost	0	1	0	1
		Očekávaná četnost	,3	,7	,1	1,0
		%	,0%	2,5%	,0%	2,5%
		Adjustované reziduály	-,7	,7	-,2	
Kvalifiovaná profese STABILNÍ		Empirická četnost	2	0	0	2
		Očekávaná četnost	,6	1,3	,1	2,0
		%	5,0%	,0%	,0%	5,0%
		Adjustované reziduály	2,2	-2,0	-,3	
Total		Empirická četnost	12	26	2	40
		Očekávaná četnost	12,0	26,0	2,0	40,0
		%	30,0%	65,0%	5,0%	100,0%

